

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΠΜΣ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΜΕ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

***ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ,
Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ
ΤΩΝ ΙΜΙΑ***

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ:
Κα Μ. ΤΣΑΚΑΡΕΣΤΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΝΑ

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: ΓΕΝΙΚΑ

- ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΣΗΣ
- ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄: ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΚΡΙΣΗΣ

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΡΙΣΗΣ
- ΣΤΑΔΙΑ
- ΦΑΣΕΙΣ
- ΠΡΟΓΝΩΣΗ
- ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ

- ΟΡΙΣΜΟΣ
- ΑΡΧΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ
- CRISIS MANAGERS- TEAM EFFECTIVENESS
- Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
- Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΜΕ
- ΦΗΜΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄: Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΚΔΟΧΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
- Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ – ΚΥΒΕΡΝΩΝΤΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄: ΜΟΝΤΕΛΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ

- ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
- ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ ΚΡΙΣΕΩΝ ΣΕ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄: ΜΜΕ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

- ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ
- ΑΛΛΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

- ΓΕΝΙΚΑ
- NO MAN, NO SHIP, NO FLAGS
- Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ «ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ»
- Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟ ΦΑΚΟ ΚΑΙ ΤΥΠΟ
- Ο ΦΟΒΟΣ
- ΜΜΕ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ
- ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΥΠΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄: ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ ΜΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

- ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
- ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
- ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ
- ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ
- ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ
- ΡΕΠΟΡΤΑΖ, ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ
- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΜΙΛΟΥΝ....

- ΔΗΜΟΣ ΒΕΡΙΚΙΟΣ
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΑΚΙΡΗΣ
- ΠΑΡΙΣ ΚΑΡΒΟΥΝΟΠΟΥΛΟΣ
- ΜΑΚΗΣ ΠΟΛΛΑΤΟΣ

- ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΤΟΥΤΖΟΓΛΟΥ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΟΜΠΑΣ

ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

- ΝΤΟΚΟΣ ΘΑΝΟΣ
- Η ΕΚΔΟΧΗ ΑΡΣΕΝΗ ΓΙΑ ΤΑ ΙΜΙΑ
- ΠΤΩΣΗ Ή ΚΑΤΑΡΡΙΨΗ; ΠΙΘΑΝΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντί προλόγου..

Η παρούσα μελέτη σε επίπεδο διπλωματικής εργασίας φέρει τον τίτλο «Διαχείριση Κρίσεων, η επικοινωνιακή διάσταση στο επεισόδιο των Ίμια» και πραγματοποιείται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Ψυχολογία και ΜΜΕ» του Παντείου Πανεπιστημίου. Αποσκοπεί στην παράθεση επιστημονικών απόψεων για το θέμα της διαχείρισης κρίσεων σε ζωτικής σημασίας εθνικά θέματα και πώς αυτά αντιμετωπίζονται από τα ΜΜΕ. Είναι ιδιαίτερος σημαντικό να σημειωθεί ο αντίκτυπος της επικοινωνιακής προσέγγισης της κρίσης στο κοινό και σε φορείς της πολιτείας. Επιπλέον, πραγματοποιείται θεωρητική ανάλυση του φαινομένου της διαχείρισης κρίσεων μέσω επιστημονικών άρθρων, βιβλίων και δικτυακών πηγών καθώς και αντίστοιχων δημοσιευμάτων του Τύπου της εποχής της κρίσης.

Στο πρακτικό σκέλος της εργασίας ακολουθείται το αναλυτικό μοντέλο ανάπτυξης κατά το οποίο αναλυτικές θεματικές ενότητες αποτελούν ένα ευανάγνωστο και εύληπτο κείμενο για τον αναγνώστη. Η κύρια δομή οργανώνεται σε κατηγορίες που η συγγραφέας έχει επιλέξει και που εξυπηρετούν καλύτερα το σκοπό του θέματος της εργασίας. Το σύστημα των παραπομπών και της βιβλιογραφίας είναι σύμφωνα με το μοντέλο του Harvard το οποίο διασφαλίζει την πληρότητα της αναφοράς των πηγών και αποτελεί την πιο συνηθισμένη προσέγγιση στον ακαδημαϊκό κόσμο.

Στόχος είναι τόσο η προσέγγιση ενός όρου του μάνατζμεντ (διαχείριση κρίσεων) στην πρακτική εφαρμογή του στα εθνικά δρώμενα μιας χώρας σε καιρό κρίσεων και πως αποτυπώνεται αυτή στα εγχώρια ΜΜΕ.

Το Α' Μέρος αφιερώνεται στη θεωρητική προσέγγιση του θέματος της διαχείρισης κρίσεων ενώ το Β' Μέρος στην υπόθεση- case study των Ίμια. Σκοπός αυτής της παράθεσης είναι η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό, ώστε να μην επαναληφθούν λάθη και παραλείψεις του παρελθόντος που θα οδηγήσουν σε τριγμούς στις σχέσεις με τη γείτονα χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ : Γενικά

ΟΡΙΣΜΟΣ:

Η έννοια της κρίσης, ως πολυδιάστατη που είναι, έχει αποδοθεί ποικιλοτρόπως, ακόμη και από απλούς ανθρώπους για να περιγράψουν με μια λέξη ότι αντιμετωπίζουν ένα δύσκολο πρόβλημα, ότι διανύουν περίοδο ανωμαλίας ή βρίσκονται σε κρίσιμη φάση. Με τον όρο «κρίση», περιγράφεται συνήθως μια απρόβλεπτη κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από ένταση και ανασφάλεια μπορεί δε να αφορά στον εαυτό μας, στην οικογένεια, στην επιχείρηση, στον Οργανισμό, στην κοινωνία, στους θεσμούς, ή στο διεθνές περιβάλλον και η οποία πιθανολογείται ότι θα επιφέρει δυσμενή αποτελέσματα. Κατά την κρίση, μεταβάλλεται η συνήθης ροή των πραγμάτων και εισερχόμαστε σε μια καμπή, σε μια μεταβατική περίοδο με δυσχέρειες και κινδύνους. Κάθε κρίση λειτουργεί ως δοκιμή της σταθερότητας του συστήματος.

Εάν χωρίσουμε τη κρίση σε μικρότερα διαχειρίσιμα τμήματα που τα ορίσουμε, μπορούμε να προσδιορίσουμε τους επιμέρους στόχους. Με τη προσέγγιση αυτή το ΓΕΕΘΑ των ΗΠΑ ορίζει τη κρίση ως: «Μια κατάσταση που περικλείει απειλή για τις ΗΠΑ, τα εδάφη της, τους πολίτες, τις στρατιωτικές δυνάμεις και τα ζωτικά συμφέροντα, η οποία αναπτύσσεται πολύ γρήγορα και δημιουργεί μια συνθήκη τέτοιας διπλωματικής, οικονομικής, πολιτικής ή στρατιωτικής σπουδαιότητας, ώστε να αντιμετωπίζεται το ενδεχόμενο χρήσης της στρατιωτικής δύναμης, προκειμένου να επιτευχθούν οι εθνικοί στόχοι». Ένας ορισμός που έχει δοθεί από τον C. McClelland, πρωτοπόρο στην μελέτη των διεθνών κρίσεων είναι: «η κρίση παριστά μια σημαντική αλλαγή στη ποσότητα, την ποιότητα ή την έκταση των σχέσεων μεταξύ δύο κρατών».

Σύμφωνα με μια άλλη προσέγγιση, με την οποία εστιάζομαστε στους ανθρώπους που συμμετέχουν παρά στο σύστημα, «μια κατάσταση χαρακτηρίζεται ως κρίση όταν έτσι ορίζεται από εκείνους που είναι υπεύθυνοι να τη χειριστούν». Ο καθηγητής Charles Hermann έδωσε τον ορισμό: «κρίση είναι μια κατάσταση που χαρακτηρίζεται από αιφνιδιασμό, υψηλό κίνδυνο για τις σοβαρές αξίες και μικρό χρόνο αντίδρασης». Γενικά πάντως, η λέξη κρίση σε εθνικό επίπεδο, αφορά οποιαδήποτε κατάσταση, στην οποία καλούνται να συμμετάσχουν οι ένοπλες δυνάμεις μιας χώρας.

Ανάλογα του τύπου της κρίσης ξεχωρίζουμε στρατιωτική υποστήριξη προς τις πολιτικές αρχές, ανθρωπιστική βοήθεια σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών, υποστήριξη ειρηνευτικής προσπάθειας, ένοπλη παρέμβαση κλπ. (Μοσχούτης Ν,Γ,2002, Διαχείριση κρίσεων- στρατηγικές χειρισμού κρίσεων, www.poepls.gr/enimerwsi/ergasies2/htm)

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ:

Αναμφίβολα η ειρήνη, σε κάθε της μορφή, σε όλους τους χώρους, αποτελεί μια από τις βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξης, ευημερίας και ασφάλειας. Παρά το γεγονός αυτό, δεν έχουν μέχρι σήμερα εκλείψει οι εντάσεις στις σχέσεις μεταξύ των κρατών, οι οποίες συχνά καταλήγουν μέχρι και τη σύρραξη. Όμως ούτε και σε άλλα κοινωνικά σύνολα ή οικονομικές μονάδες δεν είναι δυνατόν να εξασφαλισθεί ότι κανένας κίνδυνος, ανεξαρτήτως μορφής, δεν πρόκειται να ανακύψει και να διαταράξει την ομαλή λειτουργία τους, οδηγώντας σε κρίση. Συχνά, οι επιχειρήσεις αποτελούν ευαίσθητες μονάδες σε περιπτώσεις κρίσεων. Μια σειρά ατυχών συμβάντων στο παρελθόν επιβεβαιώνουν την θέση αυτή και επισημαίνουν την ανάγκη για κατάλληλο σχεδιασμό και χειρισμό αντιμετώπισης των προβλημάτων και της επικοινωνιακής πολιτικής και πρακτικής της κάθε επιχείρησης.

Επομένως, βασικός στόχος της ηγεσίας ενός σύγχρονου κράτους ή μιας επιχείρησης ή οργανισμού από τον καιρό της «ειρήνης» και ηρεμίας πρέπει να είναι η διατήρησή τους ώστε να μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη μέσα σε κλίμα ασφάλειας. Το 1968 ο Willy Brand είχε πει : «Η πολιτική διατήρησης της ειρήνης στο καιρό μας έρχεται αντιμέτωπη με πολλαπλά προβλήματα». Είναι όμως εφικτό να περιορισθούν σημαντικά οι επιπτώσεις από τις κρίσεις, εάν πριν την εκδήλωσή τους, επιχειρήσουμε να δράσουμε όπως θα υποχρεωθούμε να ενεργήσουμε μετά την εμφάνισή τους. Συνεπώς επιβάλλεται να εξασφαλισθεί η οργάνωση και να προπαρασκευασθεί η διαδικασία για τη λήψη ορθών και άμεσων αποφάσεων, κατά τη διάρκεια της κρίσης, για την καλύτερη αντιμετώπιση της. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία ενός τέτοιου στόχου είναι η σαφής και ενσυνείδητη γνώση του κινδύνου από όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας. Από τα μέχρι τώρα, δυσμενή κυρίως, αποτελέσματα περιόδων εντάσεων, κατέστη προφανές ότι η ανάγκη κατάρτισης σχεδίων και εφαρμογής προγράμματος αντιμετώπισης και διαχείρισης κρίσεων στην εσωτερική ή διεθνή σκηνή μιας χώρας, όπως και σε κάθε μορφής οικονομική μονάδα (επιχείρηση, υπηρεσία ή οργανισμό) κρίνεται ως επιτακτική.

Η εξάσκηση της προληπτικής διπλωματίας σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο κατά τη διάρκεια της ειρήνης και η λήψη άμεσων αποφάσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης αποτελούν προϋπόθεση για την εξασφάλιση της ασφάλειας και της ευημερίας.

Κρίση μπορεί να εκδηλωθεί σε κάθε τι που υπάρχει και λειτουργεί, χωρίς προειδοποίηση οπουδήποτε και οποτεδήποτε . Μπορεί να συμβεί σε άτομα, σε οικογένειες, σε επιχειρήσεις, σε υπηρεσίες ή Οργανισμούς, μικρά ή μεγάλα, ιδιωτικά ή δημόσια, στις σχέσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών. Κάθε δουλειά έχει προβλήματα, τα οποία, εφόσον δε τα χειριστούμε σωστά, μπορεί να μετατραπούν σε κρίσεις και όχι μόνο τις σοβαρές που αναφέρονται στη τηλεόραση ή τις εφημερίδες, αλλά και άλλες χαμηλότερης δημοσιότητας και έντασης όπως προβλήματα ποιότητας, αγωγές, απολύσεις υπαλλήλων κλπ.

Η κρίση αποτελεί περισσότερο μια πραγματικότητα παρά μια κακή είδηση και εφόσον την αποδεχτούμε, θα συνειδητοποιήσουμε ότι με τον κατάλληλο σχεδιασμό, είναι δυνατόν να υπάρξει όχι μόνο αρνητική αλλά και θετική πλευρά σε μια κρίση. Οι Κινέζοι έχουν υιοθετήσει αυτή την αρχή για αιώνες.

Το ιδεόγραμμα για την λέξη κρίση (προφέρεται γέι-ζι), είναι σύνθετη λέξη, αποτελούμενη από τα συνθετικά «κίνδυνος» και «ευκαιρία» (Μοσχούτης Ν,Γ,2002, Διαχείριση κρίσεων-στρατηγικές χειρισμού κρίσεων, www.poepls.gr/enimerwsi/ergasies2/htm).

Πολλές από τις θεωρητικές προσεγγίσεις της διαχείρισης κρίσεων έχουν κυρίως αναπτυχθεί και εξελιχθεί από στρατιωτικούς και παραστρατιωτικούς οργανισμούς σε καιρούς πολέμων και φυσικών καταστροφών. Πολλοί από αυτούς τους πολέμους και τις φυσικές καταστροφές είναι φυσικά ορατοί και λαμβάνουν συγκεκριμένη γεωγραφική θέση που επιτρέπει την εφαρμογή της άμεσης αντιμετώπισης και διαχείρισης που εν συνεχεία επιτρέπει την φυσική ανταπόκριση στο γεγονός της κρίσης. Πρακτικοί και θεωρητικοί επισημαίνουν την ύπαρξη ευρύτερης εκδοχής της διαχείρισης κρίσεων. Ο Heck (1991) και οι Rosental και Pijnenberg (1991), για παράδειγμα, θεωρούν ότι η διαχείριση κρίσεων απαιτεί μεγαλύτερη σύνδεση με ευρύτερα ζητήματα πρόληψης και κατευνασμού και προετοιμασίας του αποδέκτη κοινού πριν την κρίση στον ίδιο βαθμό με τα ζητήματα της άμεσης ανταπόκρισης και αντιμετώπισης της κατά την εξέλιξη της κρίσης.

Η πρόληψη, η προετοιμασία, η ανταπόκριση και η ανάκαμψη είναι οι κοινώς αποδεκτές βασικές αρχές της καταστροφής και της διαχείρισης κρίσεων. Πολλές δυτικές κυβερνήσεις που αντιμετωπίζουν μία κατάσταση κρίσης εφαρμόζουν ένα μοντέλο διαχείρισης τεσσάρων σταδίων όπως κατευνασμός, προετοιμασία, ανταπόκριση, ανάκαμψη ή πρόληψη, προετοιμασία, ανταπόκριση και ανάκαμψη.

Οι κρίσεις από μόνες τους περιλαμβάνουν θαυμάσια στοιχεία διαχείρισης τους. Ο Green (1992) εντοπίζει ότι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της διαχείρισης κρίσεων είναι ότι « κάτι αρχίζει από τη θέση στην οποία ο έλεγχος των γεγονότων έχει χαθεί». Αυτό οφείλει να ενσωματωθεί στο ευρύτερο περιεχόμενο της διαχείρισης κρίσεων. Η θεμελιώδης αποστολή των ανθρώπων που θα διαχειριστούν τη κρίση είναι το να εμποδίσουν την απώλεια του ελέγχου πριν η κρίση συμβεί, να εμποδίσουν την επιπλέον απώλεια ελέγχου όταν η κρίση εμφανίζεται και όταν και όπου είναι πιθανόν να επανακτήσουν τον έλεγχο όταν η απώλεια του ελέγχου συμβαίνει. Και εκεί ακριβώς εστιάζεται και η πρωταρχική αρχή της διαχείρισης κρίσεων όταν επανακτάται ο έλεγχος της κατάστασης της κρίσης.

Σε επιχειρησιακά και βιομηχανικά θέματα ο Rogester (1989) υποστηρίζει ότι η διαχείριση κρίσεων περιλαμβάνει καθοδηγητικές γραμμές δράσης όπως σχεδιασμός, εκπαίδευση και εξάσκηση και εισάγει τους ανθρώπους στις γραμμές αυτές για τη διευθέτηση της κρίσης. Ο Rogester (1989) ακόμα υποστηρίζει ότι η « διαχείριση κρίσεων έγκειται στην απόκτηση του πλεονεκτήματος δράσης- το να έχεις τον έλεγχο του τι συμβαίνει πριν πλήξει την εταιρεία».

Επιπλέον ο σχεδιασμός είναι βασικός, ο χρόνος κριτικός και ο έλεγχος καθοριστικός. (Health,Robert,1998, Dealing with the complete crisis- the crisis management shell structure, Pergamon, safety science, 139-140)

Σε όλες τις επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως μεγέθους, πρέπει να υπάρχει ένα άρτιο και καλά οργανωμένο σχέδιο απρόβλεπτης ανάγκης το οποίο θα εμπεριέχει τόσο ένα σχέδιο διαχείρισης κρίσης όσο και ένα σχέδιο αποκατάστασης και επιβίωσης της επιχείρησης. Η καταστροφή μπορεί να συμβεί κάθε στιγμή και μπορεί να είναι αποτέλεσμα ποικίλων παραγόντων σημαντικών ή ασήμαντων.(September 2005, crisis management & business continuity planning: a programme for business survival, London Chamber of Commerce and Industry, p 2).

Όπως υποστηρίζει και ο Baumann η κρίση ορίζεται σαν μια αλλαγή των φυσιολογικών συνθηκών που απαιτεί γρήγορες αποφάσεις. Μια κρίση μπορεί να είναι μικρή ή μεγάλη σε κλίμακα και θετική ή αρνητική σαν επίδραση, αντίκτυπος. Είναι σημαντικό να κατανοήσει κάποιος ότι η κρίση δεν είναι αναπόφευκτα αρνητική, αλλά όλες οι περιπτώσεις των κρίσεων απαιτούν σχέδιο προληπτικής διαχείρισης. Εάν οι αποφάσεις δεν εφαρμοστούν άμεσα, μια μεγάλη κρίση μπορεί να ξεσπάσει, που θα διογκώνεται σε μέγεθος και πολυπλοκότητα όλο και περισσότερο. Γι' αυτό και μόνο το λόγο οι οργανισμοί πρέπει να διαθέτουν σχέδιο κρίσης και ομάδες διαχείρισης της πριν οτιδήποτε συμβεί. Πολλές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν αυτή την κατάσταση ως μια τεράστια πρόκληση. Οι ιθύνοντες οφείλουν να γνωρίζουν εκ των προτέρων πώς λειτουργεί το σχέδιο κρίσης. Μερικές φορές τα χαρακτηριστικά των καταστάσεων δεν είναι ορατά σαν κρίση και αυτό εμποδίζει τους υπεύθυνους να ενεργήσουν έγκαιρα και αποτελεσματικά. (The Art of Crisis Management, ask the Experts, Sunguard Availability Services).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ : Ανατομία της κρίσης

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η κάθε κρίση, ανεξάρτητα από τη μορφή της και την υπηρεσία, την εταιρεία ή τον οργανισμό στο οποίο ανακύπτει, χαρακτηρίζεται από τα εξής:

1) Είναι κλιμακούμενη σε ένταση. Η κατάσταση σε μια κρίση είναι δυναμική. Όσο παρέρχεται ο χρόνος πληθαίνουν οι πληροφορίες, αυξάνεται η γνώση. Έτσι οι εμφανιζόμενες κρίσεις συνήθως δεν εκδηλώνονται από την πρώτη στιγμή με την μεγαλύτερη τους ένταση αλλά κλιμακωτά και τότε:

2) Επικρατεί υψηλό αίσθημα ανασφάλειας και κινδύνου. Κατά τη περίοδο που μια κρίση ανακύπτει οι εμπλεκόμενοι διακατέχονται από άγχος, νοιώθουν ανασφαλείς και πως κινδυνεύουν για το χειρότερο, με αποτέλεσμα να:

3) Επηρεάζονται οι συνήθειες λειτουργίες και ρυθμοί. Η ένταση και η ανησυχία για την χειρότερη εκδοχή αναστατώνουν, διαταράσσουν και μεταβάλλουν τη συνήθη ροή των πραγμάτων καθώς:

4) Διακινδυνεύει να πληγεί η δημόσια /διεθνής εικόνα της μονάδας/ χώρας. Κάθε εμφανιζόμενη κρίση που ενδεχομένως οδηγήσει σε αρνητικές επιπτώσεις, είναι επόμενο ότι θα επιφέρει πλήγμα στην «εικόνα», ιδίως εάν :

5) Θα καταλήξει σε έλεγχο από τα αρμόδια κρατικά- διακρατικά όργανα ή /και τα ΜΜΕ Πάντοτε η εκδήλωση μιας κρίσης, είναι πολύ πιθανό να προκαλέσει την παρέμβαση ορισμένων κρατικών φορέων, ή του διεθνούς παράγοντα και των ΜΜΕ, γεγονός που αναπόφευκτα:

6) Προκαλεί ποικίλες βλάβες και υλικές ζημιές.

«Χρειάζεσαι 20 χρόνια να κτίσεις τη φήμη σου και 5 λεπτά για να τη γκρεμίσεις». Προκαλείται συνήθως ηθική βλάβη, η οποία ζημιώνει την ισχύ της χώρας, το προφίλ της υπηρεσίας, της εταιρείας/ οργανισμού και τραυματίζει με κάθε τρόπο τη διάθεση των υπηρεσιών –προϊόντων- της.

ΣΤΑΔΙΑ ΚΡΙΣΗΣ

Οι σύγχρονοι οργανισμοί συχνά αποκαλούνται και ως «οργανικοί» εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν λειτουργούν αποκομμένοι από το περιβάλλον τους. Έτσι λοιπόν συχνά οι οργανισμοί αυτοί σαν ζωντανοί που είναι επηρεάζονται από το περιβάλλον τους είτε θετικά είτε αρνητικά. Οι σημερινοί οργανισμοί χαρακτηρίζονται ως επιτυχημένοι όταν καταφέρνουν να προσαρμόζονται και να αναγνωρίζουν σημαντικούς περιβαλλοντικούς παράγοντες, να τους αναλύουν, να εκτιμούν την επίδραση και να αντιδρούν με τη σειρά τους σε αυτούς.

Οι περισσότερες κρίσεις δεν συμβαίνουν ξαφνικά. Τα σημάδια και τα συμπτώματα μπορούν συνήθως να εντοπιστούν κατά την εμφάνιση τους. Μια εταιρεία αποφασισμένη να αντιμετωπίσει τα παραπάνω διαπιστώνει ότι η πραγματική πρόκληση δεν είναι να αναγνωρίσει απλά τα συμπτώματα της κρίσης αλλά να τα αναγνωρίσει με έγκαιρο τρόπο. (Darling et al., 1996). Μία κρίση μπορεί να αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά και διακριτά στάδια. (Fink, 1986). Οι φάσεις είναι: α) στάδιο διαμόρφωσης της κατάστασης ή πρόδρομων συμπτωμάτων (prodromal crisis stage), β) στάδιο εκδήλωσης- κορύφωσης της κρίσης (acute crisis stage), γ)στάδιο επιπτώσεων (chronic crisis stage) και δ)στάδιο επίλυσης-ομαλοποίησης (crisis resolution stage). (Kash, Toby, J & Darling, John, R, 1998, Crisis management: prevention, diagnosis and intervention, Leadership & Organization Development Journal, 179-186)

Αναλυτικότερα: Ο συνήθης κύκλος ζωής μιας κρίσης ακολουθεί τα παρακάτω στάδια :

1. Στάδιο Διαμόρφωσης της κατάστασης ή Πρόδρομων συμπτωμάτων (Prodromal crisis stage).

Αποτελεί το στάδιο της προειδοποίησης (warning stage). Ο όρος «πρόδρομα» είναι ιατρικός και αναφέρεται στην εκ των προτέρων παρατήρηση ή προειδοποίηση. Αυτό το στάδιο μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί και ως το στάδιο των συμπτωμάτων (symptom stage) ή (precrisis stage) εφόσον υπάρχει κάποιος που θα διαγνώσει την επερχόμενη κρίση. Σύμφωνα με τους Mitroff και Anagnos οι κρίσεις στέλνουν επαναλαμβανόμενες ενδείξεις προειδοποιητικών σημαδιών.

Το στάδιο αυτό τελειώνει με έκδοση εκτίμησης κατάστασης από το Κέντρο Χειρισμού Κρίσεων. Πράξεις, ενέργειες και παραλήψεις, που ενδεχόμενα οδηγούν σε εκδήλωση κρίσης καλούνται Πρόδρομα συμπτώματα. Κάθε δραστηριότητα έχει τα δικά της πρόδρομα συμπτώματα. «Κάθε στιγμή που δεν υπάρχει κρίση, διανύεται σαν μια κατάσταση προ-κρίσης»

2. Στάδιο Εκδήλωσης- Κορύφωσης της Κρίσης (Acute crisis stage)

Η περίοδος κατά την οποία ουσιαστικά εκδηλώνεται και κορυφώνεται μια κρίση. Δεν υπάρχει πισωγύρισμα, το περιστατικό έχει συμβεί. Η ζημιά έχει μόλις συμβεί και εναπόκειται στη διαχείριση του οργανισμού εάν θα τη χειριστεί ή θα τη διατηρήσει. Το καίριο σημείο για τον οργανισμό εάν θα κάνει τη καλύτερη ή χειρότερη. Εκτιμάται ότι διαρκεί όσο τα χαρακτηριστικά της κρίσης εκδηλώνονται.

3. Στάδιο των επιπτώσεων (Chronic crisis stage).

Αποτελεί την περίοδο κατά την οποία η κρίση έχει εδραιωθεί. Χαρακτηριστικά της οι έλεγχοι σε βάθος, οι έρευνες και οι νέες προσπάθειες επανάκαμψης. (Stage of recovery, self- analysis, or self doubt). Σε έρευνα του ο Fink σε μεγάλες εταιρείες διαπίστωσε ότι οι κρίσεις συνήθως διαρκούσαν δύομισι φορές περισσότερο σε εταιρείες χωρίς σχέδιο διαχείρισης κρίσης από ότι σε αυτές που είχαν καταρτίσει σχέδιο.

Η περίοδος κατά την οποία οι επιπτώσεις από την κρίση εκδηλώνονται και οι συνέπειες είναι ορατές.

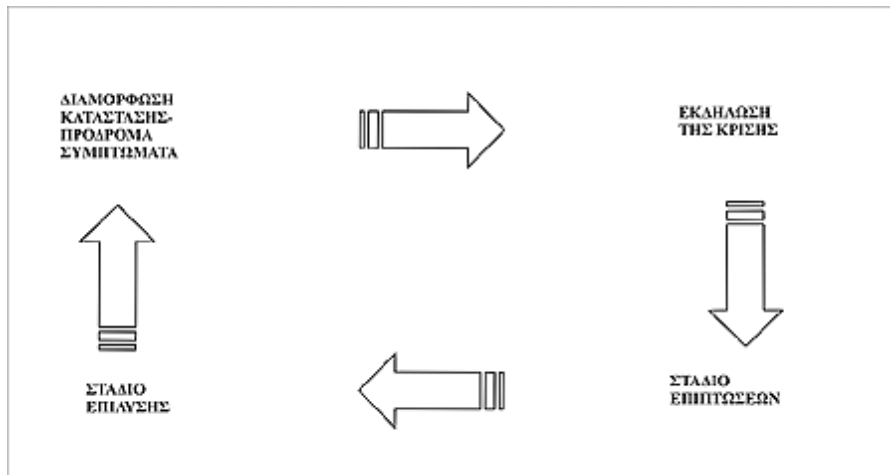
4. Στάδιο επίλυσης- ομαλοποίησης (crisis resolution stage).

Αυτό είναι το τελευταίο στάδιο – ο στόχος όλων των προσπαθειών των μάνατζερ. Ο Fink υποστηρίζει πως από τη στιγμή που θα διαγνωστούν τα πρώτα σημάδια της κρίσης, ο μάνατζερ οφείλει να ανακτήσει σύντομα τον έλεγχο και να αποφασίσει για τον πιο άμεσο και εύστοχο δρόμο προς την επίλυση- ομαλοποίηση της κρίσης. Στόχος του μάνατζερ επίσης είναι να φτάσει στο τελικό στάδιο της κρίσης όσο το δυνατόν συντομότερα.

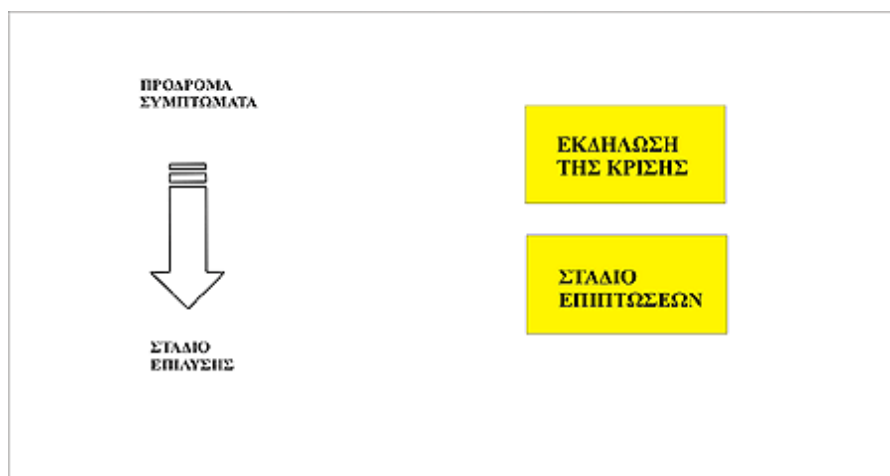
Το στάδιο της επίλυσης αποτελεί την τελευταία φάση της κρίσης κατά την οποία το «σύστημα» αρχίζει να ανακτά τους κανονικούς προ της κρίσης ρυθμούς. Είναι επιθυμητό ότι οι μάνατζερ θα μάθουν από την παρούσα κρίση και την επίλυση της έτσι ώστε να μην επαναλάβουν τα ίδια λάθη και να είναι προετοιμασμένοι για ένα αντίστοιχο περιστατικό στο μέλλον. (Learning, Thomas, 2003, Four crisis stages, Issues management and crisis management, κεφ 5, σελ 152-153)

Σχεδιαγραμματικά τα παραπάνω παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 1

Πίνακας 2

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο επιθυμητός Κύκλος Ζωής μιας Κρίσης παρουσιάζεται στο πιν2. Κατ' αυτόν από την εμφάνιση των Προδρόμων Συμπτωμάτων, με τις κατάλληλες ενέργειες και τακτικές οδηγούμεθα απ' ευθείας στο Στάδιο Επίλυσης .

ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Ένας άλλος διαχωρισμός της κατάστασης της κρίσης είναι σε φάσεις και παρουσιάζεται σχεδιαγραμματικά ως εξής:

I Φάση: Πριν την κρίση

-Η ομάδα που διαχειρίζεται την κρίση βρίσκεται σε προληπτική διάθεση, επιδιώκοντας να προλάβει τις κρίσεις και να προετοιμαστεί για αυτές

-Απαραίτητη προϋπόθεση η γνώση των ευαίσθητων θεμάτων σχετικά με τα οποία μπορεί να προκύψει κρίση

A Εντοπισμός signals

- Αισθητήριοι Μηχανισμός κρίσεων
- Διοίκηση θεμάτων
- Διοίκηση ρίσκου
- Διοίκηση Σχέσεων

B. Πρόληψη κρίσεων

- εντοπισμός θεμάτων που μπορεί να οδηγήσουν σε κρίση
- αποφυγή ή ελαχιστοποίηση ρίσκου
- χτίσιμο σχέσεων ώστε να διαμορφωθεί μια θετική αντίδραση των stakeholders

Γ. Προετοιμασία για τη κρίση

- προσδιορισμός ευαίσθητων σημείων κρίσης
- δημιουργία ομάδων διαχείρισης κρίσης
- επιλογή spokesperson
- διαμόρφωση ενός πλάνου διαχείρισης κρίσεων
- ανάπτυξη ενός χαρτοφυλακίου κρίσεων

II Φάση : Κρίση

A. Αναγνώριση κρίσης

- Συλλογή απαραίτητων πληροφοριών
- Προσδιορισμός των πηγών από όπου προέρχονται οι κρίσεις

B. Διαχείριση κρίσης

- Αρχική αντίδραση στη κρίση
- Θέματα φήμης
- Θέματα παρακολούθησης και ελέγχου (follow up)

III Φάση : Μετά την κρίση

A. Αξιολόγηση των προσπαθειών διοίκησης της κρίσης

B. Μαθήματα από την κρίση

Γ. Συνέχιση δράσεων μετά την κρίση

- Παρακολούθηση και έλεγχος της επικοινωνίας
- Συνεχής καταγραφή και παρακολούθηση του θέματος που σχετίζεται με την κρίση

(Ρηγοπούλου, Ειρήνη, 2006, σημειώσεις-παραδόσεις μαθημάτων, Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο)

ΠΡΟΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ

Η αναγνώριση κινδύνων που επηρεάζουν την ανάπτυξη και την επιτυχία ενός «Συστήματος» είναι σήμερα βασική διοικητική ανάγκη. Η ανάπτυξη, η ευημερία και ασφάλεια ενός κράτους, η υγεία και η ασφάλεια των εργαζομένων, η προστασία του περιβάλλοντος, η αποκομιδή σκουπιδιών, η προστασία της εταιρίας, η διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της, η διασφάλιση της οικονομικής της ευρωστίας, είναι μερικά από τα θέματα τα οποία χρειάζονται σαφείς διαδικασίες για την καθημερινή διοίκηση των παραπάνω. Οι επιπτώσεις μιας κρίσης είναι δυνατόν να περιορισθούν αν πριν τη κρίση ενεργήσουμε όπως θα υποχρεωθούμε να ενεργήσουμε μετά την εμφάνιση της. Γι' αυτό απαιτείται καταρτισμός σχεδίων αντιμετώπισης πιθανών κρίσεων και πρακτική εξάσκηση με βάση συγκεκριμένα σενάρια ενδεχομένων κρίσεων με έμφαση στις στρατηγικές χειρισμού κρίσεων, στην επικοινωνία και σε άλλους κρίσιμους τομείς. Για να επιτευχθεί ο στόχος μας αυτός, απαιτείται όπως όλα τα επίπεδα ιεραρχίας συνειδητοποιήσουν τον κίνδυνο καθώς θα κληθούν να λάβουν σημαντικές αποφάσεις κατά τη διάρκεια μιας κρίσης. Αν μια κρίση θα επιφέρει ή όχι αρνητικές συνέπειες στον τομέα /χώρο που θα εκδηλωθεί και πόσο έντονες θα είναι αυτές, μπορεί να υπολογισθεί με τον Δείκτη Επιπτώσεων Κρίσης (Crisis Impact Value – CIV). Ο Δείκτης αυτός χαρακτηρίζεται με ένα αριθμό κλίμακας από 0-10 και απεικονίζει το μέγεθος ζημιών που θα επιφέρει η κρίση, όταν κανένα μέτρο για την αντιμετώπιση της δεν ληφθεί. Η πιθανότητα να εκδηλωθεί μια κρίση μετράται με τον Δείκτη Πιθανοτήτων (Probability Factor), σε πιθανότητες επί τοις εκατό. Για να δημιουργηθεί ο Δείκτης αυτός απαιτείται να τεθεί ερωτηματολόγιο με τους πιθανούς για το «Σύστημα» κινδύνους. Ο κάθε ερωτώμενος καλείται να απαντήσει ποια είναι η πιθανότητα εκδήλωσης κρίσης από τους επί μέρους κινδύνους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: Διαχείριση της Κρίσης

ΟΡΙΣΜΟΣ

Ως Διαχείριση ή Χειρισμός κρίσης (Crisis Management) χαρακτηρίζεται η διαδικασία πρόληψης, περιορισμού ή και επίλυσης- εκτόνωσης κρίσεων. Διαχείριση Κρίσης καλείται η τεχνική με την οποία επιτυγχάνεται η μείωση του κινδύνου και της ανασφάλειας με σκοπό τον πλήρη έλεγχο της κατάστασης. Στις διεθνείς κρίσεις, ορίζουμε το σύνολο των μέτρων , τα οποία στοχεύουν στο περιορισμό και ελαχιστοποίηση των δυσμενών συνεπειών, όπως της σύγκρουσης-προκλήσεων και της κλιμάκωσης. Με άλλα λόγια ο χειρισμός της κρίσης είναι κατ' εξοχήν μία διπλωματική προσπάθεια, η οποία μπορεί να υποστηρίζεται και από στρατιωτικά μέσα . Επίσης ο χειρισμός κρίσης αναφέρεται σε όλη τη διαδικασία με την οποία οι αντίπαλοι προσβλέπουν να συμφιλιώσουν τους ανταγωνιστικούς τους στόχους. Το πρωτεύον έργο του χειρισμού μιας κρίσης είναι να διαμνηθθούν από τη κάθε πλευρά τα συμφέροντα της και οι απαιτήσεις της, όσο γίνεται πιο καθαρά, προκειμένου να αποκλεισθούν λανθασμένοι υπολογισμοί και από τις δύο πλευρές. Έτσι ο αντίπαλος, είτε θα αποφύγει τις περαιτέρω προκλήσεις (οπότε τελειώνει η κρίση), είτε θα επιδείξει προθυμία για κλιμάκωση της κατάστασης. Ο χειρισμός μιας κρίσης δεν πρέπει να εκληφθεί ότι έχει πάντοτε ως επιθυμητό στόχο των δυο πλευρών την αποκλιμάκωση. Πραγματικός στόχος χειρισμού είναι η επιτυχία των στόχων της κάθε πλευράς. Ο χειρισμός μιας κρίσης αποτελεί μια λεπτή διαδικασία που περιλαμβάνει δύσκολες αποφάσεις. Οι αποφάσεις λαμβάνονται υπό συνθήκες πίεσης χρόνου και δυναμικών εξελίξεων, από ανθρώπους που εργάζονται στην ομίχλη των αμφιβολιών.

Για λόγους καλύτερης κατανόησης του πεδίου των κρίσεων πρέπει να τονίσουμε ότι οι όροι «crisis communication» και «crisis management» είναι διαφορετικοί. Το «crisis communication» είναι η επικοινωνία μεταξύ του οργανισμού και του κοινού του, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το αρνητικό συμβάν.(Fearn-Banks, 1996, 2). Κατά τη φάση της επικοινωνίας ο οργανισμός πρέπει να εμφανίζεται υπό έλεγχο στα μέλη εκτός του σώματος του οργανισμού (Heath, 1994). Αυτή η συμπεριφορά απευθύνεται κυρίως στους μετόχους του οργανισμού και τις επιδράσεις τους κυρίως τις φυσικές και τις ψυχολογικές, καθώς και τις γενικότερες εντυπώσεις για τον οργανισμό.(Ray, 1999). Από την άλλη η διαχείριση κρίσεων είναι μια «συστημική» προσπάθεια από τα μέλη του οργανισμού και τους εξωτερικούς μετόχους να αποστρέψουν τη κρίση και να διαχειριστούν όσα πραγματικά συμβαίνουν.(King, Granville, 2002, Crisis Management & Team Effectiveness: A closer examination, Journal of Business Ethics, 237-238).

ΑΡΧΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΝ

Με τον όρο αρχές νοούνται εδώ απαιτήσεις οι οποίες, εάν ικανοποιηθούν, είναι πιθανό να διευκολύνουν την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών στη διάρκεια μιας κρίσης, χωρίς να υπάρξει κλιμάκωση. Κάθε υπηρεσία, Οργανισμός ή οικονομική μονάδα, όσο μικρές και αν είναι οφείλουν να έχουν ένα αποτελεσματικό Μνημόνιο Διαχείρισης Κρίσεων, το οποίο θα προκαθορίζει συγκεκριμένες μεθοδικές διαδικασίες, ενέργειες και δράσεις για την επίλυση του προβλήματος και την έξοδο από τη κρίση.

Ένα αποτελεσματικό Μνημόνιο Διαχείρισης Κρίσεων:

1. Προκαθορίζει τις σταθερές (στάνταρτ) ενέργειες και αποφάσεις και έτσι αφήνει για τη περίοδο της κρίσης να ασχοληθούν κυρίως, οι εμπλεκόμενοι, με τα ειδικά θέματα και τις επιπτώσεις που δεν είχαν προβλεφθεί (μεταβλητές), καθώς η πίεση χρόνου είναι δεδομένη γι' αυτό περιορίζεται και ο αριθμός των εναλλακτικών επιλογών.
2. Περιλαμβάνει αναλύσεις κρίσεων από τις οποίες εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα, που εφόσον αξιοποιηθούν, βοηθούν στο χειρισμό της τρέχουσας κρίσης. Ο εντοπισμός και η ανάλυση των σφαλμάτων χειρισμού της κρίσης διδάσκουν και μειώνουν σημαντικά τα λάθη σε επόμενες κρίσεις.
3. Περιέχει τα αντικείμενα ανάλυσης του χειρισμού μιας κρίσης, τα οποία ποικίλουν ανάλογα με το «Σύστημα» που έχει εμπλακεί σε κρίση.
4. Καταstrώνει το Σχέδιο ή Πλάνο Χειρισμού Κρίσεων ή Αντιμετώπισης Εκτάκτων Κινδύνων που περιλαμβάνει κατάλογο με την επισήμανση κινδύνων και την εκτίμηση των πιθανοτήτων να συμβούν, όπως και πιθανών τύπων/ μορφών κρίσεων με τις στρατηγικές αντιμετώπισης τους.

Για την επιτυχημένη εφαρμογή του Σχεδίου Χειρισμού Κρίσεων (σχεδίου αντιμετώπισης έκτακτων κινδύνων) θα πρέπει να υπάρχει:

1. Προσδιορισμός των τρόπων με τους οποίους οι πιθανότητες εκδήλωσης του κινδύνου μπορούν να ελαχιστοποιηθούν.
2. Ανάπτυξη ενός ρεαλιστικού πλάνου που θα περιλαμβάνει και θα ελέγχει τις προβλεπόμενες ενέργειες αντιμετώπισης, όσο άμεσα γίνεται.
3. Σχεδιασμός και ασκήσεις αντιμετώπισης ενδεχόμενων έκτακτων κρίσεων.
4. Συγκεκριμένος άνθρωπος, ο οποίος θα επωμισθεί όλο το βάρος της επικοινωνίας με τα ΜΜΕ .
5. Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα Δημόσιων Σχέσεων ή Σχέδιο Δράσης, που θα δίνει απαντήσεις σε ερωτήματα, όπως:

- i. Ποια κρίση θα μπορούσε να πλήξει το «Σύστημα» ;
 - ii. Ποιο είναι το κοινό που θα πρέπει να ενημερωθεί;
 - iii. Ποιος είναι ο ενδεδειγμένος τρόπος επικοινωνίας;
 - iv. Ποια θα είναι τα μηνύματα;
 - v. Ποια θα είναι η ομάδα δράσης και ποιος ο υπεύθυνος;
 - vi. Είναι η ομάδα και ο υπεύθυνος για τις δηλώσεις εκπαιδευμένος;
 - vii. Ποια μέτρα έχουν ληφθεί προληπτικά και ποιες οι γέφυρες επικοινωνίας με το κοινό (πριν την κρίση βέβαια).
6. Πρόβλεψη δυνατότητας επικοινωνίας με όλα τα στελέχη που συμμετέχουν στις ομάδες και όχι μόνο (τηλέφωνα, διευθύνσεις, κλπ)
 7. Κατάσταση με τις πιθανές πηγές πληροφοριών.(αρχεία, συνεργαζόμενες υπηρεσίες, ανοικτές πηγές, κλπ).
 8. Οργανωμένο σύστημα που θα τροφοδοτεί με πληροφορίες την ομάδα διαχείρισης Κρίσεων. Πριν τη κατάρτιση του Μνημονίου, πρέπει να συγκροτηθούν από τον έχοντα τη τελική ευθύνη της Λήψεως Αποφάσεως (Πολιτικό Ηγέτη, Γενικό Διευθυντή της μονάδας, Υπηρεσίας ή Οργανισμού), τα εξής Όργανα-Ομάδες :

A. Ο Πυρήνας ή Κεντρικό Συμβούλιο Διαχείρισης Κρίσεων (Κ.Σ.Δ.Κ.), το οποίο θα έχει την ευθύνη Λήψεως Αποφάσεων και πλαισιώνεται από τις επιμέρους Ομάδες Διαχείρισης Κρίσεων. Το Κ.Σ.Δ.Κ. πρέπει να είναι ολιγομελής ομάδα στην οποία συμμετέχουν ο Πολιτικός Αρχηγός ή Γενικός Διευθυντής, κλπ και οι ανώτατοι λειτουργοί/ υπεύθυνοι τμημάτων ή αντιπρόσωπο τους.

B. Οι Ομάδες Διαχείρισης Κρίσεων, οι οποίες θα κληθούν να λάβουν στρατηγικές αποφάσεις κατά τη διάρκεια των κρίσεων. Η κάθε ομάδα θα στελεχώνεται κυρίως από άτομα - στελέχη που διαθέτουν εμπειρία και ειδικευση σε θέματα, τα οποία αποτελούν πιθανούς κινδύνους πρόκλησης κρίσης. (Για κάθε κρίση απαιτείται και η αντίστοιχη ομάδα χειρισμού της). Η ομάδα είτε συλλέγει και διαβιβάζει πληροφορίες, διατυπώνει συστάσεις και παρέχει συμβουλές σχετικά με την στρατηγική διαχείρισης της κρίσης προς το Κεντρικό Συμβούλιο, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες της, είτε αφού χαράξει την πολιτική χειρισμού της κρίσης δίνει τις οδηγίες εφαρμογής της. Δηλαδή τα άτομα αυτά θα κληθούν να διαχειρισθούν τη κρίση, θα αναλάβουν την εκπροσώπηση της χώρας, Υπηρεσίας, εταιρείας και τα μέσα ενημέρωσης σε περίπτωση κρίσης.

Γ Ομάδα Εκτάκτων Μελών που θα πλαισιώσουν το Συμβούλιο ανάλογα με την κατηγορία μορφή της κρίσης.

Δ. **Αναπληρωτές** για τα μέλη των ομάδων και ιδιαίτερα εκείνης των εκτάκτων μελών. Πρέπει να επισημανθεί ότι οι εκτιμήσεις, εισηγήσεις και προτάσεις των μελών της Ομάδας Χειρισμού Κρίσεων, αναμφισβήτητα επηρεάζονται από τα προσωπικά πιστεύω, την προσωπικότητα, τις γνώσεις, τις εμπειρίες και την αντίληψη τους. Κάθε άτομο έχει δικό του, όπως λέγεται, κώδικα συμπεριφοράς. Η κόπωση και το άγχος των μελών της ομάδας, προστίθεται στα προηγούμενα που δρουν αποφασιστικά στο βαθμό αποτελεσματικότητας διαχείρισης της κρίσης. (Μοσχούτης Ν, Γ, 2002, Διαχείριση κρίσεων- στρατηγικές χειρισμού κρίσεων, www.roepls.gr/enimerwsi/ergasies2/htm)

CRISIS MANAGERS- TEAM EFFECTIVENESS

Οι Mitroff και Pearson (1993) υποστηρίζουν ότι οι crisis managers πρέπει να λειτουργούν δραστικά στη συλλογή των πληροφοριών, στην ανάλυση και τη διάδοση τους. Έτσι οι crisis managers ταυτόχρονα πρέπει να παρουσιάζουν μια σειρά από δεξιότητες-καθήκοντα. Αυτά περιλαμβάνουν την ανάλυση των γεγονότων, τον έλεγχο της ζημιάς και την επικοινωνία. Έχουν πολλές φορές να αντιμετωπίσουν περίπλοκες καταστάσεις και σε αυτό πρέπει να είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι. Οι managers οφείλουν να χρησιμοποιούν το χρόνο όσο το δυνατόν επαρκέστερα. Η θέση αυτή παρουσιάζει υψηλά επίπεδα στρες και απαιτεί τον συνδυασμό ηγετικών χαρακτηρισμάτων και διάθεσης συνεργασίας.

Από πρακτικής πλευράς η εύστοχη διαχείριση κρίσεων απαιτεί τα εξής:

1. ο crisis manager είναι όσο το δυνατόν ανώτερος σε αξίωμα στον οργανισμό
2. ο crisis manager είναι ικανός να χειριστεί την κρίση
3. τα μέλη της ομάδας διαχείρισης (response team) είναι έτσι οργανωμένα ώστε ο καθένας να γνωρίζει τι ακριβώς πρέπει να κάνει.
4. τα μέλη της ομάδας διαχείρισης είναι ευέλικτα έτσι ώστε να αντιμετωπίζουν τις μοναδικές ανάγκες κάθε κρίσης
5. υπάρχει ισχυρή προσήλωση στις οδηγίες και δομές ελέγχου των ενεργειών
6. σημαντικός θεωρείται ο παράγοντας της συνεργασίας όλων των μελών των ομάδων με διαφορετικά καθήκοντα για καλύτερα αποτελέσματα. (Health, Robert, 1998, Dealing with the complete crisis- the crisis management shell structure, Pergamon, safety science, 140-141,145)

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της ομάδας διαχείρισης είναι το στυλ ηγεσίας της. Ο ρόλος του ηγέτη της ομάδας θεωρείται καταλυτικός για την έκβαση της κρίσης. Έτσι αν επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα θεωρείται και αυτός

με τη σειρά του χαρισματικός. Η επιτυχία των χειρισμών του εξαρτάται κατά ένα μεγάλο βαθμό στην ικανότητα του να χειρίζεται προς όφελος του οργανισμού τις διαφορετικές δεξιότητες των μελών του. Οι Hackman και Johnson (1996) θεωρούν ότι ο χαρισματικός ηγέτης είναι αυτός που χτίζει τις σχέσεις στον οργανισμό. Έχει το χάρισμα της επικοινωνίας. «Όροι όπως υπεροχή, περιπέτεια, πίστη και αφοσίωση τείνουν να περιγράψουν τις σχέσεις των ηγετών με τους υφισταμένους τους» (Hackman και Johnson, 1996, σ.266). Αξιοσημείωτη είναι η εμπιστοσύνη και η κατανόηση που εμπνέουν.

Οι χαρισματικοί ηγέτες είναι οραματιστές και ειδικοί στο να επηρεάζουν και να εμπνέουν το κοινό. Παρουσιάζονται ως δεινοί ρήτορες που αιχμαλωτίζουν τους συνεργάτες τους για το κοινό καλό του οργανισμού. Τέλος για τον Pillai (1996) ο χαρισματικός ηγέτης παρουσιάζεται πιο αποτελεσματικός και ισχυρός υπό κατάσταση κρίσης σε σχέση με τη προ κρίσης κατάσταση. (King, Granville, 2002, Crisis Management & Team Effectiveness: A closer examination, Journal of Business Ethics, 241-242).

Είναι σημαντικό να έχει επιτευχθεί η ιεράρχηση ρόλων και ισχύος πριν από την κρίση στην ομάδα αντιμετώπισης. (Mc Kenzie, 1994). Η ομάδα αντιμετώπισης πρέπει να συναντάται κάθε έξι μήνες για να συζητά θέματα που μπορεί να προκαλέσουν τη κρίση. Οφείλει επίσης να έχει καταρτίσει ένα πλήρες σχέδιο για τις πιο επικίνδυνες περιπτώσεις κρίσης που πιθανόν βιώσει ο οργανισμός. (Kash, Toby, J & Darling, John, R, 1998, Crisis management: prevention, diagnosis and intervention, Leadership & Organization Development Journal, 185). Επιπλέον υπάρχουν και κάποια κοινά χαρακτηριστικά που μπορούν να αποδοθούν στις ομάδες αντιμετώπισης κρίσεων. Πρώτον, η κάθε ομάδα είναι ένα διαφορετικό σύνολο ανθρώπων με ξεχωριστό υπόβαθρο ο καθένας, ικανότητες και γνωστικό επίπεδο που συντελεί στην καλύτερη εξυπηρέτηση των καθηκόντων τους. Δεύτερον, τα μέλη αυτά εργάζονται έτσι ώστε να επιτύχουν τους συμφωνημένους στόχους. Ο κοινός αυτός τους στόχος απαιτεί ένα είδος ομοφωνίας κατά τη δράσης τους. Τέλος, τα μέλη της ομάδας, δημιουργούν μια προσωπική ταυτότητα και εικόνα (self- identity, self- image) που αποτελεί ένα συνεκτικό δεσμό και κίνητρο για τα ίδια και τη δράση τους. (Lumsbsen & Lumsbsen, 2000). Παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της ομάδας είναι οι εξής: προηγούμενες διαδράσεις (prior interactions), η σύνθεση της ομάδας (team composition), η γνώση του αντικειμένου (task knowledge), η ικανότητα ηγεσίας (leadership ability) και η κουλτούρα του οργανισμού (organizational culture), πίνακας 4. (King, Granville, 2002, Crisis Management & Team Effectiveness: A closer examination, Journal of Business Ethics, 238-239).

Για να επιτύχει μια ομάδα διαχείρισης πρέπει να είναι προετοιμασμένη για κάθε κίνδυνο. Η άρτια προετοιμασία περιλαμβάνει τρία σημεία: α) οξεία σκέψη, που προσφέρει λίγη ελπίδα για ένα λαμπρότερο μέλλον πέρα από το τρέχον χάος, β) μια κουλτούρα που γεννά η ίδια η κρίση, η οποία δεν είναι σκληρή, δεν πανικοβάλλει και δεν καταπιέζει κάτω από δυσάρεστες καταστάσεις και γ) η ισχυρή θέληση να πράξει το ανθρώπινο δυνατό ώστε να επανέλθει ο

οργανισμός στην προ κρίσης κατάσταση. (Silva, Michael & McGann, Terry, 1995, overdrive managing in crisis- filled times, 122).

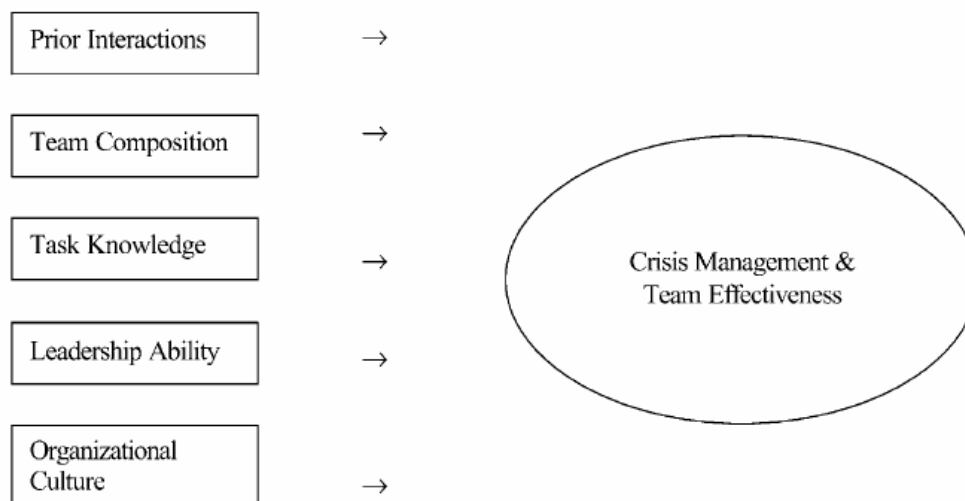
Η βιβλιογραφία περιλαμβάνει διάφορους διαχωρισμούς στην ομάδα αντιμετώπισης κατά περίπτωση κρίσης. Σε αρκετές από αυτές συναντάμε την ομάδα του γραφείου Τύπου και Δημοσίων σχέσεων να αναλαμβάνουν το έργο της διαχείρισης της κρίσης. Καθήκον του Γραφείου αυτού σε ημέρες κρίσης είναι: α) να διαχωρίζει εσωτερικές και εξωτερικές διαρροές των πληροφοριών έτσι ώστε να μειώνονται οι φήμες και να διαχωρίζει τις πληροφορίες που μπορούν να αποκαλυφθούν από τις εμπιστευτικές, β) να αποτελεί μια αξιόπιστη δημόσια πηγή πληροφόρησης και γ) να παρέχει μια εύκολη πρόσβαση για πληροφόρηση στα ΜΜΕ και κάθε ενδιαφερόμενο. (Health, Robert, 1998, Dealing with the complete crisis- the crisis management shell structure, Pergamon, safety science, 147)

Πίνακας 3 : Ο παραπάνω πίνακας απεικονίζει σχεδιαγραμματικά τις σχέσεις της ομάδας διαχείρισης με το άμεσο περιβάλλον δράσης της. (Baeyaert, Paul, 2005, communicating in crisis, Communicating European Research, Weber Shandwick Worldwide, σ.35).

Crisis Response Team

Πίνακας 4: Παράγοντες που επηρεάζουν την ομάδα διαχείρισης (King, Granville, 2002, Crisis Management & Team Effectiveness: A closer examination, Journal of Business Ethics,239)

Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

Ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει το αν θα κριθεί επιτυχημένη η διαχείριση μιας κρίσης και για το αν ο οργανισμός θα επιστρέψει στην προ- κρίσης κατάσταση είναι η κουλτούρα του οργανισμού. Οι ερευνητές έχουν ορίσει σαν κουλτούρα του οργανισμού «αυτό που εκλαμβάνουν οι μετέχοντες σε αυτόν και πως αυτή η διαδικασία δημιουργεί ένα διάγραμμα απόψεων, αξιών και προσδοκιών»(Gibson et al, 2000, 30). Ο Clappitt με τη σειρά του ορίζει σαν κουλτούρα την υποκείμενη πίστη και δομή αξιών του οργανισμού που κατανέμεται συνολικά στα μέλη του και συμβολικά εκφράζεται με μια ποικιλία προφανών και υπόγειων τρόπων. Τέλος ο Shein αντιλαμβάνεται την κουλτούρα σαν συστατικό αντιλήψεων και ιδεών που κοινωνούν τα μέλη μεταξύ τους.

Ο Ray εκτιμά ότι η διαχείριση κρίσης ξεκινά από την κουλτούρα του οργανισμού. Η παρουσία της αλαζονείας και η έλλειψη κοινής πορείας μπορεί να οδηγήσουν σε κρίση. Για παράδειγμα οι μάνατζερ που πιστεύουν ότι οι οργανισμοί τους είναι πανίσχυροι βρίσκονται απροετοίμαστοι στο ενδεχόμενο μιας μεγάλης κρίσης. Η αλαζονική τους αυτή στάση έχει το τίμημα της. (King, Granville, 2002, Crisis Management & Team Effectiveness: A closer examination, Journal of Business Ethics, 242- 243)

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΜΕ

Η διαχείριση μιας κρίσης από τα ΜΜΕ αποτελεί κλειδί για την έκβαση της. ο οργανισμός πρέπει να διατηρεί σχέσεις ανοικτής και άμεσης επικοινωνίας με τα μέσα. Μυστικότητα ή καθυστέρηση στη διάδοση των πληροφοριών οδηγεί σε θυμό και προκαλεί υποψίες. Ο Dow Chemical Canada πιστεύει η ενημέρωση του κοινού αποδέκτη για την κρίση πρέπει να γίνεται εντός των 24 πρώτων ωρών. (Preble, John, F, 1997, integrating the crisis management perspective into the strategic management process, Journal of management studies, 786)

Η πραγματικότητα όπως σήμερα διαμορφώνεται είναι ότι η κρίση συμβαίνει σε πραγματικό χρόνο, καλύπτεται συνήθως από κάμερες και άλλα μέσα και ελαχιστοποιεί κάθε δεύτερη ευκαιρία αντίδρασης από την πλευρά του οργανισμού για να διαμορφώσει την πρώτη εντύπωση. Κάθε οργανισμός ανεξάρτητα από το μέγεθος του, αντιμετωπίζει παρόμοια θέματα σε διαφορετική ένταση κατά τη διάρκεια ζωής του. Η καλύτερη διαχείριση συνίσταται στην παράλληλη εκτίμηση της σπουδαιότητας των μέσων και της εικόνας με αυτή της ουσίας της κρίσης. Η μονόπλευρη αξιολόγηση των ΜΜΕ και του ρόλου τους χωρίς την αλήθεια σε τελική ανάλυση ζημιώνει τον οργανισμό. (Silva, Michael & McGann, Terry, 1995, Overdrive managing in crisis filled times, 59)

Η βιβλιογραφία που αφορά το θέμα των κρίσεων παρουσιάζει και τρόπους χειρισμού των μίντια από την πλευρά των οργανισμών σε περιπτώσεις κρίσεων. Μια πρώτη συμβουλή είναι η κατ' ιδίαν αντιμετώπιση κάθε δημοσιογράφου ξεχωριστά. Αν το ζήτημα αφορά μεγάλη ομάδα δημοσιογράφων τότε ο οργανισμός οφείλει να αναθέσει σε ξεχωριστό άτομο την επικοινωνιακή διαχείριση. Το άτομο αυτό πρέπει να είναι ψύχραιμο και να παραμένει ευγενικό υπό πίεση. Πρέπει να ξεκαθαρίζει στους εκπροσώπους των μέσων ότι δεν δίνει συνεντεύξεις απλά διαδίδει κάποιες πληροφορίες που κρίνει σκόπιμες να διευθετηθούν για λύση της κρίσης. (Bland, Michael, 1998, Communicating out of a crisis, Handling the Media, 90).

ΦΗΜΕΣ

Οι φήμες είναι η παλαιότερη μορφή μέσων μαζικής επικοινωνίας στον κόσμο (Karferer 1987- 1990) και ακόμα παραμένει μια από τις κυριότερες μεθόδους για τη διάδοση αρνητικών θέσεων στο κοινωνικό σύνολο. Εκφράζουν ανείπωτες σκέψεις μιας τάξης της κοινωνίας, η οποία τις ανακυκλώνει χωρίς έλεγχο, και αντίθετα με την κοινή αντίληψη που θεωρεί ότι αποτελεί μια μέθοδο για παραπληροφόρηση, είναι πολλές φορές βασισμένες σε γεγονότα και μπορούν να επιβεβαιωθούν. Σε μία κρίση δεν εξετάζεται τόσο η πηγή της

φήμης όσο ο τρόπος με τον οποίο διαδόθηκε. Εδώ έγκειται και η στρατηγική αντιμετώπισης τους με μέσα που αρμόζουν σε κάθε περίπτωση. Ο Karfèrer υποστήριξε ότι δεν υπάρχει μαγική θεραπεία για να ελεγχθεί μια φήμη. Πολλοί γενικοί κανόνες επικοινωνίας πρέπει να συνδυαστούν για να αντιμετωπίσουν τις παρενέργειες φημών. (Ogrizek, Michel, Communicating in crisis)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄: Η ψυχολογία της κρίσης

“Εάν υπάρχει μόνο ένας τρόπος για την επιτυχημένη διαχείριση κρίσης τότε σίγουρα αυτός εστιάζει στην κατανόηση της ψυχολογίας του αντικειμένου σε σύγκριση με την ανάλυση διαδικασιών και πλάνων. Κάθε μέλος της ομάδας διαχείρισης πρέπει ενστικτωδώς να κατανοεί τι συμβαίνει και από την άλλη «πλευρά» της κρίσης. Γιατί όταν γνωρίζεις τι οι άλλοι αισθάνονται βασίζεις την επικοινωνία σε αυτό που οι άλλοι χρειάζονται να ακούσουν και όχι σε αυτό που θες να κοινωνήσεις...” (Bland, Michael, 1998, Communicating out of a Crisis, 27)

Κοινωνικό-πολιτική, ψυχολογική και πρακτική εκδοχή της κρίσης

Οι ερευνητές σε θέματα κρίσεων έχουν ήδη ενσωματώσει μερικές από τις θεωρητικές πλευρές των κοινωνικοπολιτικών, ψυχολογικών και πρακτικών προσεγγίσεων. Η ενέργεια τους αυτή αφορά την σύνθεση και την μετάφραση της ποικίλης βιβλιογραφίας εφαρμόζοντας την σε θέματα κρίσεων. Για να διευκολυνθεί η μελέτη των ερευνητών εφαρμόστηκε η μέθοδος των 4C από τον Shrivastava (1993). Ο σκελετός της στηρίζεται στο ότι η κρίση μπορεί να δομηθεί πάνω σε τέσσερις παράγοντες κλειδιά: αιτίες (causes), συνέπειες (consequences), προφύλαξη (caution) και αντιμετώπιση (coping). Οι αιτίες περιλαμβάνουν τις πρώτες άμεσες αποτυχίες που επιφέρουν την κρίση και τις πρότερες συνθήκες που επιτρέπουν στα γεγονότα της κρίσης να συμβούν. Οι συνέπειες είναι ο άμεσος και ο μακροπρόθεσμος αντίκτυπος. Η προφύλαξη περιλαμβάνει τα μέτρα που λαμβάνονται για να εμποδίσουν ή να ελαχιστοποιήσουν τον αντίκτυπο της ουσίας της κρίσης. Τέλος η αντιμετώπιση περιλαμβάνει μέτρα που θα αντιμετωπίσουν την κρίση που έχει ήδη ξεσπάσει. Μέσω αυτής της εφαρμογής των 4C εντοπίζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές και ολοκληρώνονται τα συμπεράσματα για ένα μοντέλο διαχείρισης κρίσης.

A) Η ψυχολογική διάσταση

Στη βιβλιογραφία της διαχείρισης κρίσεων οι συγγραφείς έχουν τυπικά υιοθετήσει κατά κάποιο βαθμό ψυχαναλυτικές θεωρίες να εξηγήσουν και να προβλέψουν ατομικές δυνάμεις που συμβάλλουν στη δημιουργία κρίσης σε ένα οργανισμό (Schwartz, 1987 & Weick, 1988). Εξετάζοντας το ρόλο των ατόμων στη δημιουργία μιας κρίσης συναντάμε μια περιοχή ψυχολογικής έρευνας του «τραύματος», η οποία προσπαθεί να εξηγήσει πώς το άτομο βιώνει την κρίση. Αυτοί που προσυπογράφουν την ψυχαναλυτική προσέγγιση υποστηρίζουν ότι η

πνευματική υγεία και το ασυνείδητο παίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία μιας κρίσης. Οι Rauchant και Mitroff ανέλυσαν πώς οι διαταραχές της προσωπικότητας, η πνευματική υγεία και οι μηχανισμοί άμυνας των ατόμων συμβάλλουν και αυτά με τη σειρά τους στη δημιουργία της κρίσης. Οι αποδέκτες της κρίσης που τραυματίστηκαν (ψυχολογικά ή σωματικά) από τις συνέπειες της θεωρούνται τα «θύματα».

Η ψυχαναλυτική, η εξελικτική- αναπτυξιακή και η τραυματική θεωρία προτείνει ότι τα άτομα παίζουν ουσιαστικό ρόλο στα άτομα. Οι αιτίες της κρίσης ενός οργανισμού μπορεί να είναι συμπεριφοριστικές, αναποτελεσματικών κατευθύνσεων αιτίες ή άλλων αναπτυξιακών ορίων του ατόμου σε διάδραση με τις δομές του οργανισμού. Οι συνέπειες μπορεί να αφορούν τη «θυματοποίηση» των αποδεκτών που είναι ψυχολογικά ή σωματικά επηρεασμένοι από το γεγονός ή τη δημιουργία μιας πεποίθησης ότι το σύστημα απειλείται. (Taylor, 1983). Η φάση της επιφύλαξης εστιάζει στην αναγνώριση των σημείων που ο οργανισμός εμφανίζεται ευάλωτος και του αντίκτυπου της θυματοποίησης. Τέλος, οι συμπεριφορές αντιμετώπισης περιλαμβάνουν εξελικτικές αναπροσαρμοσείς σε παραδοχές, συμπεριφορές και συναισθηματικές αντιδράσεις εντός συστημάτων στήριξης του οργανισμού. (Pearson, Christine, M & Clair, Judith, A, 1998, Reframing Crisis Management, the academy of management review, vol 23, 61-63)

B) Η κοινωνικοπολιτική διάσταση.

Η κοινωνικοπολιτική θεωρία της κρίσης αφορά το πεδίο των συμβόλων κουλτούρας και ενεργών ιδεολογιών (O' Connor, 1987). Ειδικότερα η κρίση προκύπτει από μια κατάρρευση σε κοινές έννοιες, νομιμοποίησης, και θεσμοποίησης των κοινωνικά δομημένων σχέσεων. Η εμπειρική έρευνα δηλώνει ότι η κατάρρευση αυτή μπορεί να πάρει διάφορες σχετικές μορφές. Από την άλλη ο θεωρητικός Habermas προσφέρει μια εναλλακτική προσέγγιση στο θέμα. Σε μια ανάλυση της ανάπτυξης της κρίσης σε οικονομικά συστήματα συμπεραίνει ότι μια κρίση συμβαίνει όταν οι υπεύθυνοι που παίρνουν τις αποφάσεις δεν μπορούν να διαχειριστούν επιτυχώς το οικονομικό μέγεθος. Επιπλέον η εκδοχή του Habermas αναπαριστά την κρίση σαν μια αποτυχία των υποστηρικτών του οργανισμού στην ηγεσία, την κοινωνική τάξη, τις παραδοσιακές αξίες και πιστεύω. Οι «μάζες» εμφανίζονται ακυβέρνητες, και ο έλεγχος και η αποφυγή της κοινωνικής σύγκρουσης είναι δύσκολη.

Σύμφωνα με την κοινωνικοπολιτική θεωρία οι αιτίες της κρίσης παρουσιάζονται σαν μια συλλογική κατάρρευση στη δημιουργία της κοινής αίσθησης και ρόλου της δομής. Οι συνέπειες είναι η απόλυτη κατάρρευση της κοινωνικής τάξης, των υποστηρικτών, και των κοινών απόψεων και ιδεών όπου ο υπερβολικός ατομικισμός, η αγένεια και η βία αυξάνονται. Ο Shrivastava υποστηρίζει ότι οι κρίσεις των οργανισμών συχνά προκύπτουν σε κοινωνικοοικονομικές συγκρούσεις και θεωρεί ότι η κατάρρευση μπορεί να θεωρείται πιθανή κάτω από ακραίες συνθήκες. Η αντιμετώπιση φαίνεται να συμπεριλαμβάνει κοινές

συμπεριφορές, εξέλιξη, και συναισθήματα που διορθώνουν ή αντιστρέφουν την κατάρρευση σε κοινώς αποδεκτές έννοιες, την κοινωνική τάξη και την πίστη στην ηγεσία. Έτσι η απόρροια της κρίσης συμπεριλαμβάνει την τελική μαζική προσαρμογή και επανατοποθέτηση παλαιών πρακτικών και σχέσεων.

Γ) Η Τεχνολογική διάσταση

Η διάσταση αυτή παρουσιάζει την τεχνολογία να λαμβάνει ένα ευρύτερο ορισμό. Η τεχνολογία δεν αναφέρεται μόνο στις μηχανές και τα εργαλεία του οργανισμού, αλλά επίσης σαν διαχειριστική διαδικασία, πολιτική, πρακτική και ρουτίνα. Σύμφωνα με αυτή τη προσέγγιση οι αιτίες της κρίσης είναι διαδραστικές, στενά δεμένες με την τεχνολογία ή οποία διαδρά με διαχειριστικούς, δομικούς και άλλους παράγοντες μέσα και έξω από τον οργανισμό. Η προφύλαξη μπορεί να πάρει την μορφή του ενισχυμένου σχεδίου για τις δομές του οργανισμού. Οι συνέπειες μιας καταστροφής προκύπτουν από χρήση τεχνολογιών που μπορούν να προκαλέσουν ευρεία καταστροφή, συμπεριλαμβανομένου την απώλεια της ζωής καθώς και καταστροφής και του τεχνολογικού συστήματος που είναι μια πηγή καταστροφής. Η αντιμετώπιση τυπικά περιλαμβάνει προσπάθειες άμεσης θεραπείας σε απτά και μη θέματα. (Pearson, Christine, M & Clair, Judith, A, 1998, Reframing Crisis Management, the academy of management review, vol 23, 63-65)

Ο ρόλος της Διαχείρισης Κρίσεων στις Κυβερνήσεις- Κυβερνώντες

Ιστορικά οι κυβερνήσεις σε όλα τα επίπεδα έχουν παίξει καταλυτικό ρόλο στο πεδίο της Διαχείρισης Κρίσεων. Πολλοί φιλόσοφοι έχουν υποστηρίξει ότι η διαχείριση των κρίσεων αποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς ρόλους των κυβερνήσεων. Οι υπηρεσίες άμεσης ανάγκης όπως η Αστυνομία και η Πυροσβεστική συμμετέχουν στην επίλυση πολλών γεγονότων κρίσης. Στις ΗΠΑ υπάρχουν αρκετοί οργανισμοί σε ομοσπονδιακό και τοπικό επίπεδο που συμβάλλουν τα μέγιστα σε κρίσιμες καταστάσεις αλλά και την πρόληψη αυτών.

Ο Πρόεδρος Λίνκολν είπε ότι «αναμένουμε και μια καινούρια καταστροφή με κάθε νέο φύλλο της εφημερίδας που διαβάζουμε..». Η διαχείριση κρίσεων έχει γίνει ένα διακριτικό χαρακτηριστικό και της σύγχρονης διακυβέρνησης. Σε καιρούς κρίσεων οι κοινότητες και τα μέλη τους αναμένουν από τους εκλεγμένους ηγέτες τους να ελαχιστοποιήσουν τον αντίκτυπο της κρίσης, τη στιγμή που κριτικοί, γραφειοκρατία και ανταγωνιστές προσπαθούν να αρπάξουν την ευκαιρία να κατηγορήσουν την πολιτική τους. Σε αυτό το ακραίο σκηνικό οι διαμορφωτές της πολιτικής πρέπει να καλλιεργήσουν ένα κλίμα εφησυχασμού και ότι όλα βαίνουν καλώς και να υιοθετήσουν πρακτικές αντιμετώπισης ανατρέχοντας σε παρόμοια

γεγονότα. (Boin, A, Hart, P ,& Stern, E, 2005). Οι ηγέτες έχουν τεράστια ευθύνη απέναντι στη διαφύλαξη του αισθήματος ασφάλειας που έχουν οι πολίτες και που κλονίζεται κατά μια κρίση. Οφείλουν να λειτουργούν υπεύθυνα κατά το ξέσπασμα, τη διάρκεια και το τέλος της κρίσης. Οι ηγέτες πρέπει κατά το ξέσπασμα της κρίσης να αξιοποιήσουν τα εξής καθήκοντα: α) την επιτυχή διαμόρφωση της κοινής γνώμης, β) την εύστοχη λήψη απόφασης, γ) τον εντοπισμό της ουσίας της κρίσης, δ) τις διαδικασίες τερματισμού της κρίσης και ε) τη γνώση από το γεγονός που θα χρησιμοποιηθεί και στο μέλλον σε ανάλογες περιστάσεις.. (http://en.wikipedia.org/wiki/Crisis_management)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ : Μοντέλα Στρατηγικής Διαχείρισης Κρίσεων

Παράγοντες Στρατηγικής

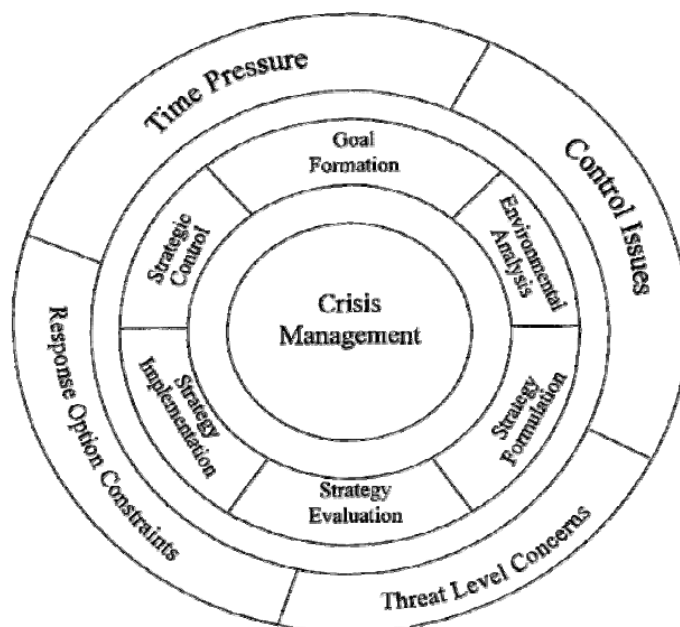
Οι θεωρητικοί έχουν αποδώσει κατά καιρούς πολλούς ορισμούς για το τι συνιστά ένα γεγονός κρίσης. Η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι οι στρατηγικές στη διαχείριση των κρίσεων διαφέρουν από τις συνηθισμένες στρατηγικές άλλων αποφάσεων στα εξής πεδία: στην πίεση του χρόνου (time pressures), σε θέματα ελέγχου (control issues), στα επίπεδα των απειλών (threat-level concerns), και στο περιορισμένο θέμα της ανταπόκρισης (response-option constraints). Όπως διαφαίνεται και στον πίνακα 5, η διαχείριση κρίσεων είναι κυρίως και πρώτα από όλα ένα πρόβλημα στρατηγικής. Η επίλυση της απαιτεί από τους διαχειριστές της να αντιμετωπίσουν τους έξι κύριους παράγοντες ως συστατικό της στρατηγικής τους:

- 1) Διαμόρφωση του στόχου (goal formation),
- 2) Ανάλυση του περιβάλλοντος (environmental analysis),
- 3) Διαμόρφωση στρατηγικής (strategy formulation),
- 4) Αξιολόγηση της στρατηγικής (strategy evaluation),
- 5) Η διεκπεραίωση της στρατηγικής (strategy implementation) και
- 6) Ο στρατηγικός έλεγχος (strategic control).

Όπως και σε ένα business plan το οποίο εξελίσσεται μέσα σε περίοδο ενός ή δύο χρόνων, τα θέματα κρίσεων συχνά απαιτούν άμεση δράση. Αυτά τα περιορισμένα και πιεστικά χρονικά περιθώρια περιορίζουν την αντίδραση των διαχειριστών στους παραπάνω έξι παράγοντες. Από την άλλη, ο έλεγχος αποτελεί επίκτητο χαρακτηριστικό της κρίσης όπως επίσης και το θέμα της ανταπόκρισης. Επιπλέον οι κρίσεις δημιουργούν απειλές που ποικίλουν σε μέγεθος και σκληρότητα. (Burnett, John, J, 1998, A strategic approach to managing crises, Public Relations Review, vol 24, 480-481)

Πίνακας 5

A Strategic Approach to Managing Crises

Στρατηγικές χειρισμού κρίσεων σε πολιτικοστρατιωτικό πεδίο

Με την έννοια στρατηγική, στη παρούσα περίπτωση, εννοούμε την καλύτερη δυνατή ενέργεια που μπορεί να πραγματοποιήσει ο ένας από τους δύο αντιπάλους σε σχέση με τις ενέργειες του άλλου. Στόχος των στρατηγικών που περιγράφονται, είναι να υποχρεωθεί ο αντίπαλος σε ενέργειες που θα ενδυναμώσουν τη θέση μας και τις οποίες σε διαφορετική περίπτωση δεν θα έκανε.

Σύγκρουση συμφερόντων, ταχεία εξέλιξη γεγονότων, πίεση χρόνου, άγχος και συγκεχυμένη εικόνα, είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της κρίσης. Το ερώτημα που τίθεται είναι: Με ποια στρατηγική θα διαχειριστούμε την κρίση αξιοποιώντας διπλωματικές και στρατιωτικές ενέργειες; Σαν βασικός στόχος κυρίως τίθεται η αποφυγή της σύγκρουσης και η υλοποίηση των δικών μας στόχων. Αυτή είναι και η ζητούμενη στρατηγική.

Οι στρατηγικές χειρισμού κρίσεων διακρίνονται σε δύο κύριες κατηγορίες. Τις επιθετικές και τις αμυντικές στρατηγικές. Με τις πρώτες επιδιώκεται η αλλαγή του status quo σε βάρος του αντιπάλου και με τις άλλες επιχειρείται η παρεμπόδιση της εξέλιξης σε βάρος μας και η αντιστροφή της.

A. ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

1. Στρατηγική Εκβιασμού (Blackmail)

Συνίσταται στο να προβάλλονται απαιτήσεις προς ικανοποίηση από τον αντίπαλο, οι οποίες συνοδεύονται και με απειλές τιμωρίας στη περίπτωση μη ικανοποίησης τους. Η στρατηγική αυτή επιλέγεται από χώρες με επεκτατικά σχέδια ή που επιθυμούν την ανατροπή του status quo. Η πλευρά που εκβιάζει έχει το πλεονέκτημα να αποφασίζει για τις επόμενες κινήσεις της ανάλογα με την στάση του εκβιαζόμενου, αλλά ενέχει τον κίνδυνο δυναμικής αντίδρασής του και κλιμάκωσης της κρίσης.

2. Στρατηγική περιορισμένης και ανακλήσιμης πρόκλησης (The limited, reversible probe).

Αναλαμβάνεται περιορισμένου χαρακτήρα και αναστρέψιμη ενέργεια, από τη μια πλευρά, με την οποία επιχειρείται μικρή αλλαγή του status quo. Σκοπός της διείσδυσης είναι να δοκιμαστεί ο αντίπαλος για τη στάση που θα τηρήσει, θα αμυνθεί ή θα υποχωρήσει; Παρ' ότι στις προθέσεις του προκαλούντος είναι να αποφύγει την κλιμάκωση, ο κίνδυνος παραμένει λόγω ποικίλων παραμέτρων. Ενδέχεται ο αμυνόμενος, προκειμένου να υπερασπιστεί το status quo και χωρίς προειδοποίηση, να προβεί σε στρατιωτικές ενέργειες. Στη περίπτωση αυτή υπάρχει διαφορετική εξέλιξη από τις προσδοκίες της επιτιθέμενης πλευράς. Αλλά και η καθυστερημένη αντίδραση του αμυνομένου μπορεί να χειροτερέψει την κατάσταση εάν εκληφθεί ως πρόθεση μη άμυνας, καθώς ενδέχεται να οδηγήσει τον αντίπαλο σε μεγαλύτερη

διείσδυση. Στη περίπτωση αυτή ο αμυνόμενος αναλαμβάνει στρατιωτική επιχείρηση ανατροπής της δημιουργηθείσας κατάστασης.

3. Στρατηγική της Ελεγχόμενης Πίεσης (The strategy of controlled pressure)

Με τη στρατηγική αυτή επιδιώκεται φανερά η αλλαγή του status quo σε βάρος του αντιπάλου έστω και αν αυτός έχει δηλώσει ότι θα το υπερασπιστεί. Η πίεση αρχίζει με μικρά βήματα προσδοκώντας την μη αντίδραση της άλλης πλευράς, είτε λόγω αδυναμίας είτε λόγω δισταγμού. Οι πιθανότητες επιτυχίας της στρατηγικής αυτής, συνδέονται άμεσα με το συσχετισμό δυνάμεων ενώ η έλλειψη ισορροπίας δυνάμεων ευνοεί αυτόν που προκαλεί. Ο αμυνόμενος υποχρεούται να χαράξει μια γραμμή, πέραν της οποίας δεν είναι διατεθειμένος να υποχωρήσει προκαλούμενος, γιατί διαφορετικά υπονομεύει τη θέση του.

4. Στρατηγική των Τετελεσμένων (The fait accompli strategy)

Επιδιώκεται με γρήγορες και αποφασιστικές ενέργειες η επίτευξη τετελεσμένων εις βάρος του αντιπάλου. Ευνοϊκή συνθήκη για τη στρατηγική αυτή, αποτελεί η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ότι ο αντίπαλος αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο να μην υπερασπιστεί το status quo. Η στρατηγική αυτή εφαρμόζεται όταν έχουν αποτύχει οι προηγούμενες επιθετικές στρατηγικές. Ο κίνδυνος προέρχεται από το ενδεχόμενο αντίδρασης του αμυνομένου αμέσως μετά τα τετελεσμένα, οπότε η κατάσταση δεν αποκλείεται να γυρίσει σε βάρος του επιτιθέμενου. Στοιχεία άμυνας έναντι μιας τέτοιας στρατηγικής αποτελούν: η οργάνωση πληροφοριών για τα σχέδια του αντιπάλου, η ταχεία και αποτελεσματική ανταπόδοση σε περίπτωση στρατιωτικής ενέργειας, η εκπαίδευση σε ανάλογα σενάρια και η αποφασιστική πολιτική βούληση.

5. Στρατηγική της Φθοράς (The attrition strategy)

Όταν υπάρχει σαφής ασυμμετρία ισχύος μεταξύ των εμπλεκόμενων και η ισχυρότερη επιθυμεί τη διατήρηση του status quo , το οποίο ο σχετικά αδύναμος δεν θέλει αλλά έχει τη βούληση να εμπλακεί υιοθετώντας τη τακτική του ανταρτοπόλεμου ή των τρομοκρατικών επιθέσεων ως στρατηγικών φθοράς. Η ισχυρότερη δύναμη αντιδρά είτε με ανοχή στην αρχή είτε με προοδευτική κλιμάκωση στρατιωτικών επιχειρήσεων εάν δεν αποδώσουν οι απειλές χρησιμοποίησης στρατιωτικής δύναμης.

B. ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

1. Στρατηγική εξαναγκαστικής διπλωματίας ή του Εξαναγκασμού (coercive diplomacy)

Χρησιμοποιεί απειλές χρήσης στρατιωτικών μέσων σε μεγάλη ή μικρή κλίμακα ώστε να πείσει τον αντίπαλο να ανακαλέσει τις όποιες καταπατήσεις και να τον αναγκάσει να σταματήσει τις προκλητικές ενέργειες ή να επιστρέψει κατελημμένα εδάφη.

2. Στρατηγική περιορισμένης κλιμάκωσης (limited escalation)

Είναι απάντηση σε επιθετική στρατηγική του αντιπάλου, ο οποίος επιδιώκει να φέρει σε μειονεκτική θέση τον αμυνόμενο, ο οποίος λογικά αντιδρώντας θα ενεργήσει έτσι ώστε να αλλάξει υπέρ αυτού τους κανόνες αντιπαράθεσης.

3. Στρατηγική του ίσου πλήγματος (tit for tat)

Επιλέγεται η πολιτική της υπολογισμένης ανταπόδοσης σε κάθε πρόκληση του αντιπάλου, σε συνδυασμό με διαπραγματευτική εκ μέρους του διάθεση. Οι αντιδράσεις του αμυνομένου τηρούνται στο αυτό επίπεδο με τις ενέργειες του προκαλούντος, εκτός και αν αποδώσουν οπότε πιθανόν να αποφασισθεί η αναβάθμιση τους ώστε να υπερβαίνουν την πρόκληση

4. Στρατηγική Δοκιμής Δυνατοτήτων του αντιπάλου (Test of Capabilities)

Ο αμυνόμενος ελπίζει ότι χρησιμοποιώντας τις δυνατότητες του θα προβληματίσει τον αντίπαλο ώστε να μην προβεί σε υλοποίηση των επιδιώξεων του για αλλαγή του status quo. Ο αμυνόμενος για να αποθαρρύνει τον αντίπαλο διατυπώνει απειλές και αναπτύσσει στρατιωτικές δυνάμεις σε επίκαιρες θέσεις.

5. Στρατηγική Εξοικονόμησης χρόνου (Buying time)

Ο παράγων χρόνος είναι πειστικός και σημαντικός στη διαχείριση των κρίσεων. Οι αναλύσεις με άνεση χρόνου είναι κατά τεκμήριο πιο ολοκληρωμένες. Έτσι η στρατηγική αυτή ακολουθείται όταν ο αμυνόμενος θεωρήσει ότι είναι προς το συμφέρον του η εξοικονόμηση χρόνου προκειμένου να εκμεταλλευτεί τη πιθανότητα μιας αμοιβαία αποδεκτής συμφωνίας μετά από διαπραγματεύσεις. Κρίνεται ως μια επιτυχής διαχείριση κρίσης όταν επιδιώκεται η προστασία των συμφερόντων κάποιου, χωρίς να προκληθούν ανεπιθύμητες κλιμακώσεις. (Μοσχούτης, Ν, Γ, 2002, Διαχείριση κρίσεων- στρατηγικές χειρισμού κρίσεων, www.poepls.gr/enimerwsi/ergasies2/htm)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄ : ΜΜΕ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Άρθρο του Ευάγγελου Βενιζέλου

Τα ΜΜΕ λειτουργούν στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής με τους εξής κλασικούς τρόπους: α) λειτουργούν πρωτίστως ως πηγή πληροφοριών, που μπορεί να συνθέσει κάποιος για να διαμορφώσει την εξωτερική του πολιτική, β) λειτουργούν εξίσου ως μέσα επίσημης προβολής των κρατικών θέσεων της εξωτερικής πολιτικής γ) ως δίαυλοι για την άσκηση επιρροής στη διαμόρφωση της εθνικής εξωτερικής πολιτικής είτε της εξωτερικής πολιτικής άλλων κρατών ή διεθνών οργανισμών. Για θέματα που έχουν εθνικό ενδιαφέρον τα μέσα μαζικής ενημέρωσης λειτουργούν συχνότατα ως παραμορφωτικός φακός και λειτουργούν εν τέλει ως πεδίο δοκιμασίας της εξωτερικής πολιτικής, εφόσον και η εξωτερική πολιτική υπόκειται στη δοκιμασία της δημοκρατικής νομιμοποίησης και άγεται στη δοκιμασία αυτή δια των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Υπό την έννοια αυτή, λοιπόν, υπάρχει μια πρωτοβάθμια προσέγγιση την οποία μπορούμε να κάνουμε και η οποία είναι αρκετά απλοϊκή, αλλά για λόγους συστηματικότητας πρέπει να την καταγράψουμε: Τα εγχώρια μέσα μαζικής ενημέρωσης και η ελληνική κοινή γνώμη στα θέματα της εξωτερικής πολιτικής συνδέονται σε ένα εκρηκτικό μείγμα που τελικώς διαμορφώνει τα κριτήρια της πολιτικής συμπεριφοράς του εκλογικού σώματος σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Και η πίεση της κοινής γνώμης δεν μας θυμίζει απλά και μόνο την κακής φήμης θεωρία του πολιτικού κόστους, αλλά μας θυμίζει και την ευφήμως γνωστή δημοκρατική αρχή, εφόσον καμία απόφαση εξωτερικής πολιτικής ούτε και κανενός άλλου κεφαλαίου της κυβερνητικής πολιτικής δεν μπορεί να γίνει δεκτή σε μια ευνομούμενη δημοκρατική Πολιτεία, αν δεν έχει το έρεισμα της δημοκρατικής της νομιμοποίησης.

Από την άλλη μεριά, τα ξένα και κυρίως τα διεθνή μέσα μαζικής επικοινωνίας, συνδέουν την εξωτερική μας πολιτική με τη διεθνή κοινή γνώμη. Η διεθνής κοινή γνώμη υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης του συστήματος πληροφοριών και συγκεντρωτικού ελέγχου της διάχυσης των πληροφοριών μέσα από τα διεθνή πρακτορεία ειδήσεων και μέσα από τους μεγάλους τηλεοπτικούς σταθμούς, δεν είναι ένα άθροισμα επιμέρους εθνικών κοινών γνώμων, αλλά ένα φαινόμενο πολύ πιο σύνθετο και πολύ πιο δυνατό. Υπό την έννοια αυτή τα μέσα μαζικής επικοινωνίας βεβαίως και λειτουργούν ως βασικός μοχλός πίεσης για τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής, κυρίως των δυνάμεων εκείνων που παίζουν καθοριστικό ρόλο στις κρίσιμες για τους Έλληνες περιοχές.

Εκείνο, λοιπόν, που απασχολεί είναι, πρώτον, εκείνη η όψη του προβλήματος που ακούει στο όνομα «ελληνικά μέσα μαζικής επικοινωνίας ως πηγή άντλησης πληροφοριών για τα ξένα μέσα μαζικής επικοινωνίας». Τα ελληνικά ΜΜΕ ως δευτερογενής πηγή των ξένων μέσων μαζικής ενημέρωσης — που αντλούν σχόλια ή ατεκμηρίωτες και αδιασταύρωτες πολλές φορές πληροφορίες— διαμορφώνουν και προβάλλουν μια εικόνα για την εξωτερική πολιτική ή, αν θέλετε ακόμη πληρέστερα, για τη νοοτροπία και τη φιλοσοφία της εξωτερικής πολιτικής. Θα έδινα έναν τίτλο λίγο προκλητικό σ' αυτήν την όψη του θέματος: Θα έλεγα ότι είναι η όψη της εθνικής αυτοταπείνωσης. Η εξωτερική πολιτική μπορεί να υπονομευθεί καίρια από την εικόνα που διαμορφώνουν για τη χώρα και την εξωτερική της πολιτική τα ελληνικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία στη συνέχεια χρησιμοποιούνται ως πηγή για τη διατύπωση σχολίων ή για τη μετάδοση πληροφοριών από τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αυτή η διάθεση αυτοταπείνωσης, αυτή η άκρα ταπείνωση στην οποία τόσο πρόθυμα υποβαλλόμαστε, είναι ίσως ένα από τα πιο λεπτά σημεία της εθνικής μας στρατηγικής για την αντιμετώπιση όλων των ανοιχτών θεμάτων.

Η άλλη όψη που επίσης με απασχολεί, στο πλαίσιο αυτής της δευτεροβάθμιας προσέγγισης, είναι τα ξένα μέσα μαζικής επικοινωνίας ως πηγή των ελληνικών μέσων ενημέρωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής. Αναφέρομαι στο φαινόμενο που θα ονόμαζα «η εξωτερική επαναπρόσληψη της εξωτερικής πολιτικής». Η ελληνική εξωτερική πολιτική επαναπροβάλλεται στο εσωτερικό μέσα από τη διάθλαση ή τη διαστρέβλωση που υφίσταται από τα ξένα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Αυτό είναι πια το πιο καίριο φαινόμενο. Είναι το φαινόμενο του πνευματικού επαρχιωτισμού της εξωτερικής μας πολιτικής που θεωρείται το πλέον καταλυτικό για τη διαμόρφωση μιας εθνικής στρατηγικής. Υπό την έννοια, λοιπόν, αυτή και με δεδομένη αυτή τη διάκριση που έγινε ανάμεσα σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια προσέγγιση του φαινομένου, το μεγάλο κατά τη γνώμη μου πρόβλημα, ίσως το μόνο, το μείζον πρόβλημα είναι ο επαρχιωτισμός, που συνδέεται με κάποια άλλα γειτονικά, δορυφορικά φαινόμενα, όπως είναι η αποσπασματικότητα της ενημέρωσης που παρέχουν τα ελληνικά αλλά και τα περισσότερα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Δηλαδή η αδυναμία σύνθεσης των πληροφοριών και η προκατάληψη που είναι είτε θετική είτε αρνητική, αλλά που είναι βαθιά ενσταλαγμένη και λειτουργεί κατά τρόπο αντανάκλαστικό.

Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα όπως δηλώθηκε είναι ο επαρχιωτισμός. Ο πνευματικός επαρχιωτισμός, ο επαρχιωτισμός που εκδηλώνεται κυρίως στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, όχι κυρίως στον Τύπο, αλλά κυρίως στη συμπεριφορά ολόκληρων κομματικών σχηματισμών και στη συμπεριφορά ενός μεγάλου τμήματος του πολιτικού προσωπικού της χώρας. Συμπεριφορά που δείχνει ιστορική ασυνέχεια, έλλειψη μνήμης, έλλειψη επαρκούς ενημέρωσης γύρω από θέματα διεθνούς δικαίου και λειτουργίας των διεθνών οργανισμών. Δείχνει ακόμη αδυναμία αξιολόγησης μεγεθών. Τα μεγέθη είτε υπερτιμώνται είτε

υποτιμώνται. Εισάγονται πάντως κατά τρόπο παραμορφωτικό στην εγχώρια συζήτηση. Αυτό μας εξωθεί σε μια αστυνομική ερμηνεία των φαινομένων, σε μια ευθύγραμμη ανάλυση της ιστορίας που δεν λαμβάνει υπόψη της βασικές αρχές όπως τον ρόλο του τυχαίου, την απροσδιοριστία, την πολυπλοκότητα στην αναζήτηση των αιτίων στην ιστορική εξέλιξη.

Τώρα έχουμε πια και νέες σχετικές καταστάσεις οι οποίες είναι πολύ κρίσιμες γιατί φανερώνουν μια βαθύτερη σύγχυση ανάμεσα στην προσήλωση στην ευρωπαϊκή ιδέα από την μια μεριά, και στον κακώς νοούμενο ευρωπαϊκό καθωσπρεπισμό από την άλλη, που είναι κάτι τελείως διαφορετικό από την ευρωπαϊκή νομιμοφροσύνη.

Δυστυχώς τείνει να επικρατήσει σε ορισμένους κύκλους αυτή η διάσταση του ευρωπαϊκού καθωσπρεπισμού, που είναι ακραία εκδήλωση πνευματικού και πολιτικού επαρχιωτισμού.

Η άλλη όψη του νομίσματος αυτού είναι η διατήρηση αρχαϊκών αντανάκλαστικών σε σχέση με τις ελληνο-αμερικανικές σχέσεις, όπου είμαστε αναφανδόν υπέρ ή αναφανδόν κατά, χωρίς να χρειάζεται να είμαστε με τέτοιο ακραίο τρόπο υπέρ ή κατά. Μπορούμε αντίθετα να αξιοποιούμε όλη την πολυπλοκότητα και τη ρευστότητα του σημερινού τοπίου στις εξωτερικές σχέσεις, χωρίς να είμαστε αναγκασμένοι να κάνουμε τόσο δεδηλωμένες επιλογές. Οι τεχνικές που αναπτύσσονται για τον χειρισμό θεμάτων εξωτερικής πολιτικής και την επικοινωνία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι οι κλασικές. Κλασικές τεχνικές σημαίνει ότι αγωνίζεται κανείς να χειριστεί τα θέματα με τους ξένους ανταποκριτές· με τους απεσταλμένους των μεγάλων εντύπων και των ξένων πρακτορείων· με επαφές με τα επιτελεία των εφημερίδων· με φιλοξενία δημοσιογράφων· με την οργάνωση αφιερωμάτων σε μεγάλα και έγκυρα έντυπα, είτε αυτά είναι ημερήσιες εφημερίδες είτε είναι περιοδικά· με την ενημέρωση βάθους, με την ενημέρωση που δεν γίνεται on camera· με την κινητοποίηση της ομογένειας και της ελληνικής διασποράς· με τα Γραφεία Τύπου Εξωτερικού που είναι δημόσιες υπηρεσίες· με τα πρακτορεία ειδήσεων· και βεβαίως με τους Έλληνες ανταποκριτές που είναι εγκαταστημένοι στο εξωτερικό. Αυτές είναι οι κλασικές μέθοδοι που έχουμε στη διάθεσή μας. Μπορούμε έτσι να κάνουμε πραγματικές τομές στο όλο σύστημα;

Το αφήνω για τη συζήτηση, αλλά θα ήθελα να δώσω μια διέξοδο, να προτείνω ένα πρίσμα ερμηνείας κάποιων φαινομένων και κάποιων προβλημάτων. Ένα πρίσμα που να είναι κάπως εξειδικευμένο, δηλαδή να μην ανάγει τα πάντα στο γενικό πρόβλημα που λέγεται «μέσα μαζικής ενημέρωσης» παγκοσμίως, ούτε στο εξίσου γνωστό, κλασικό και οξύ πρόβλημα των σχέσεων ανάμεσα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την αντιπροσωπευτική δημοκρατία.

Συγκεκριμένα το ερώτημα είναι: πώς μπορούμε να γίνουμε πιο ψύχραιμοι και πιο επαγγελματίες στον χειρισμό των θεμάτων που ανήκουν στο κοινό πεδίο εξωτερικής πολιτικής και επικοινωνίας, εξωτερικής πολιτικής και μέσων μαζικής ενημέρωσης. Μπορούμε να το πετύχουμε αυτό, εάν απαντήσουμε στο θεμελιώδες ερώτημα: Είμαστε έτοιμοι να θυσιάζουμε τα δόγματα και τις επιλογές της εξωτερικής μας πολιτικής για να κάνουμε καλές διεθνείς δημόσιες σχέσεις; Εάν συνειδητοποιήσουμε το ερώτημα και αν

απαντήσουμε αρνητικά: ότι δεν μπορούμε να θυσιάσουμε ή να εκποιήσουμε τις βασικές επιλογές της εξωτερικής μας πολιτικής για να κάνουμε καλές διεθνείς δημόσιες σχέσεις, τότε έχουμε ήδη ένα μέτρο αξιών στο χώρο αυτό. Με δεδομένες τις θέσεις της εξωτερικής μας πολιτικής προσπαθούμε να αξιοποιήσουμε όλους τους μηχανισμούς και όλα τα μέσα για να καταστήσουμε σαφείς τις θέσεις αυτές. (Βενιζέλος, Ευάγγελος, Εξωτερική Πολιτική και ΜΜΕ, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική- Εσωτερικές και Διεθνείς Παράμετροι, 183-188)

Άλλες εκτιμήσεις

Σε περιπτώσεις στρατιωτικής σύρραξης τα ΜΜΕ προσπαθούν να ενεργούν σύμφωνα με τους δικούς τους νόμους και αξίες, αλλά οι κυβερνήσεις προσπαθούν να χρησιμοποιούν αυτά για ψυχολογικό πόλεμο ή προπαγάνδα. Σαν αποτέλεσμα, καθένα από αυτά δίνει μια διαφορετική εικόνα του θέματος. Ο Reston (1966) απέδειξε ότι όταν τα ΜΜΕ παρουσίασαν μια πεσιμιστική εικόνα του πολέμου στο Βιετνάμ κατά τη διάρκεια του 1963 και 1964, η κυβέρνηση έδωσε έμφαση στην πιο αισιόδοξη πλευρά του πολέμου. Στη Γρενάδα και τον Περσικό Κόλπο τα ΜΜΕ δεν μπορούσαν να δράσουν όπως ήθελαν. Στις αρχές του Περσικού Πολέμου τα ΜΜΕ λειτουργούσαν ως σύμμαχοι της κυβέρνησης. Ωστόσο, μετέπειτα τα ΜΜΕ διέφεραν στις θέσεις τους τόσο με την ιρακινή κυβέρνηση όσο και με την κυβέρνηση των ΗΠΑ . (Rosenfeld, 1991)

Οι περισσότερες υπηρεσίες ασφαλείας, στρατιωτικές υπηρεσίες και γραφεία εξωτερικής πολιτικής θεωρούν τα ΜΜΕ ως επιβλαβή. Αποφεύγουν τον Τύπο, ακόμα και όταν δεν τον φοβούνται. Οι δημοσιογράφοι αντιμετωπίζονται ως δημιουργοί προβλημάτων και χειρότερα. Αυτοί οι αξιωματούχοι πιστεύουν ότι το μόνο που κάνουν τα ΜΜΕ είναι να καθιστούν πιο πολύπλοκα τα θέματα (Kurz, 1991). Αυτό συμβαίνει γιατί υπάρχουν βασικές αξιακές διαφορές μεταξύ των δύο θεσμών. Ενώ οι πολιτικές αρχές προσπαθούν να κρατήσουν την πολιτική τους μυστική για κάποιο διάστημα, τα μέσα προσπαθούν να έχουν πρόσβαση και να αναφέρουν οτιδήποτε λαμβάνει χώρα σε καθημερινή βάση (Serfaty, 1991; Leeden 1991). Και εξαιτίας αυτών των αξιακών διαφορών μπορούν να θεωρηθούν ως «φυσικοί εχθροί» (Cohen, 1963) . (Zacharopoulos, Thimios & Ullah, Naquib, 1993, The indexing hypothesis on foreign policy and the press: Editorials of the New York Times during the Gulf War, Φάκελος σημειώσεων Χρ. Γιαλλουρίδη, 11)

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄: Το χρονικό της κρίσης

Γενικά

Κρίση των Ιμίων ονομάζεται συμβατικά το επεισόδιο που έλαβε χώρα το 1996 ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία με αφορμή τις βραχονησίδες των Ιμίων. Κατά την διάρκεια της ολιγοήμερης κρίσης, οι δύο χώρες μετέφεραν στρατιωτικές δυνάμεις (κυρίως ναυτικές) γύρω από τα Ίμια και τις ανέπτυξαν φτάνοντας κοντά στην ένοπλη σύρραξη. Με την παρέμβαση ξένων δυνάμεων, και κυρίως των ΗΠΑ, η ένταση εκτονώθηκε και οι δύο χώρες απέσυραν τα στρατεύματά τους. Προς τις τελευταίες ώρες της κρίσης, τρεις Έλληνες αξιωματικοί του Πολεμικού Ναυτικού έχασαν την ζωή τους όταν το ελικόπτερο όπου επέβαιναν κατέπεσε στην θάλασσα. Το ατύχημα αποδόθηκε σε τεχνικά αίτια και την κόπωση του πληρώματος. Η τουρκική πλευρά δεν ανέφερε απώλειες. Η κρίση των Ιμίων είχε σοβαρές επιπτώσεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και έβαλε τις δύο χώρες σε μία περίοδο έντασης και αμοιβαίας καχυποψίας που συνεχίστηκε μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1990.

Τα Ίμια είχαν παραχωρηθεί στην Ελλάδα από την Ιταλία με συνθήκη μετά την ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα που ακολούθησε το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Σε συνθήκη του 1932 ανάμεσα στην Ιταλία και την Τουρκία συμπεριλαμβάνονταν σε χάρτη με τα ιταλικά εδάφη. Αργότερα, καθώς όλες οι ιταλικές κτήσεις πέρασαν στην ελληνική κυριότητα, και τα Ίμια ενσωματώθηκαν στο ελληνικό κράτος. Το Τουρκικό κράτος είχε αποδεχτεί το καθεστώς επικυριαρχίας της Ελλάδας στα νησιά αυτά.

Η κρίση έδωσε αφορμή στο Τουρκικό Κράτος να θέσει ζήτημα των Γκρίζων ζωνών, αμφισβητώντας την κυριαρχία της Ελλάδας σε αρκετά νησιά, συμπεριλαμβανομένων των Ιμίων. Παρόλα αυτά η ελληνική πλευρά δεν αποδέχτηκε ποτέ την ύπαρξη τέτοιου θέματος, επικαλούμενη διάφορες διεθνείς συνθήκες.

Η κρίση επίσης κλόνισε την αξιοπιστία της νέας τότε ελληνικής κυβέρνησης του Κώστα Σημίτη ειδικά όταν ο τελευταίος ευχαρίστησε δημόσια, μέσα στο ελληνικό κοινοβούλιο, τις ΗΠΑ για το ρόλο τους στην αποκλιμάκωση των γεγονότων. (<http://el.wikipedia.org>)

Από την άλλη πλευρά του Αιγαίου, η Τσιλέρ έθεσε θέμα τουρκικής κυριότητας στα Ίμια και επανέλαβε την επωδό του «casus belli» που δεν κουράστηκε να εκτοξεύει από το 1994. Η κρίση παρόλο που εκτονώθηκε με την αμερικανική παρέμβαση, η νέα αυτή τουρκική διεκδίκηση υπήρξε η πρώτη που αφορούσε σε ελληνικό έδαφος, που συνοδευόταν και από

αναφορά σε «γκρίζες ζώνες» νησιωτικού εδάφους σε ολόκληρο το Αιγαίο. Η βραχύβια κυβέρνηση του Γιλμάζ που διαδέχθηκε την Τσιλέρ, όχι μόνο δεν μείωσε την ένταση που η κρίση των Ίμια προκάλεσε στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, αλλά επέτρεψε να προβληθεί ως νόμιμη η άποψη Τούρκου στρατιωτικού ο οποίος ζήτησε την εξαίρεση της νήσου Γαύδου (νότια της Κρήτης) από την άσκηση που σχεδίαζε το στρατηγείο του ΝΑΤΟ Νεαπόλεως στην ανατολική Μεσόγειο. (Βερέμης, Θάνος, 1999, Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998, 162)

No man, no ships, no flags

Ο Λεωνίδας Μπλαβέρης, συντάκτης της εφημερίδας Απογευματινή, προσπαθεί να σκιαγραφήσει σε ένα άρθρο του πώς δημιουργήθηκε το νεόκοπο καθεστώς των γκρίζων ζωνών του Αιγαίου με αφορμή το επεισόδιο των Ιμίων. Η απόπειρά του αυτή πραγματοποιείται δέκα χρόνια μετά το ξέσπασμα της κρίσης και ξετυλίγει τα γεγονότα με την ασφάλεια και την ακρίβεια που παρέχει ο χρόνος που μεσολάβησε. Εξάλλου οποιαδήποτε κρίση για να περιγραφθεί πρέπει πρώτα να καταλαγιάσει ο αχός του πρώτου καιρού που τη συνοδεύει και τη χαρακτηρίζει.

Στις 25/12/1995 ένα μικρό τουρκικό μότορσιπ, το «Φίγκεν Ακάτ» προσαράζει στην ανατολική νησίδα Ίμια. Πρόκειται για δύο μικρές νησίδες (ανατολική και δυτική Ίμια), εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων. Ο πλοίαρχος του πλοίου αρνείται τη βοήθεια ενός ελληνικού ρυμουλκού, υποστηρίζοντας ότι τα νησάκια αυτά αποτελούν τουρκικό έδαφος. Την επόμενη μέρα ο Έλληνας Πρέσβης στην Άγκυρα απευθύνεται στο τουρκικό ΥΠΕΞ για διευκρινήσεις, τις οποίες όμως δεν λαμβάνει.

Στις 27/12/1995 το τουρκικό ΥΠΕΞ δέχεται να χρησιμοποιηθούν ελληνικά ρυμουλκά για την αποκόλληση του τουρκικού πλοίου, μετατρέποντας μια καθαρά ιδιωτική υπόθεση (προσάραξη εμπορικού πλοίου ή η ναυαγιαίρεση) σε διμερές, ελληνοτουρκικό ζήτημα. Αμέσως το τουρκικό ΥΠΕΞ, εκμεταλλευόμενο την περίοδο των διακοπών και την υπολειτουργία των ελληνικών κρατικών αρχών, εκδίδει ρηματική διακοίνωση, όπου επισημαίνει ότι το «Καρντάκ», όπως ονομάζει τα Ίμια, είναι τουρκικό έδαφος, τμήμα της επαρχίας «Μποντρούμ».

Στις 9/1/1996, το ελληνικό ΥΠΕΞ απαντά στην τουρκική διακοίνωση απορρίπτοντας την στο σύνολό της. Στις 15/1/1996 παραιτείται ο σοβαρά άρρωστος και νοσηλευόμενος στο Ωνάσειο τότε πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου. Την επομένη 16/1, το ελληνικό ΥΠΕΞ

ενημερώνει επίσημα το υπουργείο Εθνικής Άμυνας, εμπλέκοντας έτσι και τις Ένοπλες Δυνάμεις στην κρίση (αντί του Λιμενικού Σώματος) και κλιμακώνοντας την κρίση. Στις 19/1 εκλέγεται ως αρχηγός του ΠΑΣΟΚ ο Κώστας Σημίτης, σε βάρος του Άκη Τσοχατζόπουλου και του Γεράσιμου Αρσένη, τότε ΥΕΘΑ.

Στις 22/1/1996 ο Κ. Σημίτης ορκίζεται Πρωθυπουργός της Ελλάδας, με ΥΕΘΑ και πάλι τον Γερ. Αρσένη και ΥΠ.ΕΞ τον Θεοδ. Πάγκαλο. Την ίδια μέρα, ο δήμαρχος Καλύμνου υψώνει την ελληνική σημαία στην ανατολική Ίμια, δίνοντας μεγάλη δημοσιότητα στο γεγονός. Στις 27/1/1996, Τούρκοι δημοσιογράφοι τηλεοπτικού σταθμού, αποβιβάζονται με ελικόπτερο στην ανατολική Ίμια, κατεβάζουν την ελληνική σημαία και υψώνουν την αντίστοιχη τουρκική. Στις 28/1/1996 το περιπολικό «Παναγόπουλος II» (P-70) επιβεβαιώνει την ύπαρξη της τουρκικής σημαίας και λίγο αργότερα το περιπολικό «Αντωνίου» (P-286) αποβιβάζει τμήμα του και την κατεβάζει, υψώνοντας στη θέση της την ελληνική.

Τότε για πρώτη φορά το θέμα αποκτά μια νέα διάσταση, καθώς ο νέος ΥΕΘΑ έδωσε εντολή να κατέβει η τουρκική σημαία, αλλά όχι και να υψωθεί στη θέση της η ελληνική. Όμως στον κυβερνήτη του «Αντωνίου» φτάνει η εντολή και της ανύψωσης της ελληνικής. Ο Γεράσιμος Αρσένης ζητεί εξηγήσεις από την ηγεσία του ΓΕΝ. Ο αρχηγός αντιναύαρχος Ι. Στάγγας, ο οποίος δεν έχει δώσει τη σχετική εντολή, θέτει την παραίτησή του στη διάθεση του Υπουργού, που όμως δεν γίνεται αποδεκτή.

Συνεδριάζουν το Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων και Συμβούλιο Άμυνας. Κυβερνητική εντολή είναι η αποκλιμάκωση της κρίσης. Αποφασίζεται η επιτήρηση των βραχονησίδων, την ημέρα από τη θάλασσα, ενώ το βράδυ θα αποβιβάζονται σε αυτές στρατιωτικά αγήματα. Τότε αρχίζει μια διελκυστίνδα για το ποιος (Στρατός ή Ναυτικό) πρέπει ή μπορεί να αναλάβει τη φύλαξη των δύο Ιμίων. Έπειτα από επέμβαση του τότε Αρχηγού ΓΕΕΘΑ ναυάρχου Χρήστου Λυμπέρη αποφασίζεται τη φύλαξή τους να την αναλάβει η επίλεκτη Μονάδα Υποβρύχιων Καταστροφών του ΠΝ, εκεί μόνο που υπάρχει η σημαία, ενώ η δυτική Ίμια θα επιτηρείται από τα πλοία του ΠΝ, που περιπολούν στην περιοχή.

Στις 29/1/1996 η κατάσταση επιδεινώνεται δραματικά, καθώς τουρκικά πολεμικά προσεγγίζουν την περιοχή, εισερχόμενα εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων και τουρκικό ελικόπτερο παραβιάζει συνεχώς τον ελληνικό εναέριο χώρο. Η ελληνική κυβέρνηση πραγματοποιεί διαβήματα στην τουρκική, ενώ ταυτόχρονα ενημερώνονται ΗΠΑ και ΕΕ.

Στις 30/1/1996 ο ναύαρχος Λυμπέρης αναλαμβάνει την επιχειρησιακή διοίκηση των ΕΔ. Στις 10 πμ μιλούν τηλεφωνικά ο Πρωθυπουργός Κ. Σημίτης και ο αμερικανός Πρόεδρος Κλίντον, καθώς και οι δύο υπουργοί Άμυνας Αρσένης και Ουίλιαμ Πέρι. Αρχίζουν διαπραγματεύσεις. Προς το μεσημέρι πραγματοποιείται σύσκεψη στο γραφείο του Πρωθυπουργού στη Βουλή, με συμμετοχή υπουργών και το Α/ΓΕΕΘΑ για αξιολόγηση της κατάστασης και λήψη αποφάσεων. Δεν είναι κανονική συνεδρίαση του ΚΥΣΕΑ. Οι εντολές που δίνονται, σύμφωνα

με το βιβλίο του ναυάρχου Λυμπέρη, είναι «όχι χρήση βίας, όχι παρενόχληση, αλλά ενημέρωση τους και αίτηση απομάκρυνση τους». Από το μεσημέρι, το τουρκικό ΥΠΕΞ ζητεί από τον Έλληνα Πρέσβη στην Άγκυρα την επαναφορά στο προηγούμενο καθεστώς (status quo ante). Το αίτημα αυτό επαναλαμβάνει αργά το απόγευμα στις Βρυξέλλες και ο Αμερικανός Μόνιμος Αντιπρόσωπος στο ΝΑΤΟ, στον Έλληνα ομόλογό του. Στις 23.00 τα ελληνικά πολεμικά που βρίσκονται στην περιοχή έχουν στοχοποιήσει τα τουρκικά. Καθήκοντα τακτικού διοικητή εκτελεί ο αρχαιότερος κυβερνήτης, αυτός της φρεγάτας «Ναβαρίνον»(F-461), αντιπλοίαρχος Ι. Λιούλης. Στις 23.30' η αμερικανική πλευρά ανακοινώνει στον κ. Αρσένη ότι οι Τούρκοι αρνούνται την ελληνική πρόταση αποκλιμάκωσης, καθώς δεν δέχονται την απομάκρυνση των πλοίων και του αγήματος στην ανατολική Ίμια, ζητώντας και την υποστολή της ελληνικής σημαίας από το νησί.

Στις 00.30' 31/1/1996 πραγματοποιείται σύσκεψη (όχι ΚΥΣΕΑ) στο Πρωθυπουργικό Γραφείο. Τα όσα τραγελαφικά διαδραματίστηκαν τότε είναι λίγο πολύ γνωστά. Τα ξημερώματα ενημερώνονται οι αρμόδιοι ότι στη δυτική Ίμια αποβιβάστηκε, με επιτυχή αντιπερισπασμό, ομάδα Τούρκων βατραχανθρώπων, την ίδια ώρα που η ελληνική πλευρά είχε ξεκινήσει τη διαδικασία αποβίβασης και σε αυτή τη νησίδα της δεύτερης ομάδας των βατραχανθρώπων της ΜΥΚ. Ζητείται επιβεβαίωση της πληροφορίας από το ΓΕΝ, που στις 04.30' διατάσει την απονήωση του ελικόπτερου ΑΒ-212 (ΠΝ-21) από το «Ναυαρίνον», κάτω από εξαιρετικά αντίξοες καιρικές συνθήκες. Το ελικόπτερο πραγματοποιεί τρεις διελεύσεις πάνω από τη Δυτική Ίμια και μόνο μετά την τρίτη, στις 04.50', διαπιστώνει την ύπαρξη στο νησί δέκα Τούρκων βατραχανθρώπων. Τότε διατάσσεται να επιστρέψει στο «Ναυαρίνον». Στη διάρκεια αυτού του σκέλους της πτήσης το ελικόπτερο συντρίβεται στη θάλασσα. Το πλήρωμά του, οι υποπλοίαρχοι Χριστόδουλος Καραθανάσης (κυβερνήτης), Παναγιώτης Βλαχάκος (συγκυβερνήτης) και αρχικελευστής Έκτωρ Γιαλοψός (χειριστής σόναρ) σκοτώθηκαν ακαριαία στην εκτέλεση του καθήκοντος.

Στις 06.15' άρχισε η σταδιακή αποχώρηση. Πρώτοι αποχωρούν από τη δυτική Ίμια οι Τούρκοι βατραχάνθρωποι, για να ακολουθήσουν οι Έλληνες από την ανατολική, μαζί με την ελληνική σημαία, υλοποιώντας το αμερικανικό ρηθέν « no man, no ships, no flags». (Μπλαβέρης , Λεωνίδα, Σ.,2006, Δέκα χρόνια μετά τα Ίμια, Απογευματινή, 28 Ιανουαρίου 2006,σελ 24)

Ο ρόλος των «Μεγάλων Δυνάμεων»

Η κρίση στο Αιγαίο και ειδικά η περίπτωση των Ίμια, δείχνει ότι η ΕΕ δεν επιθυμεί και δεν μπορεί προς το παρόν να ενεργήσει από μόνη της γρήγορα και αποτελεσματικά, ούτε για το γενικό ιμπεριαλιστικό συμφέρον ούτε και για το επιμέρους, το δικό της. Τούτο οφείλεται τόσο στον μη επαρκή εκμοντερνισμό της ίδιας, τη μη διαμόρφωση τόσο στις ειδικές προθέσεις και τις πολιτικές επιλογές, οι οποίες είναι ακόμα δυνατές στις χώρες μέλη της. Για τούτο, ο ρόλος της περιορίστηκε στην παθητική ουδετερότητα, ακριβέστερα στον ποντιοπυλατισμό, με την τραβηγμένη από τα μαλλιά σοφιστική ότι η εν λόγω κρίση είναι αποκλειστικά ελληνοτουρκική υπόθεση.

Διαφορετικά, όμως, έχουν τα πράγματα με τις ΗΠΑ. Οι τελευταίες, συνδυάζοντας την καινοτομία της περιόδου με την ατλαντική παράδοση, αφού διαπίστωσαν η Ε.Ε κοιμόταν ενώ η σύγκρουση ήταν προ των πυλών, πέρασαν στην άμεση δράση. Παράλληλα, κάλυψαν τη δράση αυτή με την επονομαζόμενη ενεργό ουδετερότητα, ποντιοπυλατική και αυτή στο χαρακτήρα της. Προχώρησαν, δηλαδή, στη διευθέτηση της κρίσης στο όνομα του γενικού ιμπεριαλιστικού συμφέροντος που συμπίπτει με το δικό τους, τηρώντας ίσες, δήθεν, αποστάσεις έναντι των δύο εμπλεκόμενων συμμάχων χωρών.

Η δράση αυτή των ΗΠΑ εντάσσεται, καταρχήν και δεδηλωμένα, στην κατεξοχήν μοντέρνα γαιοστρατηγική τους και ειδικά στη γεωπολιτική της συνιστώσα. Η τυπική νομιμοποίηση τούτης πηγάζει από το πνεύμα του πρωτοκόλλου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Μαδρίτης, του Δεκέμβρη του 1995, με το οποίο θεσμοθετήθηκε η διατλαντική κοινότητα, την ασφάλεια της οποίας δεν μπορεί να εγγυηθεί, κατά τη γνώμη των ΗΠΑ, η ΕΕ. Έδρασαν επίσης, οι ίδιες και με την παραδοσιακή μορφή, με τη δύναμη δηλαδή της αδράνειας και με την κεκτημένη ταχύτητα, στη βάση του γενικού ιμπεριαλιστικού συμφέροντος, πυρήνας του οποίου είναι ο κλασικός ατλαντισμός. Στη βάση αυτή, ανέκοψαν τη σύγκρουση στο όνομα της μη περαιτέρω εξασθένισης του ΝΑΤΟ, της μη παρεμβολής, τελικά, δυσχερειών στην εδραίωση της Νέας Τάξης των Πραγμάτων.

Έτσι, σε αντιδιαστολή με τη γενική ενοποιητική γραμμή των δύο κέντρων, ΗΠΑ και ΕΕ, τα πράγματα, στη δεδομένη στιγμή δεν κάνουν αυτονόητη τη σύμπλευση μεταξύ τους, είτε τούτο οφείλεται σε εγνωσμένη, στενή και ιδιοτελή επιλογή, είτε σε παράλειψη αγεφύρωτη, προς το παρόν, αντικειμενική διαφορά. Η στιγμή ενέχει συνεπώς την ιδιομορφία της, μια ορισμένη δηλαδή αντίθεση μεταξύ γενικού και ειδικού, έστω ποσοτική. Το ειδικό, η γαιοοικονομική δηλαδή σημασία που έχει για την ΕΕ η τελωνειακή της ένωση με την Τουρκία, μοιάζει ότι μπορεί να περιμένει και να υπομένει κρίσεις όπως εκείνη των Ίμια. Ενώ δεν ισχύει το ίδιο για το γενικό, για τη γεωπολιτική. Πρόκειται για τη διαλεκτική της γαιοοικονομικής και της γεωπολιτικής, για την προτεραιότητα της δεύτερης έναντι της πρώτης, για συγκεκριμένη εκδήλωση της διαλεκτικής ενότητας πολιτικής και οικονομίας στα

πλαίσια της διατλαντικής κοινότητας.(Ντούσκος, Πέτρος, Δ, 1996, Η Νέα Διεθνής Τάξη Πραγμάτων- η Ευρωπαϊκή Ένωση και το ζήτημα της εθνικής κυριαρχίας, Η κρίση στα Ίμια και η Νέα Τάξη στο Αιγαίο,113-114)

Η καταγραφή της κρίσης από τον τηλεοπτικό φακό και Τύπο

Η συμβολή των τηλεοπτικών σταθμών στην εξέλιξη της κρίσης ήταν καταλυτική στην περίπτωση των Ίμιων. Ήταν ένα πρώτο τεστ διαχείρισης των εθνικών θεμάτων από τα ΜΜΕ. Ένα τεστ που δοκίμασε τόσο την ωριμότητα όσο και την ετοιμότητά τους να αντιμετωπίσουν θέματα εθνικών προκλήσεων και διαχείρισης της κοινής γνώμης και αξιολόγησης μηνυμάτων σε αυτή.

Η τηλεοπτική κάμερα αποτελεί πρωταγωνιστή αυτής της κρίσης. Την 24^η Ιανουαρίου ο Antenna TV προβάλλει σαν κεντρικό θέμα και μείζον πρόβλημα τη διπλωματική αλληλογραφία που ακολούθησε το ναυάγιο του Φιγκέν Ακάτ και υποστηρίζει ότι έχει στη διάθεσή του την αλληλογραφία μεταξύ των υπουργείων Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας για την υπόθεση των Ίμιων. Στο δελτίο ειδήσεων του ίδιου καναλιού γίνεται λόγος για «*αναταραχή στη Θράκη*». Την επομένη, Πέμπτη 25 Ιανουαρίου, τέσσερις κάτοικοι της Καλύμνου και τηλεοπτικά συνεργεία πηγαίνουν στη βραχονησίδα Ίμια και τοποθετούν την ελληνική σημαία. Η τηλεοπτική προβολή του θέματος δημιουργεί μεγάλη πίεση στην κυβέρνηση, η οποία δεν έχει ακόμα εγκατασταθεί στα γραφεία της.

Ο υπουργός Εξωτερικών Θ. Πάγκαλος επιβεβαιώνει, σε συνέντευξη τύπου, την ανταλλαγή των ρηματικών διακοινώσεων και λέει ότι είναι η πρώτη φορά που προβάλλονται εδαφικές διεκδικήσεις. Ωστόσο, δηλώνει ότι «*θα ήταν υπερβολικό να πούμε ότι πλοίαρχος προσάραξε το σκάφος του επίτηδες*» και προσθέτει: «*δεν γνωρίζω αν το θέμα οφείλεται στον υπερβάλλοντα ζήλο κάποιου Τούρκου διπλωμάτη ή αν αποτελεί μέρος ευρύτερου σχεδίου*».

Η δημοσιότητα που πήρε το θέμα στην Αθήνα μετέφερε την υπόθεση και στην Άγκυρα. Καταρχάς, με ανταποκρίσεις από την Αθήνα, ο τουρκικός τύπος ενέγραψε σιγά-σιγά το θέμα «Ίμια» στην επικαιρότητα. Και πάλι όμως δεν επρόκειτο για κάτι ιδιαίτερο. Ο σχολιασμός του θέματος εντασσόταν στην πορεία της γενικότερης σκλήρυνσης της τουρκικής στάσης, στην εγκατάλειψη της πολιτικής των μικρών βημάτων για τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Το Σάββατο 27 Ιανουαρίου, το μεσημέρι, ελικόπτερο ναυλωμένο από το γραφείο της εφημερίδας Χουριέτ στη Σμύρνη με τετραμελές πλήρωμα προσγειώθηκε στη μία από τις νησίδες Ίμια. Δύο από τους τέσσερις δημοσιογράφους που μετείχαν στην αποστολή είχαν

επισημανθεί κατά το παρελθόν στην ελληνική επικράτεια, ως υποκινητές επεισοδίων στη Θράκη. Ο ελληνικός τύπος που δημοσίευσε αυτές τις πληροφορίες προσέθετε ότι είχε εκδοθεί «ερυθρό δελτίο» που απαγόρευε την είσοδό τους στην Ελλάδα. Οι απεσταλμένοι της τουρκικής εφημερίδας κατέβασαν την ελληνική σημαία από τον πρόχειρο ιστό της και τοποθέτησαν την τουρκική. Το περιστατικό μαγνητοσκοπήθηκε, για να παρουσιαστεί την επόμενη ημέρα στην τουρκική τηλεόραση.

Η έπαρση της σημαίας και ποιοι ενέπνευσαν την πρωτοβουλία στο περιφερειακό γραφείο της δεν είναι ακόμα σαφές. Η ιδέα έπεσε, υπό τύπον αστείου, κατά την πρωινή σύσκεψη της εφημερίδας στην Κωνσταντινούπολη. Κανείς από τους παριστάμενους δεν φαντάστηκε ότι ένα τέτοιο αστείο θα γινόταν πράξη και θα οδηγούσε σε μία από τις μεγαλύτερες κρίσεις των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Οι αρχικές στρατιωτικές κινήσεις που σημειώθηκαν γύρω από τα Ίμια προκαλούσαν την καχυποψία, ή έστω έδιναν επιχειρήματα σε όσους ήθελαν κάποια αφορμή για να κλιμακώσουν την κρίση. Ο δήμαρχος της Καλύμνου και η συνοδεία, που έβαλαν την ελληνική σημαία στη βραχονησίδα, έσπρωξαν το θέμα στο κέντρο της προσοχής της τουρκικής κοινής γνώμης. Η τηλεόραση που μετέδιδε τις εικόνες της σε κάθε σπίτι (ελληνικό στην αρχή και τουρκικό στη συνέχεια) μετέφερε το θέμα από το πεδίο της διπλωματίας στο πεδίο της κοινής γνώμης και των ισχυρών αισθημάτων που προκαλούν τα εθνικά σύμβολα.

Η ομάδα της Χουριέτ είδε αμέσως την ευκαιρία των μεγάλων επιτυχιών και ακολούθησε καταπόδας το δρόμο που είχε ανοίξει η ελληνική τηλεόραση.

Η Χουριέτ κυκλοφόρησε φωτογραφίες από την επιχείρηση υψώσεως της τουρκικής σημαίας και προανάγγειλε τη μετάδοση εικόνων της επιχείρησης από το θυγατρικό τηλεοπτικό κανάλι D. Στο ίδιο φύλλο της εφημερίδας, το Τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών εμφανίζεται να αποδοκιμάζει την ενέργεια. Ο υφυπουργός Εξωτερικών Ονούρ Οϋμέν και ο εκπρόσωπος του υπουργείου Ομέρ Ακμπέλ έλειπαν από την Άγκυρα σε ταξίδι. Έτσι, η ευθύνη του σχολιασμού έπεφτε στον βοηθό υφυπουργό πρέσβη Ινάλ Μπατού, ο οποίος δήλωσε στην εφημερίδα απερίφραστα: *«Δεν μπορεί να υπάρξουν λύσεις με εκδηλώσεις βίας και με πόλεμο σημαίων· η Τουρκία είναι υπέρ της λύσης με ειρηνικό τρόπο και δια της διπλωματικής οδού»* και η δήλωση-αποδοκιμασία βρισκόταν στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας (Χουριέτ, 28.1. 1996).

Στην Αθήνα τα τηλεοπτικά δίκτυα πρόβαλλαν τα πλάνα της τουρκικής επιχείρησης για την αλλαγή των σημαίων στα Ίμια, ενώ η Χουριέτ και η Μιλλιέτ που ανήκει στο ίδιο συγκρότημα προσπαθούν να συντηρήσουν το θέμα με μεγάλους τίτλους.

Χαρακτηριστικό της δυναμικής που δημιούργησε το θέμα των σημαίων ήταν ότι ένας άλλος τηλεοπτικός σταθμός, ο Interstar, μετέδωσε εικόνες από την τοποθέτηση της τουρκικής σημαίας και της σημαίας του καναλιού σε κάποια βραχονησίδα. Στην προσπάθεια να διερευνηθεί το επεισόδιο, σύμφωνα από εκπρόσωπο του σταθμού, οι σκηνές που μετέδιδε το κανάλι είχαν γυριστεί σε βραχονησίδα που δεν είχε καμία σχέση με την περιοχή της κρίσης.

Θα μπορούσε να βρίσκεται λίγα μίλια μακριά από την Κωνσταντινούπολη, στη θάλασσα του Μαρμαρά.

Το ύφος των δηλώσεων, οι μεταδόσεις των τουρκικών τηλεοράσεων, όλη η ατμόσφαιρα στο δρόμο άλλαζε πλέον με φοβερή ταχύτητα. Αρχίζε μία «μακρά και επικίνδυνη περίοδος έντασης» στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Η παρατεταμένη πολιτική κρίση είχε μειώσει επικίνδυνα τα περιθώρια ελιγμών της πολιτικής ηγεσίας. Κανείς δεν μπορούσε πλέον να δείξει υποχώρηση. Αντίθετα, άνοιγε ο δρόμος της υπερεθνικιστικής άμιλλας.

Αργά το βράδυ της Δευτέρας, το δορυφορικό δίκτυο της ΕΡΤ μετέδωσε δηλώσεις του Γεράσιμου Αρσένη, υπουργού Εθνικής Άμυνας, αμέσως μετά από κυβερνητική σύσκεψη υπό την Προεδρία του πρωθυπουργού και με τη συμμετοχή των υπουργών Εξωτερικών, Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας, Τύπου, καθώς και του αρχηγού ΓΕΕΘΑ.

Το πρωί της Τρίτης, 31 Ιανουαρίου, ραδιόφωνα, τηλεοράσεις, εφημερίδες στην Τουρκία βουίζουν σε τόνους πολεμοχαρείς.

Το δορυφορικό Πρόγραμμα της ΕΡΤ, που με τις συνεχείς αναμεταδόσεις των γεγονότων όπως εξελίσσονταν στην Αθήνα είχε γίνει ο κατεξοχήν κόμβος συντονισμού, μετέδιδε ότι οι ελληνικές δυνάμεις διαπίστωναν προκλητική συμπεριφορά των τουρκικών ναυτικών δυνάμεων που βρίσκονταν στην περιοχή των Ιμίων.

Σχεδόν ταυτόχρονα, οι τουρκικές τηλεοράσεις άρχισαν να μεταδίδουν βίντεο από την επιχείρηση, το οποίο παίχτηκε τόσες φορές που έγινε πλέον εφιάλτης. Τίποτα όμως πέρα από τα πολεμοχαρή σχόλια των τουρκικών τηλεοράσεων δεν έδειχνε ότι το βίντεο ήταν πραγματικό ντοκουμέντο της επιχείρησης. Επρόκειτο για τις εικόνες κομάντος που έφτασαν στο λιμάνι του Μπόντρουμ με λεωφορείο, βάφτηκαν με μαύρα χρώματα παραλλαγής, και με λαστιχένια βάρκα ανοίχτηκαν στη θάλασσα. Η προσεκτικότερη παρατήρηση έδειχνε ότι επρόκειτο για σκηνές γυρισμένες σε νυκτερινή άσκηση των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων. Όπως αποδείχτηκε αργότερα, η όλη επιχείρηση δεν έγινε με τον τρόπο που έδειχνε το βίντεο της άσκησης. (Κούρκουλας, Α, 1997, Μια κριτική Προσέγγιση του τουρκικού παράγοντα, 35-54)

Ο φόβος

Η ελληνοτουρκική διαμάχη ενέχει ένα μεγάλο κίνδυνο κλιμάκωσης. Ο λόγος έγκειται στην ατμόσφαιρα που είναι διαμορφωμένη στην κοινή γνώμη και που ελέγχεται από τα ΜΜΕ και των δύο χωρών και που μπορούν σε κάθε στιγμή να ωθήσουν την κατάσταση εκτός ελέγχου. Οι συνέπειες μιας τέτοιας κλιμάκωσης θα είναι ο πρώτος πόλεμος μεταξύ δυνάμεων του ΝΑΤΟ.

Πιστεύεται ότι ο κύριος λόγος της κλιμακούμενης έντασης απ' την πλευρά των ελλήνων κυρίως είναι ο φόβος. Πολλοί Έλληνες νιώθουν ότι απειλούνται από την Τουρκία και όταν

ερωτούνται για αυτόν τον φόβο εστιάζουν στο συγκριτικά μεγαλύτερο αριθμό του τουρκικού πληθυσμού. Ο ελληνικός πληθυσμός είναι περίπου στα δέκα εκατομμύρια άνθρωποι, όσοι περίπου είναι οι κάτοικοι της τουρκικής πρωτεύουσας και περισσότεροι (δεκατέσσερα εκατομμύρια) ενώ ο πληθυσμός της Τουρκίας ανέρχεται στα εξήντα τέσσερα εκατομμύρια. Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι τα ΜΜΕ δημιουργούν μια ατμόσφαιρα φόβου, που μπορεί υπό συνθήκες να δημιουργήσει φαινόμενα υστερίας στο λαό σκηνοθετώντας σενάρια πολέμου. Αυτή η συναισθηματική προσέγγιση είναι μακριά από μια ρεαλιστική απόδοση των πραγματικών πιθανοτήτων. (Hadjidimos, Katerina, 1999, the role of the media in Greek-Turkish relations, 5-6)

MME & Κοινή γνώμη

Και οι δύο κυβερνήσεις, ελληνική και τουρκική φαίνεται να οδηγούνται και να επηρεάζονται από την εθνική κοινή γνώμη και αντίστροφα. Η εθνική κοινή γνώμη διαμορφώνεται από τα ΜΜΕ. Συγκριτικά με άλλες δυτικές χώρες τα ΜΜΕ σε Ελλάδα και Τουρκία παίζουν καταλυτικά σπουδαίο ρόλο. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας δύο παραγόντων: α) από την έλλειψη πλουραλισμού στη δομή των μέσων και στις δύο χώρες και β) από την έλλειψη των γεγονότων που δημοσιοποιούνται.

Ο ρόλος των μέσων είναι διττός: αντανακλά και τροφοδοτεί την κοινή γνώμη δημιουργώντας έτσι ένα φαύλο κύκλο. Στερεότυπα δεκαετιών και ειδικότερα η εθνική και «συναισθηματική» πολιτική του Ανδρέα Παπανδρέου πέτυχε να βάλει το σημάδι της σε μια γενιά δημοσιογράφων. Οι απόψεις των ίδιων ανθρώπων βρίσκουν ανταπόκριση στην κοινωνία μέσω των άρθρων τους- μια διαδικασία που ακολούθησε τόσο πολιτικοί όπως ο Πάγκαλος ή ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος.

Ερευνώντας τόσο την Νότια Ευρώπη γενικά και την Ελλάδα και Τουρκία ειδικά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι υπάρχει και μια ψυχολογική εκδοχή της κρίσης. Η Ελλάδα και η Τουρκία είναι νεοσύστατα κράτη και τα δύο υποφέρουν από «σύνδρομο κατωτερότητας». Η Τουρκία υφίσταται από το 1923 και δεν έχει ακόμα συνέλθει από τον εφιάλτη της απώλειας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και από το να είναι μια χώρα κάπως χαμένη ανάμεσα σε Ευρώπη και Αραβικές χώρες. Δεν ανήκει ούτε πλήρως στην Ανατολή, ούτε είναι πλήρως αποδεκτή από τη Δύση. Χάριν στο Μουσταφά Κεμάλ απέκτησαν ένα είδος εθνικής ταυτότητας που σκέπασε τον πολυεθνή χαρακτήρα της χώρας.

Από την άλλη, οι Έλληνες έχουν πολλά να επιδείξουν για το ηρωικό παρελθόν τους στην αρχαιότητα, έχουν λίγα να πουν για το παρόν τους. Ο εθνικισμός και η προπαγάνδα εναντίον των μειονοτήτων και των ξένων έχει λάβει νέες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Η μουσουλμανική μειονότητα και η προσπάθεια από μέρος της Τουρκίας να αποκαλείται τουρκική ενισχύει το φόβο για εδαφικές αξιώσεις της Τουρκίας.

Και οι δύο λαοί τείνουν να χτίσουν το εθνικισμό τους στην αποστροφή τους για τον άλλον. Ένα ρητό πολύ γνωστό σε Ελλάδα και Τουρκία λέει ότι «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου» και πολλές φορές αυτή η ρήση ακολουθείται και από τους ιθύνοντες της εξωτερικής πολιτικής.

Ο Άλκης Κούρκουλας, ανταποκριτής του αθηναϊκού πρακτορείου στην Κωνσταντινούπολη παρατηρεί ότι μεταξύ των Ελλήνων και Τούρκων δεν υπάρχει σεβασμός. Στην Ελλάδα υπάρχει ο γενικός χαρακτηρισμός των Τούρκων ως «βάρβαροι», απολίτιστοι, και αντίστοιχα οι Τούρκοι θεωρούν τους Έλληνες άδικους όταν μιλούν «για χαμένες πατρίδες» και υποστηρικτές της «μεγάλης ιδέας». Δεν υπάρχει σεβασμός για την κουλτούρα, τις παραδόσεις και τα επιτεύγματα του άλλου.

Είναι αυτή η έλλειψη σεβασμού και η ανάγκη για προσκόλληση σε ιστορικά στερεότυπα για τη διάκριση του ενός από τον άλλον που κάνει δύσκολη την αρχή ενός γόνιμου διαλόγου. Επιπλέον αυτό το κάνει εύκολο για τα ΜΜΕ να ακολουθήσουν τα παλιά βήματα και να διατηρήσουν την ίδια στερεοτυπική άποψη για τους άλλους. Είναι ο φαύλος κύκλος που εκπέμπει από την κοινωνία προς στα ΜΜΕ, και από εκεί πηγαίνει πάλι πίσω στους ανθρώπους.

Πηγές πληροφοριών Τύπου

Παρακολουθώντας κάποιος τον ελληνικό και τον τουρκικό Τύπο, έχει την εντύπωση ότι μόνο ένας μικρός αριθμός πηγών χρησιμοποιείται από δημοσιογράφους. Η αναφορά της προέλευσης των πηγών είναι ιδιαίτερα σπάνια και σε πολλές περιπτώσεις και οι δημοσιογράφοι των συνεντεύξεων δεν αναφέρονται Παρόλο τον μεγάλο αριθμό των διεθνών πρακτορείων ειδήσεων και τα διεθνή μέσα οι περισσότεροι δημοσιογράφοι στηρίζονται στα εθνικά πρακτορεία ειδήσεων. Αυτή η πρακτική που είναι περισσότερο γνωστή στην Τουρκία. Αυτό οφείλεται τόσο στην ανεπαρκή εκπαίδευση των δημοσιογράφων όσο και στις ελλείψεις γνώσεις τους στην αγγλική και άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες. (Hadjidimos, Katerina, 1999, the role of the media in Greek- Turkish relations, 9-10)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ :

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ ΜΜΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Η παρακάτω έρευνα παρουσιάζει τα ποσοτικά και ποιοτικά εκείνα στοιχεία που δείχνουν την καταλυτική παρουσία του Τύπου στην ελληνοτουρκική διένεξη των Ιμίων και την επίδραση των δημοσιευθέντων στοιχείων στη κοινή γνώμη του ελληνικού και τουρκικού λαού. Στην έρευνα συμμετέχουν δύο ελληνικές και δύο αντίστοιχα τουρκικές εφημερίδες.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

-ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΘΕΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΡΚΟΥΣ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Ελευθεροτυπία

Ένα είναι το θετικό στοιχείο για τους Τούρκους που εμφανίζεται εδώ: το γεγονός ότι σύμφωνα με τον τουρκικό τύπο η κρίση είναι αποτέλεσμα ακυβερνησίας. Σημειώνεται ότι τόσο κατά τη διάρκεια της κρίσης όσο και μετά, η αναφορά του συγκεκριμένου στοιχείου είναι διπλάσια σε συχνότητα απ' αυτήν που παρατηρείται πριν από την κρίση.

Ελεύθερος Τύπος

Το ίδιο θετικό στοιχείο για τους Τούρκους εμφανίζεται και εδώ. Η μόνη διαφοροποίηση από την «Ελευθεροτυπία» είναι ότι το συγκεκριμένο στοιχείο δεν αναφέρεται πριν από την κρίση: μόνο κατά τη διάρκειά της και με διπλάσια συχνότητα μετά.

-ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΘΕΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΕ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Cumhuriyet

Δύο είναι τα θετικά στοιχεία για τους Έλληνες: «η αμοιβαία ορθολογική συμπεριφορά» που εμφανίζεται πριν την κρίση και διπλασιάζεται σε συχνότητα κατά τη διάρκειά της, αλλά εξαφανίζεται παντελώς μετά, και η «φιλία με την Ελλάδα» που αναφέρεται με μεγάλη ένταση μόνο κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Milliyet

Εδώ τα θετικά στοιχεία είναι τρία, εντελώς διαφορετικά από την προηγούμενη περίπτωση: η διαπίστωση ότι «ορισμένοι πολιτικοί ηγέτες είναι διαλλακτικοί» πρωτοκάνει την εμφάνισή της πριν την κρίση, εξαφανίζεται όσο η κρίση διαρκεί και επανεμφανίζεται εντονότερη μετά την κρίση. Η αναφορά στην «κοινή πολιτιστική κληρονομιά» γίνεται πρώτα —και με πολύ

μεγάλη συχνότητα— κατά τη διάρκεια της κρίσης και σε πολύ πιο μικρό βαθμό μετά την κρίση. Τέλος, η άποψη ότι «δεν θέλουν ένταση όλοι οι Έλληνες» καταγράφεται με αρκετά μεγάλη συχνότητα μόνο κατά τη διάρκεια της κρίσης.

ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ελευθεροτυπία

29 είναι συνολικά τα θέματα που αναπτύσσονται από την «Ελευθεροτυπία». Αυτά που δεσπόζουν πριν την κρίση και παραμένουν εξίσου ισχυρά (αν όχι περισσότερα) κατά τη διάρκειά της είναι δύο: «η τουρκική αμφισβήτηση των Ιμίων» και η αναφορά στην «τουρκική σημαία στα Ίμια». Αυτά που εμφανίζονται με ένταση κατά τη διάρκεια της Κρίσης και παραμένουν στα ίδια περίπου επίπεδα μετά την κρίση είναι τρία: «η τουρκική αμφισβήτηση των νησιών και βραχονησίδων», «η ουδέτερη στάση των ΗΠΑ» και «η ουδέτερη στάση της Ε.Ε.». Τρία θέματα εμφανίζονται έντονα κατά τη διάρκεια της κρίσης αλλά αμβλύνονται αισθητά στη συνέχεια: «απόσυρση της ελληνικής σημαίας από Ίμια», «ευχαριστίες Σημίτη σε ΗΠΑ» και «απόβαση Τούρκων στα Ίμια». Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τέλος τα 8 θέματα που αναπτύσσονται κατ' αποκλειστικότητα σχεδόν μετά την κρίση: «επίσκεψη Χόλμπρουκ», «φιλοτουρκισμός των ΗΠΑ», «χαμηλό ηθικό ενόπλων δυνάμεων», «ελληνική δέσμευση για 12 μίλια», «casus belli για Τουρκία τα 12 μίλια», «προσφυγή στη Χάγη», «αλληλεγγύη από Ε.Ε.» και «μελλοντικές τουρκικές προκλήσεις».

Ελεύθερος Τύπος

Εδώ τα θέματα που αναπτύσσονται είναι 27. Πριν από την κρίση δεσπόζει κυρίως η αναφορά στην «τουρκική σημαία στα Ίμια», καθώς και σε μικρότερο βαθμό (αλλά μόνο τότε) οι «πιθανές τουρκικές προκλήσεις στη Θράκη». Κατά τη διάρκεια της κρίσης κυρίαρχα θέματα είναι «η απομάκρυνση της ελληνικής σημαίας από τα Ίμια», η «απόβαση των Τούρκων στα Ίμια», η «τουρκική αμφισβήτηση των Ιμίων» και η «ανικανότητα της ελληνικής κυβέρνησης». Ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση ότι μετά την κρίση εμφανίζονται ορισμένα θέματα τα οποία δεν έχουν αναφερθεί προηγουμένως: «ελληνική δέσμευση για τα 12 μίλια», «επίσκεψη Χόλμπρουκ», «τα 12 μίλια casus belli για την Τουρκία», «αρνητικός ο ρόλος των ΜΜΕ», «παραπομπή Ιμίων στη Χάγη» και «αλληλεγγύη της Ε.Ε στην Ελλάδα». Τέλος, ορισμένα θέματα αναφέρονται συχνότερα μετά την κρίση παρά κατά τη διάρκειά της: «οι ευθύνες των στρατιωτικών», «η φιλοτουρκική στάση των ΗΠΑ», η «ουδέτερη στάση των ΗΠΑ» και η διαπίστωση ότι «η Τουρκία αμφισβητεί ελληνικά νησιά και βραχονησίδες».

Cumhuriyet

Από τα 27 θέματα που αναπτύσσονται, τα 15 εμφανίζονται μόνο μετά την κρίση, αλλά η συχνότητά τους είναι πολύ μικρή. Εξαιρέση αποτελεί η αναφορά στον «εξοπλισμό» και η αναφορά στην «οικολογία». Από τα υπόλοιπα θέματα, κατά τη διάρκεια της Κρίσης δεσπόζει η αναφορά στα «Ίμια» (που κυριαρχεί όμως και πριν από την κρίση), «η επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 μίλια», η «αναφορά στις ΗΠΑ», «το Κυπριακό», το «πακέτο Αιγαίο», «ο εναέριος χώρος 10 μιλίων», «η κυβερνητική αστάθεια της Τουρκίας» και «η εκλογή Σημίτη».

Milliyet

Από τα 22 θέματα που αναπτύσσονται εδώ, αυτό που δεσπόζει περισσότερο απ' όλα είναι η αναφορά στα «Ίμια»: τόσο πριν την κρίση, όσο και κατά τη διάρκειά της αλλά και μετά την κρίση αυτή καθ' εαυτή. Κατά τη διάρκεια της Κρίσης κυριαρχούν επίσης οι αναφορές στις «σχέσεις Τουρκίας- Ε.Ε.» και στις «βραχονησίδες». Μετά την κρίση αναπτύσσεται Θεματολογία γύρω από τα «Μ.Ο.Ε.» και, για πρώτη φορά, γύρω από το «πακέτο Αιγαίου», το «ΝΑΤΟ», τον «ΟΗΕ» και τις «παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

-ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Ελευθεροτυπία

Καταγράφονται συνολικά 10 ελληνικές αντιδράσεις για υπέρβαση της κρίσης εκ των οποίων μόνο μία (αποφασιστική αντιμετώπιση) εμφανίζεται πριν από την κρίση. Η συγκεκριμένη αυτή αντίδραση δεσπόζει άλλωστε κατά τη διάρκεια της κρίσης, αλλά εξαφανίζεται σχεδόν αμέσως μετά. Οι άλλες αντιδράσεις που κυριαρχούν κατά τη διάρκεια της Κρίσης είναι: «εθνική ήττα», «μερική επιδοκιμασία κυβερνητικών χειρισμών», «θετική για την αποφυγή πολέμου» και «όχι διάλογος για όλα τα θέματα». Μετά την κρίση η μαζικότερη ελληνική αντίδραση είναι η «μερική επιδοκιμασία των κυβερνητικών χειρισμών» και στη συνέχεια «νέα στρατηγική στην ελληνική εξωτερική πολιτική», «στενότερες σχέσεις με την Ε.Ε.» και «εθνική ήττα».

Ελεύθερος Τύπος

Από τις 9 ελληνικές αντιδράσεις που καταγράφονται εδώ, δύο εμφανίζονται ήδη πριν από την Κρίση: «το θέμα δεν είναι σοβαρό» (που εξαφανίζεται παντελώς αμέσως μετά) και «αποφασιστική αντιμετώπιση» που εντείνεται κατά τη διάρκεια της κρίσης, αλλά επανέρχεται στη συνέχεια στα αρχικά επίπεδα. Κατά τη διάρκεια της κρίσης η μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στην «εθνική ήττα» και σε σχετικά σημαντικό βαθμό στην «εθνική προδοσία». Όσο για την περίοδο μετά την κρίση, η «εθνική ήττα» παραμένει σε σχετικά υψηλά επίπεδα, το ίδιο και η «εθνική προδοσία», ενώ εντείνεται η «νέα στρατηγική στην ελληνική εξωτερική πολιτική» και η «μερική επιδοκιμασία των κυβερνητικών χειρισμών».

- ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ

Cumhuriyet

25 αντιδράσεις εμφανίζονται συνολικά, από τις οποίες οι 9 εμφανίζονται πριν την κρίση, με σημαντικότερες το «διμερή διάλογο», που εντείνεται στη διάρκεια της Κρίσης αλλά εξαφανίζεται αμέσως μετά, την «ειρηνική επίλυση της διαφοράς», τη «διαλλακτική στάση στρατού-πολιτικών» (που εξαφανίζεται στη συνέχεια), την «ακυβερνησία Τουρκίας» και την «αρνητική στάση των ΜΜΕ», που αυξάνεται σημαντικά στη διάρκεια της κρίσης, αλλά μειώνεται μετά. Στη διάρκεια της Κρίσης εμφανίζονται επίσης οι αντιδράσεις «ειρηνική επίλυση διαφοράς» και «τεχνητή η κρίση». Μετά την κρίση οι αντιδράσεις που κυριαρχούν είναι «λάθος οι υπερεξοπλισμοί», «παρεμβάσεις ξένων», «υπεύθυνη η Τσιλέρ για την όξυνση» και «ανέτοιμη νομικά η Τουρκία».

Milliyet

Οι τουρκικές αντιδράσεις εδώ ξεπερνάνε τις 30 (31 για την ακρίβεια) αλλά ουσιαστικά καμία δεν εμφανίζεται πριν από την κρίση. Αντίθετα, κατά τη διάρκεια της κρίσης κυριαρχεί η «αποφασιστικότητα», «οι παρεμβάσεις των ξένων», «ο διμερής διάλογος» και, σε μικρότερο βαθμό «ο αρνητικός ρόλος των ΜΜΕ», «η σοβαρότητα της κρίσης» και η άποψη ότι «η κρίση οφείλεται στα εσωτερικά προβλήματα της Ελλάδας». Μετά την κρίση, «οι παρεμβάσεις των ξένων» και «ο διμερής διάλογος» εξακολουθούν να κινούνται σε υψηλά επίπεδα, εμφανίζονται όμως και ορισμένες αντιδράσεις για πρώτη φορά: «έχασε η Ελλάδα», «η Τουρκία είναι ακυβέρνητη», «φιλία των δύο λαών», «κοινά συμφέροντα των δύο λαών» είναι οι χαρακτηριστικότερες αντιδράσεις αυτής της περιόδου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

-ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΥΠΟ

Ελευθεροτυπία

7 είναι συνολικά τα επιχειρήματα που κυριαρχούν στην εφημερίδα αυτή. Ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση πως τα περισσότερα απ' αυτά εμφανίζονται πριν την κρίση και αμβλύνονται ή εξαφανίζονται κατά τη διάρκειά της ή αμέσως μετά. Συγκεκριμένα: «η συνθήκη ειρήνης 1947» εμφανίζεται με ιδιαίτερη συχνότητα πριν την κρίση, μειώνεται αισθητά κατά τη διάρκειά της και ανακάμπτει κάπως μετά την κρίση. Το ίδιο, περίπου, συμβαίνει και με τις «ιταλοτουρκικές συμφωνίες 1932», με τη μόνη διαφορά ότι μετά την κρίση αναφέρεται το ίδιο συχνά με την περίοδο που προηγήθηκε της κρίσης. Το επιχείρημα «η συνθήκη της 28/10/32 έχρηζε πρωτοκόλλησης», πρωτοεμφανίζεται πριν την κρίση, εξαφανίζεται κατά τη διάρκειά της και επανεμφανίζεται, συχνότερα ακόμα, μετά την κρίση. Αντίθετα, τα επιχειρήματα «Νόμος 518 στις 3/9/48» και «οριοθέτηση σε χάρτες» χρησιμοποιούνται πριν την κρίση, αλλά εξαφανίζονται οριστικά στη συνέχεια. Μόνο ένα επιχείρημα εμφανίζεται κατά τη διάρκεια της κρίσης και εξαφανίζεται μετά: «ελληνική κυριαρχία από το 1947 χωρίς αμφισβητήσεις». Ενώ άλλο ένα επιχείρημα «Συνθήκη της Λωζάνης» χρησιμοποιείται μόνο μετά την κρίση.

Ελεύθερος Τύπος

Τα επιχειρήματα εδώ είναι μόνο τρία: «Ιταλοτουρκική συμφωνία 4/1/1932», «Ιταλοτουρκική συμφωνία 28/10/1932» και «Συνθήκη Ειρήνης του 1947». Τα δύο πρώτα εμφανίζονται με την ίδια ακριβώς συχνότητα πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης ενώ, στη συνέχεια, διπλασιάζεται η χρήση τους. Όσο για το τελευταίο επιχείρημα, δεν χρησιμοποιείται πριν από την κρίση αλλά αναφέρεται εξίσου συχνά τόσο κατά τη διάρκεια της κρίσης όσο και κατά την περίοδο που ακολούθησε την κρίση.

-ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΤΥΠΟ

Cumhuriyet

Τα τουρκικά επιχειρήματα είναι εδώ περισσότερα (13). Πέντε από αυτά εμφανίζονται μόνο πριν από την κρίση: «επεκτατική ελληνική στρατηγική», «ελληνική προσπάθεια για τετελεσμένα», «Διεθνές Δίκαιο», «Τα Ίμια κοντά στην Τουρκία» και «χρήση περιοχής από

Τούρκους ψαράδες». Δύο επιχειρήματα εμφανίζονται μόνο κατά τη διάρκεια της κρίσης: «ελληνικές προσπάθειες για τετελεσμένα» και «παραβίαση συνόρων», ενώ άλλα δύο εμφανίζονται μόνο μετά την κρίση: «αβέβαιο καθεστώς βραχονησίδων» και «φανατισμένοι οι Έλληνες από μικροί». Το επιχείρημα που αναφέρεται στις «Συνθήκες Λωζάνης και Παρισίων» χρησιμοποιείται ελάχιστα πριν και μετά την κρίση, η χρήση του όμως κορυφώνεται κατά τη διάρκεια της κρίσης. Το ίδιο περίπου συμβαίνει και με το επιχείρημα που αναφέρεται στις «Συνθήκες του 1932», ενώ η «διαφορά ερμηνείας συνθηκών» εμφανίζεται με εξίσου μικρή συχνότητα πριν την κρίση και κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Millivet

Εδώ τα επιχειρήματα είναι ακόμα περισσότερα (19). Σε γενικές γραμμές, η επιχειρηματολογία είναι εντονότερη κατά τη διάρκεια της κρίσης. Συγκεκριμένα, 4 επιχειρήματα εμφανίζονται μόνο πριν από την κρίση (κι αυτά με μικρή συχνότητα): «Τα Ίμια στο τουρκικό κτηματολόγιο», «ελληνικός εποικισμός βραχονησίδων», «Συμφωνία Παρισίων» και «προσφυγή στη Χάγη». Άλλα επιχειρήματα χρησιμοποιούνται μόνο κατά τη διάρκεια της κρίσης, ορισμένα μάλιστα με πολύ μεγάλη συχνότητα: «ελληνική προσπάθεια για τετελεσμένα», «ελληνικές παραβιάσεις συνόρων», «Ιταλοτουρκικές συνθήκες 1932», «Νομικό ζήτημα τα Ίμια», «casus belli τα 12 μίλια», «Συνθήκες Λωζάνης-Παρισίων», «η Ελλάδα εξοπλίζεται» και «ορισμός βραχονησίδας κατά ΟΗΕ». Ένα ακόμα επιχείρημα χρησιμοποιείται ελάχιστα πριν από την κρίση, πολύ περισσότερο κατά τη διάρκειά της και με μειωμένη συχνότητα στη συνέχεια: «Τα Ίμια είναι απέναντι από την Τουρκία» ενώ πέντε επιχειρήματα εμφανίζονται μόνο μετά την κρίση: «ειδικές συνθήκες στο Αιγαίο» «γκρίζες ζώνες», «απόσυρση ελληνικού στρατού από βραχονησίδες», «αβέβαιο νομικό καθεστώς Ιμίων» και «τα Ίμια είναι βράχια».

-ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΥΠΟ

Ελευθεροτυπία

Τα τουρκικά επιχειρήματα που αναφέρονται από την εφημερίδα αυτή είναι συνολικά πέντε. Δύο απ' αυτά εμφανίζονται μόνο πριν από την κρίση: «Οι Συνθήκες του 1932 και του 1947 δεν αναφέρονται σε βράχια» και «οι βραχονησίδες είναι κοντά στην Τουρκία». Ένα αναφέρεται μόνο κατά τη διάρκεια της Κρίσης: «η Τουρκία δεν συμμετείχε στη Συνθήκη του 1947», ένα εμφανίζεται μόνο μετά την κρίση: «η Συμφωνία του 1932 είναι σύσταση, όχι συμφωνία» και ένα επιχείρημα εμφανίζεται με μειωμένη συχνότητα πριν από την κρίση αλλά με διπλάσια κατά τη διάρκειά της και απ' αυτήν: «δεν πρωτοκολλήθηκε το Πρωτόκολλο της 28/10/1932».

Ελεύθερος Τύπος

Στην εφημερίδα αυτή τα αναφερόμενα τουρκικά επιχειρήματα είναι μόλις τρία: ένα εμφανίζεται μόνο πριν από την κρίση: «τα Ίμια είναι τουρκικά βάσει συνθηκών», και τα υπόλοιπα δύο μόνο κατά τη διάρκεια της Κρίσης: «τα Ίμια είναι τουρκικά λόγω της εγγύτητάς τους με την Τουρκία» και «οι βραχονησίδες είναι χωρίς νομικό καθεστώς».

-ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΤΥΠΟ

Cumhuriyet

Η εφημερίδα αναφέρει τέσσερα ελληνικά επιχειρήματα: Το επιχείρημα που αφορά στις «Ιταλοτουρκικές συμφωνίες του 1932» αναφέρεται κυρίως πριν από κρίση, λιγότερο κατά τη διάρκειά της κι ακόμα λιγότερο μετά την κρίση. «Ο Τουρκικός επεκτατισμός» εμφανίζεται πριν από την κρίση, «η Συνθήκη των Παρισίων του 1947» μόνο μετά την κρίση, ενώ το επιχείρημα σχετικά με το «δικαίωμα επέκτασης στα 12 μ.» εμφανίζεται κυρίως κατά τη διάρκεια της κρίσης και πολύ λιγότερο στη συνέχεια..

Milliyet

Η εφημερίδα αναφέρει πολύ περισσότερα ελληνικά επιχειρήματα (15), κυρίως κατά τη διάρκεια της κρίσης (τόσο αριθμητικά όσο και σε συχνότητα). Πράγματι, 7 επιχειρήματα αναφέρονται μόνο κατά τη διάρκεια της Κρίσης: «κατοχική δύναμη η Τουρκία», «ιταλοτουρκικές συνθήκες», «επεκτατική η Τουρκία», «Συνθήκη Λωζάνης», «παραβιάσεις τουρκικών αεροσκαφών», «παραβιάσεις τουρκικών σκαφών» και «οι Τούρκοι δημοσιογράφοι είναι πράκτορες». Τέσσερα επιχειρήματα εμφανίζονται (και με σχετικά μικρότερη συχνότητα) μόνο πριν από την κρίση: «τα Ίμια είναι ελληνικά», «επεκτατική η Τουρκία», «Συμφωνία Παρισίων 1947» και «διπρόσωπη η Τουρκία», ενώ μόλις τρία επιχειρήματα αναφέρονται με πολύ μικρή συχνότητα μόνο μετά την κρίση «τα Ίμια αποκαλούνται νησί», «νομικό ζήτημα τα Ίμια» και «δεν υπάρχει άλλο θέμα συζήτησης».

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ

Ελευθεροτυπία

Στην εφημερίδα αυτή καταγράφεται η χρήση 10 διαφορετικών στερεοτύπων για τους Τούρκους, τα κυριότερα των οποίων είναι τα εξής: προκλητικοί, επεκτατικοί, πολεμοχαρείς, απειλητικοί, επιθετικοί, εθνικιστές και αναθεωρητές συνθηκών. Ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση ότι πριν την κρίση ελάχιστα στερεότυπα εμφανίζονται. Εξαίρεση αποτελούν (Κι αυτό με μικρή συχνότητα) η χρήση των στερεοτύπων «προκλητικοί» και «επεκτατικοί». Η μεγαλύτερη χρήση στερεοτύπων σημειώνεται κατά τη διάρκεια της κρίσης. Τα στερεότυπα αυτά επικεντρώνονται στην προκλητικότητα, τον επεκτατισμό, την επιθετικότητα και τον εθνικισμό των Τούρκων, καθώς και στην τάση τους να αναθεωρούν τις Συνθήκες. Εντούτοις, μετά την κρίση, η χρήση των στερεοτύπων για τους Τούρκους είναι σαφώς μεγαλύτερη απ' ό,τι πριν από την κρίση. Ιδιαίτερα έντονη είναι γύρω από την προκλητικότητα των Τούρκων, τον επεκτατισμό τους, την επιθετικότητά τους, τον πολεμοχαρή τους χαρακτήρα, την απειλητικότητά τους και την τάση να αναθεωρούν τις Συμφωνίες..

Ελεύθερος Τύπος

Παρεμφερή είναι και τα στερεότυπα που καταγράφονται (τόσο σε αριθμό 11 όσο και σε περιεχόμενο). Υπάρχει εντούτοις εδώ μια ενδιαφέρουσα διαφοροποίηση, με την έννοια ότι διαπιστώνεται η τάση της εφημερίδας να χρησιμοποιεί περισσότερα στερεότυπα για τους Τούρκους μετά την κρίση παρά κατά τη διάρκειά της (και φυσικά πριν την κρίση). Συγκεκριμένα, οι Τούρκοι χαρακτηρίζονται πιο συχνά προκλητικοί, επεκτατικοί, επιθετικοί, εθνικιστές, θρασεείς και αναθεωρητές συνθηκών μετά την κρίση παρά κατά τη διάρκειά της, ενώ θεωρούνται εξίσου πολεμοχαρείς. Αντίθετα (αλλά με ελάχιστη διαφορά) χαρακτηρίζονται λιγότερο ύπουλοι μετά την κρίση παρά κατά τη διάρκειά της, λιγότερο αδιάλλακτοι και λιγότερο απειλητικοί.

Cumhuriyet

Τα στερεότυπα εναντίον των Ελλήνων είναι εδώ 8 και εμφανίζονται κάπως συχνότερα κατά τη διάρκεια της κρίσης, λιγότερο μετά την κρίση και σχεδόν καθόλου πριν. Το ενδιαφέρον εδώ είναι η διαφοροποίηση του περιεχομένου τους στις τρεις διαφορετικές χρονικές περιόδους: Κατά τη διάρκεια της κρίσης (και μόνο τότε) οι Έλληνες θεωρούνται «ότι δεν συζητούν», είναι «τυχοδιώκτες», «θρασεείς» και «εθνικιστές». Μετά την κρίση πρυτανεύουν οι ακόλουθοι χαρακτηρισμοί: «φανατικοί», «ανεύθυνοι πολιτικοί ηγέτες» και «έχουν διχόνοια». Ας σημειωθεί, τέλος, πως ο «επεκτατισμός» των Ελλήνων στιγματίζεται στον ίδιο

βαθμό πριν την κρίση και κατά τη διάρκεια της Κρίσης, εξαφανίζεται όμως τελείως στη συνέχεια.

Milliyet

Τα στερεότυπα εδώ είναι σαφώς πολυπληθέστερα 21. Λειτουργούν όμως με τον ίδιο τρόπο όπως και στην περίπτωση της Cumhuriyet: χρησιμοποιούνται περισσότερο κατά τη διάρκεια της κρίσης παρά μετά (ή, φυσικά, πριν απ' αυτήν). Αυτό ισχύει, συγκεκριμένα για τα ακόλουθα 11 στερεότυπα «ανυποχώρητοι», «πολεμοχαρής πολιτική ηγεσία», «προκλητικοί», «φοβητσιάρηδες», «πολεμοχαρείς», «επεκτατικοί», «πονηροί», «κλαψιάρηδες», «απειλητικοί», «τρελοί» και «φουκαράδες». Αντίθετα, τα στερεότυπα που δεσπόζουν περισσότερο μετά παρά κατά τη διάρκεια της κρίσης είναι τα εξής: «έχουν διχόνοια». (πρόκειται εξάλλου για το στερεότυπο που δεσπόζει κυρίως σ' αυτή τη χρονική περίοδο), «δεν συζητούν», «θρασείς», «φοβητσιάρηδες», «στενοκέφαλοι», «λαϊκιστές πολιτικοί» και «απελπισμένοι».

ΡΕΠΟΡΤΑΖ, ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ελευθεροτυπία

Τόσο ο αριθμός των άρθρων, όσο και των ρεπορτάζ και των σχολίων αυξάνει σημαντικά από την περίοδο πριν την κρίση, στην περίοδο που διαρκεί η κρίση κι από την περίοδο αυτή στην περίοδο που ακολουθεί την κρίση αυτή καθ' εαυτή.

Ελεύθερος Τύπος

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και εδώ. Περισσότερα άρθρα, ρεπορτάζ και σχόλια εμφανίζονται μετά την κρίση, λιγότερα κατά τη διάρκεια της κρίσης κι ακόμα λιγότερα πριν από την αυτήν.

Cumhuriyet

Ο αριθμός των ρεπορτάζ και των άρθρων αυξάνει κατά τη διάρκεια της κρίσης σε σχέση με πριν, στη συνέχεια όμως μειώνεται (χωρίς να φτάσει στα χαμηλά επίπεδα της πριν από την κρίση περιόδου). Όσο για τα σχόλια, αυτά αυξάνουν μόνο στην περίοδο που ακολουθεί την ελληνοτουρκική κρίση.

Milliyet

Ο αριθμός των ρεπορτάζ και των άρθρων αυξάνει στη διάρκεια της κρίσης και, μετά, αν και μειωμένος, είναι μεγαλύτερος απ' τον αριθμό πριν την κρίση. Αντίθετα, τα σχόλια, εκλείπουν παντελώς πριν από την κρίση, εμφανίζονται έντονα στη διάρκειά της και παραμένουν στα ίδια περίπου επίπεδα μετά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A. ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΠΛΕΥΡΑ

Πρέπει να επισημανθεί σ' αυτό το σημείο, πως δεν παρατηρείται σημαντική ποιοτική διαφοροποίηση, που να αναφέρεται στην ουσία των στοιχείων, μεταξύ «Ελευθεροτυπίας» και «Ελεύθερου Τύπου». Το θετικό στοιχείο για τους Τούρκους, που εμφανίζεται στις ελληνικές εφημερίδες για την κρίση επικεντρώνεται στον «τεχνητό» χαρακτήρα της κρίσης, η οποία οφείλεται στην «ακυβερνησία» που επικρατεί στην Τουρκία. Με την έννοια αυτή, πρόκειται για ένα ιδιαίτερα αμφίσημο στοιχείο, δεδομένου ότι αποδραματικοποιεί από τη μια μεριά την κρίση, στιγματίζοντας όμως ταυτόχρονα από την άλλη, την τουρκική πολιτική ηγεσία.

Στον τουρκικό τύπο, η Milliyet υπογραμμίζει τη «φιλία με την Ελλάδα» και την «κοινή πολιτιστική κληρονομιά» (εννοείται των δύο χωρών από την οθωμανική αυτοκρατορία). Η επίκληση της φιλίας συνηθίζεται από τον τουρκικό τύπο, κυρίως στις περιπτώσεις που η Τουρκία αισθάνεται, μια υπεροχή (κυρίως στρατιωτική) έναντι της Ελλάδας. Επίσης, ο τουρκικός τύπος αναδεικνύει και ως θετικό στοιχείο την εκτίμηση ή την αντίληψη της ύπαρξης ορισμένων πολιτικών ηγετών, οι οποίοι είναι διαλλακτικοί ή διαλλακτικότεροι. Εδώ υπονοείται ενδεχομένως μια τουρκική εκτίμηση στην «διαλλακτικότητα» του Κ. Σημίτη, σε αντίθεση με άλλους «αδιάλλακτους», όπως του τότε υπουργού Άμυνας, Γ. Αρσένη. Υπάρχει φαινομενικά μια σχετική θεματική διαφοροποίηση μεταξύ των δύο τουρκικών εφημερίδων. Η Cumhuriyet μιλάει για «αμοιβαία ορθολογική συμπεριφορά» και για τη «φιλία με την Ελλάδα» ενώ η Milliyet υπογραμμίζει, όπως ήδη αναφέραμε, τη «διαλλακτικότητα ορισμένων πολιτικών ηγετών», την «κοινή πολιτιστική κληρονομιά» και την αντίληψη ότι «δεν θέλουν την ένταση όλοι οι Έλληνες». Στην πραγματικότητα δηλαδή, και οι δύο εφημερίδες επιχειρούν να αποδραματικοποιήσουν την κρίση, αναζητώντας, όπως συνηθίζει ο τουρκικός τύπος, «κοινά σημεία μεταξύ των δύο λαών» τα οποία ανήκουν στη σφαίρα των γενικών εντυπώσεων και σε καμία περίπτωση δεν είναι επαληθεύσιμα (ούτε και διαψεύσιμα).

(πίνακες 1, 2,3,4, Παράρτημα)

B. ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Η θεματολογία, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Τουρκία, είναι ιδιαίτερα πενιχρή στη φάση πριν από την κορύφωση της κρίσης, εντείνεται όμως τόσο κατά τη διάρκειά της, όσο και κατά την περίοδο που ακολουθεί την κρίση αυτή καθ' εαυτή. Σε γενικές γραμμές παρατηρείται η ανάπτυξη κοινής θεματολογίας από τις δύο ελληνικές εφημερίδες. Ενδιαφέροντα είναι εντούτοις, η τάση και των δύο εφημερίδων να παράγουν αντικυβερνητική θεματολογία κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της κρίσης, η μεν «Ελευθεροτυπία» στιγματίζοντας τις «ευχαριστίες» του Έλληνα πρωθυπουργού προς την κυβέρνηση των ΗΠΑ, ο δε «Ελεύθερος Τύπος» την κυβέρνηση γενικά, ιδιαίτερα όμως μετά την κρίση. Η ελληνική θεματολογία επικεντρώνεται αυτή τη φορά τόσο σε εξωγενείς παράγοντες (ΗΠΑ, NATO, ΕΕ), όσα και στα επίμαχα θέματα «Ιμια», «12 μίλια», «τουρκική σημαία σε ελληνικό έδαφος», «απόσυρση της ελληνικής σημαίας», «τουρκική αμφισβήτηση των Ιμίων» κ.ο.κ., ενώ η τουρκική δίνει μεγαλύτερη έμφαση, σχεδόν αποκλειστικά, στα επίμαχα θέματα με ιδιαίτερη αναφορά στα «Ιμια», τις «βραχονησίδες» γενικότερα, την «επέκταση των χωρικών υδάτων της Ελλάδας από 6 σε 12 μίλια», το «Κυπριακό» και το «πακέτο Αιγαίου», την «κυβερνητική αστάθεια στην Τουρκία» ενώ δεν ξεχνούν να υπομνήσουν τόσο τα κοινά συμφέροντα των δύο λαών, όσο και τη φιλία που πρέπει να αναπτυχθεί μεταξύ τους.

Ενδιαφέρον κοινό σημείο, που αναπτύσσεται και στις τέσσερις εφημερίδες, είναι η άμεση ή έμμεση αναφορά στην κυβερνητική πολιτική ανεπάρκεια, που «χαρακτηρίζει τις δύο χώρες» (πίνακες 5, 6, 7, 8, Παράρτημα)

Γ. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Σ' ότι αφορά στις αντιδράσεις για την υπέρβαση της κρίσης, επισημαίνουμε εξ αρχής ότι, οι καταγεγραμμένες ελληνικές αντιδράσεις είναι πολύ λιγότερες από τις αντίστοιχες τουρκικές. Η ελληνική πλευρά, ενώ στη φάση πριν την κορύφωση της κρίσης υπογραμμίζει την αποφασιστικότητα (στρατιωτική και πολιτική) για την αντιμετώπιση της κρίσης ή της απειλής, κατά τη διάρκεια της κρίσης δίνει έμφαση στην «εθνική ήττα» (ο «Ελεύθερος Τύπος» και στην «εθνική προδοσία»), ενώ μετά την κρίση γίνεται έντονη αναφορά στη «μερική επιδοκιμασία των κυβερνητικών χειρισμών» («αποφυγή πολέμου») και κυρίως στην αναγκαιότητα χάραξης «νέας στρατηγικής στην ελληνική εξωτερική πολιτική». Ας σημειωθεί ότι ο «Ελεύθερος Τύπος» μετά την κρίση εξακολουθεί να αναφέρεται κατά κόρον στην «εθνική προδοσία» και την «εθνική ήττα».

Η Milliyet (η μόνη που αναφέρει αντιδράσεις για υπέρβαση της κρίσης) αναφέρεται ιδιαίτερα στη διάρκεια ή την κορύφωση της κρίσης, στην αναβάθμιση της σημασίας και σοβαρότητας του γεγονότος και των συμβάντων αφήνει αιχμές κατά των ξένων παραγόντων, ενώ δεν παραλείπει να αναφερθεί και στα εσωτερικά προβλήματα της Ελλάδας και στον, όπως η ίδια τον ονομάζει, «αρνητικό ρόλο των ΜΜΕ». Μετά την κρίση δίνεται έμφαση στην «ήττα της Ελλάδας», διαπιστώνεται η «ακυβερνησία της Τουρκίας» και επιχειρείται, για μία ακόμα φορά, προσέγγιση με την Ελλάδα, μέσα από αναφορές στη «φιλία των δύο λαών» και τα «κοινά τους συμφέροντα». (πίνακες 9, 10, 11, 12, Παράρτημα)

Δ. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Τα ελληνικά επιχειρήματα, που προβάλλονται από τις δύο αξιολογηθείσες ελληνικές εφημερίδες, είναι αυτή τη φορά περισσότερα από αυτά που προβάλλονται από τις τουρκικές εφημερίδες. Ο άξονας γύρω από τον οποίο κινείται η ελληνική επιχειρηματολογία, έχει τρεις βασικές πτυχές: η πρώτη παραπέμπει στη διαπίστωση, που για τον ελληνικό τύπο είναι αυτονόητη, ότι τα Ίμια είναι κομμάτι της ελληνικής επικράτειας. Πρόκειται για μία διαπίστωση, που ο ελληνικός τύπος θεμελιώνει πολύπλευρα και συνολικά σ' όλες τις φάσεις της κρίσης, στηρίζοντας τόσο το νομικό, όσο και το πολιτικό, πολιτισμικό και ιστορικό υπόβαθρο της άποψης.

Η δεύτερη πτυχή ή διάσταση παραπέμπει σε μία καθαρά νομική-διεθνολογική επιχειρηματολογία, η οποία κυριαρχεί και στον τύπο και στην κυβερνητική άποψη. Η επιχειρηματολογία αυτή παραπέμπει στην Ιταλοτουρκική Συμφωνία-Πρωτόκολλο του 1932 και στη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947. Τα δύο αυτά Κείμενα νομιμοποιούν, σύμφωνα με την ελληνική επιχειρηματολογία, πλήρως την ελληνικότητα των Ίμιων.

Η Τρίτη διάσταση ή δέσμη επιχειρημάτων είναι περισσότερο πολιτική και παραπέμπει σ' έναν πάγιο ελληνικό ισχυρισμό, μια διαχρονική ελληνική άποψη, ότι η Τουρκία είναι επεκτατική χώρα.

Παράλληλα διαπιστώνεται μια αναπαραγωγή των βασικών ελληνικών επιχειρημάτων στην Cumhuriyet κυρίως σε ό,τι αφορά στις Ιταλοτουρκικές Συμφωνίες του 1932. Η τουρκική Milliyet αν και αναπαράγει τη «νομική» επιχειρηματολογία της ελληνικής πλευράς, δίνει πολύ περισσότερη έμφαση στις ελληνικές αιτιάσεις και κατηγορίες έναντι της Τουρκίας για παραβιάσεις του εναέριου χώρου, των ελληνικών χωρικών υδάτων και σε επιχειρήματα γενικότερα που δημιουργούν την αίσθηση μιας ελληνικής επιθετικότητας και απειλής έναντι της Τουρκίας. (πίνακες 13, 14, 15, 16, , Παράρτημα)

Ε. ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Η τουρκική επιχειρηματολογία αντίθετα προς την ελληνική που είναι συγκεντρωμένη σε ορισμένα βασικά σημεία, διαχέεται σε περισσότερες ενότητες επιχειρημάτων, οι σημαντικότερες από τις οποίες είναι οι εξής: τα Ίμια ανήκουν στην Τουρκία γιατί «είναι καταχωρημένα στο τουρκικό κτηματολόγιο»(και επαναλαμβάνοντας κλασικά τουρκικά επιχειρήματα), «βρίσκονται εγγύς, δηλαδή απέναντί από την Τουρκία». Το άλλο επιχείρημα που προβάλλεται είναι ότι η Συνθήκη της Λωζάνης «επέλυσε ουσιαστικά όλα ζητήματα και τις εκκρεμότητες», ενώ η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων δεν μπορεί να «νομιμοποιεί ελληνική κυριαρχία των βραχονησίδων». Εξάλλου η Τουρκία «δεν συμμετείχε» στη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947.

Πέραν τούτων, οι τουρκικές εφημερίδες προβάλλουν, με βάση τα Ίμια, τον ισχυρισμό μιας «ελληνικής επεκτατικής στρατηγικής», με στόχο να καταστήσει η Ελλάδα το Αιγαίο μια αποκλειστικά «ελληνική λίμνη». Τέλος, επαναλαμβάνεται πολλάκις το επιχείρημα των «γκρίζων ζωνών» στο Αιγαίο, οι οποίες αποτελούν αδιευκρίνιστες, ως προς την κυριαρχία τους περιοχές και των οποίων το καθεστώς μπορεί να ρυθμιστεί μόνο με απευθείας πολιτική διαπραγμάτευση μεταξύ των δύο χωρών.

Στις ελληνικές εφημερίδες δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα τουρκικά επιχειρήματα που αμφισβητούν τις διεθνείς συμφωνίες, τις οποίες επικαλείται η Ελλάδα, καθώς και στο επιχείρημα των Τούρκων ότι τα Ίμια είναι τουρκικά, το οποίο βασίζεται «στην εγγύτητα των Ιμίων με την Τουρκία». (πίνακες 17, 18, 19, 20, Παράρτημα)

ΣΤ. ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ

Τα στερεότυπα για την Τουρκία, τους Τούρκους, την τουρκική πολιτική κλπ, είναι πάλι ταυτόσημα και στις δύο ελληνικές εφημερίδες. Σύμφωνα με αυτά οι Τούρκοι εξακολουθούν να είναι «προκλητικοί», «επεκτατικοί», «επιθετικοί», «πολεμοχαρείς» και «αναθεωρητές των συνθηκών». Από ελληνικής πλευράς σ' ό,τι αφορά την «Ελευθεροτυπία», τα στερεότυπα για τους Τούρκους εμφανίζονται με ιδιαίτερη ένταση κατά τη διάρκεια της κρίσης και παραμένουν σε υψηλά επίπεδα και μετά την κρίση. Στον «Ελεύθερο Τύπο» παρατηρείται αντίθετα το ιδιαίτερα ενδιαφέρον φαινόμενο εντατικοποίησης των στερεοτύπων για τους Τούρκους μετά την κρίση και όχι τόσο κατά τη διάρκειά της.

Πρέπει να πούμε πως τα στερεότυπα επαναλαμβάνονται κατά τρόπο αξιοσημείωτο και ενδιαφέροντα και ορισμένα στερεότυπα έχουν μία σταθερή αντοχή και διάρκεια από το 1955 και εντεύθεν.

Τα στερεότυπα για τους Έλληνες που εμφανίζονται στις τουρκικές εφημερίδες, είναι σχετικά ολιγάριθμα στη Cumhuriyet και πολύ περισσότερα στη Milliyet. Εντούτοις, ο κεντρικός πυρήνας τους είναι ουσιαστικά ο ίδιος: «επεκτατισμός», «πολεμοχαρείς χαρακτήρες», «δειλία», «προκλητικότητα», «ανυποχώρητη στάση», καθώς και «πολιτική ανευθυνότητα των ηγετών», ενώ δεν λείπουν και διάφορα άλλα επίθετα, όπως «κλαυιάρηδες» και «φουκαράδες». Τέλος, ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση ότι ενώ ο «απειλητικός» χαρακτήρας των Ελλήνων στιγματίζεται και περιορίζεται μόνο στη διάρκεια κορύφωσης της κρίσης, η «δειλία» παραμένει στα ίδια επίπεδα και μετά την κρίση, ενώ το γεγονός ότι τους «χαρακτηρίζει η διχόνοια», εντείνεται κυρίως μετά την κρίση καθ' εαυτή. (πίνακες 23, 24)

Z. ΡΕΠΟΡΤΑΖ, ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ο αριθμός των δημοσιευμάτων, ρεπορτάζ, σχολίων και άρθρων, εμφανίζει μια σημαντική αύξηση, θα λέγαμε δυσανάλογα μεγάλη, στην περίοδο αμέσως μετά την κορύφωση της κρίσης, στις δύο αξιολογηθείσες ελληνικές εφημερίδες, κάτι που αποδίδεται στην αναστάτωση, τα πολιτικά πλήγματα, ενδεχομένως δε και τις τραυματικές εμπειρίες, που δημιούργησε η προσωρινή έστω κατάληψη εδάφους της ελληνικής επικράτειας από Τούρκους κομάντος, στην ελληνική κοινή γνώμη.

Ο τουρκικός τύπος έχει μια πιο ισόρροπη και ισομερή κατανομή των δημοσιευμάτων στις τρεις φάσεις της κρίσης, ενώ σημειώνουμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον την κυριαρχία των σχολίων, δηλαδή της διατύπωσης δημοσιευμάτων με άποψη στη φάση μετά την κρίση.

(πίνακες 21, 22, 23, 24, Παράρτημα)

(Γιαλλουρίδης, Χριστόδουλος, Κ., 1997, Η ελληνοτουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια, η οπτική του Τύπου, 322-338)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄: Οι δημοσιογράφοι μιλούν....

Δήμος Βερούκιος

Κυριακή, περί τις 11 το πρωί, της 28ης Ιανουαρίου του 1996, με ξυπνάει ένας «πράκτορας» συνάδελφος από το ραδιόφωνο του ANTI, για να μου πει ανήσυχος : «Κάτι τρέχει δίπλα από την Κάλυμνο, σε μία βραχονησίδα. Κάποιοι έβαλαν μία τούρκικη σημαία και οι ναύαρχοι του Αμαρουσίου (Ν.Φωστιέρης και Γρ. Δεμέστιχας) είναι ανήσυχοι».

Θα είμαι ειλικρινής, αρχικά δε δίνω μεγάλη σημασία. Φτιάχνω πρώτα καφέ και καθισμένος στον καναπέ του σπιτιού μου αποφασίζω να τηλεφωνήσω στον υφυπουργό Αμύνης, Ν. Κουρή. Μου απαντάει αμέσως στο τηλέφωνο, όπου και του αναφέρω την πληροφορία που είχα από τα σπλάχνα του ANTI. Ο Ν. Κουρής μου απαντάει λακωνικά και συνάμα αινιγματικά ως στρατιωτικός που βλέπει να έρχεται η θύελλα : «Όντως. Οι πληροφορίες επιβεβαιώνονται, όμως αυτήν τη στιγμή κυματίζει και πάλι η ελληνική σημαία στη βραχονησίδα Ίμια».

Είναι η πρώτη φορά που ακούω την ονομασία Ίμια και σπεύδω να τη γράψω πίσω από ένα κουτί τσιγάρων για να τη συγκρατήσω. Πού να ήξερα εκείνη τη στιγμή ότι η συγκεκριμένη ονομασία όχι μόνο θα αποτυπωθεί στη μνήμη μου, αλλά θα γραφτεί με τόσο μελανά χρώματα στον τόμο της νεότερης ιστορίας του τόπου.

Αμέσως ενημερώνω τα Μέσα που εργάζομαι (ραδιοτηλεοπτικό σταθμό ΣΚΑΙ και την εφημερίδα «Έθνος») και σε λίγο ειδοποιούμαι να μεταβώ στο υπουργείο Εθνικής Αμύνης για ζωντανή σύνδεση στο μεσημβρινό δελτίο ειδήσεων. Στο μεταξύ η τουρκική τηλεόραση αρχίζει να μεταδίδει ρεπορτάζ με πλάνα από την απόβαση των δημοσιογράφων της Χουριέτ με ιδιωτικό ελικόπτερο στα Ίμια, όπου τοποθετούν τη σημαία με την ημισέληνο...

Η αντίστροφη μέτρηση έχει ήδη αρχίσει...

Μεταβαίνω στο υπουργείο και κατευθύνομαι στο γραφείο του Ν. Κουρή, ο οποίος και μου δίνει το ρεπορτάζ: «Στις 8:30 το πρωί το περιπολικό «ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ» εντόπισε την τουρκική σημαία και αμέσως δόθηκε εντολή στο περιπολικό του «ΑΝΤΩΝΙΟΥ» να την υποστείλει και στη θέση της να τοποθετηθεί και πάλι η ελληνική σημαία, όπως και έγινε περί της 10:30».

Στο μεταξύ, στο γραφείο του Αρχηγού Γ.Ε.ΕΘ.Α., ναύαρχου Χ. Λυμπέρη, συσκέπτονται οι αρχηγοί Γ.Ε.Σ., Γ.Ε.Ν. και Γ.Ε.Α. Σ' αυτήν τη σύσκεψη, όπως μαθαίνουμε εκ των υστέρων από τον «Ντόρι», το στρατηγό των Ειδικών Δυνάμεων, Θ. Νικολαΐδη, ο ναύαρχος Λυμπέρης επιχειρεί να παραγκωνίσει τους καταδρομείς καταστρώνοντας επιχειρησιακό σχέδιο κάλυψης των βραχονησίδων αποκλειστικά και μόνο με τους βατραχανθρώπους. Όμως ο ναύαρχος Λυμπέρης υποστηρίζει ότι το Γ.Ε.Σ. εκείνη την ώρα δε δήλωσε έτοιμο να υποστηρίξει την ελληνική σημαία στα Ίμια!

Εμείς οι δημοσιογράφοι με τα τηλεοπτικά συνεργεία κατασκηνώνουμε στο φουαγιέ της κεντρικής αίθουσας συσκέψεων του Γ.Ε.ΕΘ.Α. και ο στρατηγός Σταμπούλης, υπαρχηγός Γ.Ε.ΕΘ.Α., τότε στριφογυρίζει μέσα στα πόδια μας, έχοντας ως μοναδικό μέλημά του να μην τσαλακώσουμε τις Σημαιές που χρησιμοποιούσαμε ως ντεκόρ. Ο μακαρίτης, καλοκάγαθος στρατηγός, που όμως έδινε την εντύπωση ότι δεν είχε πάρει χαμπάρι τη θύελλα που πλησίαζε... Και εμείς τα σκαθάκια της δημοσιογραφίας που κάθε τόσο τον βλέπαμε να «σιδερώνει» με τις παλάμες του τις Σημαιές, του είχαμε βγάλει το παρατσούκλι ο «Στιρέλας», δανεισμένο από τη διαφήμιση που έκανε τότε ο γνωστός μόδιστρος Β. Κωστέτσος με το σίδερο Στιρέλα...

Από το μεσημέρι της Κυριακής 28 Ιανουαρίου τα έκτακτα δελτία ειδήσεων δίνουν και παίρνουν. Το ένα διαδέχεται το άλλο με πληροφορίες που συγκεντρώνουμε για το «μπαράζ» των ναυτικών επεισοδίων στα Ίμια. Πριν την έναρξη του Κεντρικού Δελτίου, έχω την πληροφορία ότι άνδρες της Μ.Υ.Κ. που με ελικόπτερο Chinook μεταφέρθηκαν στην Κω και από 'κει, μέσω της κανονιοφόρου Πυρπολητή, αποβιβάστηκαν στα Ίμια. Επιχειρώ να επιβεβαιώσω την πληροφορία και απευθύνομαι στο Ν. Κουρή, ο οποίος με χαμηλό, αλλά αυστηρό ύφος μου λέει : «Η πληροφορία σας είναι ορθή, αλλά δεν πρέπει να τη μεταδώσετε. Οι βατραχάνθρωποι θα παραμείνουν στη βραχονησίδα μόνο τις νυχτερινές ώρες, για να αποφευχθεί τυχόν νέα προσπάθεια Τούρκων ιδιωτών να υποστείλουν την ελληνική σημαία. Πριν χαράξει θα αποχωρήσουν και πάλι»...

Κάνω το χατίρι στον πτέραρχο Κουρή και δεν αναφέρω τις πληροφορίες μου, αλλά η είδηση μεταδίδεται από τους απεσταλμένους ελεύθερους ρεπόρτερ που ήδη βρίσκονται στην Κάλυμνο...

Περί τις 12:30 τα μεσάνυχτα αποφασίζουμε να εγκαταλείψουμε τη ...σκοπιά για λίγες ώρες και να επιστρέψουμε με το πρώτο χάραμα. Ο «Στιρέλας» το χαβά του. Επιχειρεί να μας κάνει έξωση από τις Σημαιές, αλλά βάζουμε τις φωνές και υποχωρεί. Το πρωί της Δευτέρας 29 Ιανουαρίου του 1996 η ειδησιογραφία ξεκινάει με τη συνεδρίαση του ΣΑΓΕ, όπου καταστρώνεται ευρύτερο σχέδιο επάνδρωσης των νησίδων περίξ της Καλύμνου. Το σχέδιο αυτό με την ένδειξη «Άκρως Απόρρητο» έμελλε λίγες ώρες μετά να πέσει στα χέρια των δημοσιογράφων, όταν ο Ντόρης (στρατηγός Νικολαΐδης) το ξέχασε μαζί με τις σημειώσεις του στον πάγκο της καντίνας!

Το παράδοξο είναι ότι ο στρατηγός ΠΟΤΕ δεν το αναζήτησε!

- Άραγε γιατί; Είχε αντίγραφο ή δεν το χρειάστηκε ποτέ;

Έτσι απλά και χαλαρά. Συντροφιά τότε με το «Στιρέλα» και τότε με τον «Ντόρη» περνούσαν οι ώρες... Ωστόσο, η θύελλα διαρκώς και πλησίαζε...

Στο μεσημεριανό δελτίο κάνουμε εκτενή αναφορά στο τουρκικό ελικόπτερο που επιχειρεί να πετάξει πάνω από τα Ίμια, αλλά αναχαιτίζεται από το ελληνικό Φάντομ. Τα πράγματα σοβαρεύουν, όταν περί τις 3 το μεσημέρι ο ναύαρχος Λυμπερης κατεβαίνοντας στο 2ο υπόγειο του Γ.Ε.ΕΘ.Α. που βρίσκεται το Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων, κοντοστέκεται στο

δημοσιογραφικό πηγαδάκι και μας ψιθυρίζει ότι έχουν ήδη αποδεσμευτεί οι κανόνες εμπλοκής για αποτροπή κάθε είδους αποβατικής ενέργειας στο Ανατολικό Αιγαίο ή στον Έβρο...

Ο Λυμπέρης μας αφήνει σύζυλους . Κατεβαίνει στο ΕΘ.Κ.ΕΠΙΧ. και καταστρώνει το νυχτερινό του σχέδιο. Στο μεταξύ ο τουρκικός στόλος αρχίζει σιγά-σιγά να βγαίνει στο Αιγαίο...

Τρίτη πρωί της 30ης Ιανουαρίου του 1996 αποφασίζεται ο απόπλους του Στόλου από το Ναύσταθμο της Σαλαμίνας. Ο αρχηγός Γ.Ε.Ν., αντιναύαρχος Ι. Στάγκας, συγκεντρώνει τους στρατιωτικούς συντάκτες στο γραφείο του για να μας καθησυχάσει... Όμως για κακή του τύχη χτυπάει το κινητό μου τηλέφωνο, όπου στην άλλη γραμμή βρίσκεται φίλος μου κυβερνήτης φρεγάτας, ο οποίος και μου δίνει τη μεγάλη είδηση : «Δημάκο -μου λέει- πήραμε εντολή εντός της επόμενης μίας ώρας να βγει όλος ο Στόλος έξω». Αντιδρώ με ψυχραιμία. Δεν αποκαλύπτω στην ομήγυρη την είδηση «βόμβα» που μόλις έχει περιέλθει στην κατοχή μου. Ευγενικά προβάλλω τη δικαιολογία ότι με ζητούν στο λίνκ για ένα τυπικό δελτίο ειδήσεων και αποχωρώ από το γραφείο του αρχηγού Γ.Ε.Ν. Στο μεταξύ, επικοινωνώ με τον τότε διευθυντή του ΣΚΑΙ, Σταμάτη Μαλέλη, και του λέω την είδηση. Χωρίς καμία αναστολή μου ζητάει να πάω να στηθώ στο λίνκ για να τη μεταδώσουμε. Ακολουθούν και οι υπόλοιποι σταθμοί. Προς στιγμή, μου προτείνουν από το ΣΚΑΙ να κατέβω στο Φάληρο και από το σκάφος του ιδιοκτήτη να καλύψω τον απόπλου του Στόλου. Δεν αποδέχομαι την πρόταση με τη δικαιολογία ότι είμαι περισσότερο χρήσιμος στο υπουργείο Αμύνης και την κάλυψη του απόπλου του Στόλου αναλαμβάνει ο Δ. Σταυρόπουλος, βαθύς γνώστης των ναυτικών θεμάτων.

Η μέρα κυλάει με δεκάδες τηλεοπτικές συνδέσεις, αλλά και με ορισμένες χαρακτηριστικές στιγμές, όπως όταν ο ναύαρχος Λυμπέρης νωρίς το απόγευμα μας λέει : «Παιδιά απόψε ο θεός να βάλει το χέρι του. Η νύχτα θα είναι μεγάλη».

Μόνο που έβαλε το χέρι του ο Αλλάχ και βοήθησε την Τουρκία, βυθίζοντας στη θλίψη την Ελλάδα. Από νωρίς το βράδυ είχαμε μείνει μόνοι μας στο Πεντάγωνο περιμένοντας να τελειώσει το ΚΥΣΕΑ στη Βουλή. Μόνον ο υφυπουργός Ν. Κουρής μαζί με τους αρχηγούς των τριών επιτελείων ήταν στο πεντάγωνο και αυτοί κλεισμένοι στο υπόγειο του ΕΘ.Κ.ΕΠΙΧ. Οι ώρες κυλούν αργά και βασανιστικά και εμείς κατάκοποι καρφωμένοι στις τηλεοράσεις περιμέναμε να τελειώσει το ΚΥΣΕΑ για να αποχωρήσουμε....

Περί τις 2:30 βλέπουμε τον υφυπουργό Ν. Κουρή να αποχωρεί από το ΕΘ.Κ.ΕΠΙΧ. και να κατευθύνεται στο γραφείο του. Σπεύδουμε κοντά του όπου μας αποκαλύπτει ότι πριν από λίγη ώρα είχε αποφευχθεί θερμό επεισόδιο καθ' ότι δύο τουρκικά ελικόπτερα πλησίασαν κοντά στα Ίμια και οι ελληνικές δυνάμεις ήταν έτοιμες να τα καταρρίψουν! Ο πτέραρχος Κουρής αποσύρεται στο γραφείο του και πλαγιάζει στον καναπέ, καθ' ότι τον βασανίζει ένας ιός της γρίπης. Δεν προλαβαίνει όμως να τον πάρει ο ύπνος...

Μισή ώρα μετά, περί τις 3 τα μεσάνυχτα, μας ενημερώνει ο οδηγός του Γ. Λεβεντογιάννη, τότε διευθυντή του ΜΕΓΑ, ότι ο ραδιοφωνικός σταθμός των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων μεταδίδει πως Τούρκοι κομάντος έχουν καταλάβει τη δυτική βραχονησίδα των Ιμίων. Ο

υπογράφων, μαζί με το Γ. Τσακίρη από την Ελευθεροτυπία και τον Πάρη τον Καρβουνόπουλο από τον ANTI εισβάλλουμε στο γραφείο του Ν. Κουρή και τον ενημερώνουμε. Αστραπιαία φοράει το στρατιωτικό μπουφάν και τον συνοδεύουμε μέχρι την καγκελόπορτα του ΕΘ.Κ.ΕΠΙΧ. Η ίδια δημοσιογραφική ομάδα κατευθύνεται στο Γ.Ε.Ν. Ο ναύαρχος Στάγκας έχει ήδη ενημερωθεί από το Ν. Κουρή και κατεβαίνει στο ΕΘ.Κ.ΕΠΙΧ. μαζί με το διευθυντή του, αντιπλοίαρχο Δ. Γούση, νυν αρχηγό ΓΕΝ!

Η πληροφορία του τουρκομαθή οδηγού του Γ. Λεβεντογιάννη επιβεβαιώνεται λίγο αργότερα από τους Αμερικανούς και μεταδίδεται από τους συναδέλφους που ήταν στη Βουλή! Εμείς - όπως και η στρατιωτική ηγεσία- παρακολουθούμε αμήχανοι τις εξελίξεις. Νιώθουμε να έχουμε χάσει το έδαφος κάτω από τα πόδια από τα πόδια μας. Η μία ψυχρολουσία διαδέχεται την άλλη. Περί τις 6:30 το πρωί και, ενώ έχει ανακοινωθεί η ταυτόχρονη αποχώρηση των ναυτικών δυνάμεων από την περιοχή των Ιμίων, σε ζωντανή σύνδεση καθώς είμαι προσπαθώντας να αναλύσω τα όσα πέρασαν σαν κινηματογραφική ταινία μπροστά από τα μάτια μου τις τελευταίες ώρες, έρχεται και η επόμενη κατραπακιά. Βλέπω το Γ. Τσακίρη να μου κάνει νόημα και με λοξές ματιές να προσπαθώ να διαβάσω τα χείλη του : «Χάσαμε ελικόπτερο στα Ίμια με τρεις αξιωματικούς», μου λέει. Όμως δεν το τολμώ. Προς στιγμήν νομίζω ότι βλέπω παραισθήσεις. Δυστυχώς όμως, δεν έβλεπα. Μου το γράφει και σε χαρτί, το οποίο και διαβάζω...

Στιγμές που δε σβήνονται ποτέ από τη μνήμη όσων ζήσαμε αυτά τα δραματικά γεγονότα από πρώτο χέρι...

Γιώργος Τσακίρης

Περασμένα, ξεχασμένα; Δυστυχώς μόνο για κλάματα είναι οι θύμησες των δύο ημερών που χάραξαν τη σύγχρονη ιστορία και στιγμάτισαν τις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας μας.

Για τα Ίμια έχουν γραφεί σχεδόν τα πάντα. Έχουν ακουστεί οι απόψεις όλων των ειδικών, τότε επικεφαλής των ελληνικών στρατευμάτων, αλλά και αυτών που δε μετείχαν στις εξελίξεις, αλλά έχουν λόγο συνήθως αντιπολιτευτικό.

Στρατηγοί και πολιτικοί έκαναν ο καθένας το καθήκον τους, έκαστος εφ' ω ετάχθη. Οι Ένοπλες Δυνάμεις ήταν έτοιμες να πολεμήσουν για τη βραχονησίδα του Αιγαίου, αλλά κάποιοι λένε ότι δεν τους άφησαν.

Πώς όμως να αφήσεις ένα στρατό να πάει στον πόλεμο, όταν έχει χάσει από τα αποδυτήρια την πρώτη φάση. Όταν δεν έχει καταλάβει ότι οι τουρκικές δυνάμεις βρισκόντουσαν στα Ίμια, ώρες πριν εκείνοι το αντιληφθούν μέσα από δημοσιογραφικά κανάλια. Τι θα γινόταν, αν η επιχείρηση των Τούρκων κομάντος δεν είχε κινηματογραφηθεί και δεν είχε προβληθεί στην τουρκική τηλεόραση; Με ποιο τρόπο θα το μαθαίναμε στην Ελλάδα; Μπορεί το πρωί που σταμάτησε η βροχή κάποιος να έβλεπε τους Τούρκους και την τουρκική σημαία.

Η βραδιά των Ιμίων ήταν μία τραγική εμπειρία. Δε γνωρίζουμε πώς ήταν τα πράγματα στις μονάδες, ούτε τα συναισθήματα των πιλότων που ετοιμαζόντουσαν να πεθάνουν για την πατρίδα. Ξέρουμε όμως ότι στο Ελληνικό Πεντάγωνο ήταν μία νύχτα τρόμου. Ο πύργος της Βαβέλ με την ασυνεννοησία να κυριαρχεί σε όλα τα επίπεδα. Στο γραφείο του αρχηγού του Πολεμικού Ναυτικού, ο τότε εκπρόσωπος τύπου αντιναύαρχος Δημήτρης Γούσης, είχε επωμισθεί το δύσκολο έργο της ενημέρωσης.

Ποιας ενημέρωσης και ποιας πληροφόρησης. Τι να πεις και τι να κρύψεις; Όλα ήταν ελεγχόμενα μέχρι τη στιγμή που τα πλοία του πολεμικού ναυτικού ειδοποιήθηκαν να ξεκινήσουν για το Αιγαίο. Εκεί το παιχνίδι της πληροφόρησης είχε χαθεί. Κάθε ναύτης έπαιρνε στο σπίτι του να μάθει τι γίνεται και οι γονείς τις εφημερίδες και τις τηλεοράσεις, για να μάθουν και αυτοί με τη σειρά τους. Οι πληροφορίες για την κατάσταση στις μονάδες ερχόντουσαν από παντού. Από μονάδες του Έβρου που ξεκίνησαν να πάρουν θέσεις μάχης, χωρίς καλά-καλά να ξέρουν τι πρέπει να κάνουν. Από μονάδες στα νησιά, όπου οι φαντάρτοι έκλαιγαν πιστεύοντας ότι θα είναι τα πρώτα θύματα, από τα πλοία του ναυτικού, όπου οι επικοινωνίες μεταξύ τους γινόντουσαν με κινητά τηλεφώνια, γιατί δεν υπήρχε άλλος τρόπος.

Η πρώτη πράξη της τραγωδίας είχε πρωταγωνιστές την επικοινωνία. Τα κινητά τηλεφώνια είχαν την τιμητική τους κυρίως στις μονάδες του στόλου, όπου για κάποιον άγνωστο λόγο η ασύρματη είχε προβλήματα. Δεν είναι ανέκδοτο, αλλά όταν οι δημοσιογράφοι τηλεφωνούσαμε σε κάποιους γνωστούς μας αξιωματικούς που ήταν στην περιοχή, η σύνδεση γινόταν μέσω του τουρκικού δικτύου κινητής. Η δεύτερη πράξη εκτυλίχθηκε στην Πολεμική Αεροπορία αργά το βράδυ, όταν πλέον η κατάσταση είχε φθάσει στο κόκκινο. Όλες οι μονάδες ήταν σε ετοιμότητα ενός λεπτού. Όταν όμως δόθηκε η εντολή για απογείωση, τα F-16 δεν τα κατάφεραν. Είπαν ότι η πτήση τους ματαιώθηκε λόγω καιρού. Η μισή αεροπορία ήταν καθηλωμένη στο έδαφος και μόνο τα παλαιά F-4 και τα τότε σύγχρονα Μιράζ μπόρεσαν να ξεκινήσουν για την αποστολή τους.

Η τρίτη στο Στρατό Ξηράς και στις αερομεταφερόμενες μονάδες που διατάχθηκαν να μεταβούν στα Ίμια. Ναι, ήταν η απάντηση των στρατηγών, αλλά πώς; Τρόποι δεν υπήρχαν για ταχεία μεταφορά και σε αυτό... αιτία ήταν ο κακός μας ο καιρός. Τα ελικόπτερα Απάτσι δεν ήταν ακόμα ετοιμοπόλεμα και όποια ελικόπτερα μπορούσαν να πετάζουν δεν είχαν συστήματα νυχτερινής πτήσης.

Η τέταρτη και τελευταία πράξη εντός του Ελληνικού Πενταγώνου εκτυλίχθηκε στο γραφείο ενημέρωσης, στο ισόγειο του υπουργείου και στο γραφείο του τότε υφυπουργού Εθνικής Αμύνης, Νίκου Κουρή. Η πληροφορία για κατάληψη της μίας εκ των βραχονησίδων Ίμια έφθασε στο τηλέφωνο του συναδέλφου Δήμου Βερούκιου από έναν οδηγό του σταθμού, στον οποίο εργαζόταν. Ήταν τουρκομαθής ο οδηγός και παρακολουθούσε τι μετέδιδαν τα τουρκικά κανάλια. Όταν είδε τα πλάνα της απόβασης, ειδοποίησε τον κ. Βερούκιο και εκείνος με τη σειρά τους υπόλοιπους δημοσιογράφους. Μία ομάδα από αυτούς ξεκίνησε, για να διασταυρώσει την

είδηση, για το γραφείο του κ. Κουρή. Όταν φθάσαμε, μάθαμε ότι είχε μπει στο μικρό δωματάκι για να ξεκουραστεί λίγο. Κανείς δεν τον είχε ειδοποιήσει, γιατί κανείς δεν το ήξερε. Ο γραμματέας του τον φώναζε έξω και τον ενημερώσαμε. Έφυγε τρέχοντας για το κέντρο επιχειρήσεων.

Η αυλαία στο Πεντάγωνο έπεσε με την τραγική φιγούρα του τότε εκπροσώπου τύπου, αντιναυάρχου Δημήτρη Γούση, να ανακοινώνει την πτώση του ελικοπτέρου.

Και θυμώντας τα να κλαις... Πού ξέρεις, την επόμενη φορά ίσως ο καιρός να είναι καλύτερος και να μπορούν να πετάξουν τα αεροπλάνα, να πιάνουν καλύτερα τα κινητά και να υπάρχουν ετοιμοπόλεμα ελικόπτερα. Μπορεί...

Πάρις Καρβουνόπουλος

Όταν ένα τηλέφωνο χτυπάει στις 4.00 τα ξημερώματα συνήθως δεν είναι για καλό... Ειδικά όταν τα τηλέφωνα ανήκουν σε δημοσιογράφους. Το ξημέρωμα της 30ης Ιανουαρίου 1996, οι περισσότεροι στρατιωτικοί συντάκτες ξύπνησαν από το κουδούνισμα του τηλεφώνου.

Στην άλλη άκρη της τηλεφωνικής γραμμής μία φωνή τους ενημέρωνε ότι «στο υπουργείο Εξωτερικών γίνεται σύσκεψη». Δε χρειαζόταν τίποτε παραπάνω για να καταλάβουν. Η ώρα για την κορύφωση της κρίσης που «σερνόταν» από την αρχή του μήνα είχε φθάσει.

Τα Ίμια τα μάθαμε -μαζί με δεκάδες αξιωματικούς που αγνοούσαν την ύπαρξή τους- από το τηλεοπτικό δελτίο ειδήσεων του ANTENNA που αποκάλυψε τη διπλωματική αλληλογραφία Αθήνας- Άγκυρας, μέσω της οποίας προέκυπτε ότι οι γείτονες άνοιγαν το μεγάλο θέμα των γκρίζων ζωνών στο Αιγαίο. Η πολιτική κατάσταση και στις δύο χώρες εξαιρετικά ρευστή. Στο Πεντάγωνο εκείνο το πρωινό της 30ης Ιανουαρίου επικρατούσε αναβρασμός.

Οι συσκέψεις συνεχείς, όπως και στο ΥΠ.ΕΞ. Η κλιμάκωση της έντασης έμοιαζε αναπόφευκτη και -κακά τα ψέματα- σε αυτό μεγάλη ευθύνη έφερε η ελληνική πλευρά. Αυτό δε θα ήταν απαραίτητα κακό με την προϋπόθεση ότι αυτοί που αποφάσισαν την κλιμάκωση θα είχαν ταυτόχρονα αποφασίσει και μέχρι που μπορούν να φθάσουν. Και κάτι τέτοιο ήταν εμφανές στο Πεντάγωνο ότι δεν είχε γίνει.

Ο τότε υπουργός Εθνικής Αμύνης, Γεράσιμος Αρσένης, εμφανιζόταν αποφασιστικός μεν, ψύχραιμος δε. Μία πληροφορία που έφθασε σε κάποιους στρατιωτικούς συντάκτες νωρίς το μεσημέρι από το στρατηγείο του NATO στη Νάπολι ήταν στο ίδιο κλίμα. Ο Layton Smith, διοικητής Νότιας Πτέρυγας του NATO, είχε πει σε σύσκεψη με επιτελείς του να μην ανησυχούν, γιατί η κρίση θα αποκλιμακωθεί. Νωρίς το μεσημέρι αυτό!

Φαίνεται ότι ο μόνος που δεν είχε ενημερωθεί ήταν ο τότε Α/Γ.Ε.ΕΘ.Α., ναύαρχος Λυμπέρης, ο οποίος κυκλοφορούσε στον υπουργικό διάδρομο με χάρτες στα χέρια, έτοιμος να αντιμετωπίσει τη μεγαλύτερη πρόκληση της καριέρας του στις Ένοπλες Δυνάμεις. Στο μεταξύ, ο απόπλους του στόλου είχε διαταχθεί ως ένδειξη της αποφασιστικότητας της ελληνικής πλευράς. Αποφασιστικότητα για τι όμως;

Η εικόνα στο Πεντάγωνο δεν ήταν η πιο ενθαρρυντική. Στρατηγοί τόσο νευρικοί που ξεχνούσαν απόρρητα σήματα σε κυκλικία, όπως αυτό για την έξοδο των στρατιωτικών μονάδων από τα στρατόπεδα. Το περιστατικό είναι αληθινό, δυστυχώς. Όσο η ώρα περνούσε, τόσο η νευρικότητα μεγάλωνε. Οι πληροφορίες που έφθαναν στους δημοσιογράφους μαρτυρούσαν την έλλειψη ψυχραιμίας. Ο Α/Γ.Ε.ΕΘ.Α., λίγο πριν αναχωρήσει από το Πεντάγωνο για τη Βουλή, όπου ο πρωθυπουργός επέμεινε ανεξήγητα να συνεδριάσει το ΚΥΣΕΑ, συναντήθηκε τυχαία με δημοσιογράφο στο ασανσέρ. Στην αγωνιώδη ερώτησή του τι να περιμένουμε, ο ναύαρχος κατά τη προσφιλή του συνήθεια επικαλέστηκε τα Θεία. «Αύριο είναι μία άλλη μέρα. Ο Θεός είναι μεγάλος».

Το Πεντάγωνο ερήμωσε. Στο Κέντρο Επιχειρήσεων η καρέκλα του Α/Γ.Ε.ΕΘ.Α. ήταν άδεια. Στη Βουλή άρχιζε η δραματική συνεδρίαση του ΚΥΣΕΑ, με μία μικρή καθυστέρηση για να μαζευτούν οι υπουργοί από τα τηλεοπτικά κανάλια και στο Πεντάγωνο έφθαναν πληροφορίες για φύλλα επιστρατεύσεως που μοιράζονταν στα νησιά.

Στο Πεντάγωνο πολιτικός προϊστάμενος έχει μείνει ο υφυπουργός Αμύνης, Νίκος Κουρής. Η ώρα περνά και στο υπουργείο Αμύνης φθάνει για πρώτη φορά από συνάδελφο που μιλάει τουρκικά ότι τα τηλεοπτικά δίκτυα των γειτόνων μεταδίδουν πως κομάντος έχουν ανέβει στη δυτική Ίμια. Η πληροφορία αντιμετωπίστηκε με δυσπιστία. Κανείς δεν μπορούσε να το πιστέψει, γιατί όλες αυτές τις ημέρες όλοι νομίζαμε -πιστεύαμε- ότι και στη δεύτερη βραχονησίδα υπάρχει φρουρά. Τι πιο λογικό...

Μαζί με δύο ακόμη συναδέλφους ανεβήκαμε στον τρίτο όροφο για να πάμε στο γραφείο του κ Κουρή. Πριν φθάσουμε, τον είδαμε να περπατά μόνος του στο διάδρομο, φορώντας ένα χακί μπουφάν που φοράνε οι πιλότοι. «Πάω στο Κέντρο Επιχειρήσεων να ελέγξω την ορθότητα της πληροφορίας. Δεν ξέρω αν αναφέρονται στη βραχονησίδα, όπου έχουμε φρουρά ή στη δεύτερη που δεν υπάρχουν στρατιώτες». Η έκπληξη και των τριών δημοσιογράφων ήταν τόσο μεγάλη που πέρασε αρκετός χρόνος προτού κάποιος από τους τρεις -δε θυμάμαι ποιος- να ψελλίσει το ερώτημα: «Δηλαδή στη δεύτερη βραχονησίδα δεν έχουμε στρατιώτες;». Ο κος Κουρής δεν απάντησε και συνέχισε για το δρόμο του για την επιβεβαίωση της πληροφορίας -διαδικασία που μας έμοιαζε μάλλον περιττή μετά από την αποκάλυψη ότι η μία από τις δύο βραχονησίδες που μονοπωλούσαν την επικαιρότητα τον τελευταίο μήνα είχε μείνει αψύλαχτη!

Τα υπόλοιπα είναι πια γνωστά. Μία απλή ανακοίνωση των κ.κ. Αρσένη και Πάγκαλου έβαζε τέλος στην κρίση. Ένα τέλος που σηματοδεύτηκε από το χαμό των τριών αξιωματικών μας, μελών του μοιραίου ελικοπτέρου που συνετρίβη. Ένα τέλος που όσο κι αν προσπάθησαν να το

παρουσιάσουν ως αναπόφευκτο άφησε μία γεύση πικρή που δέκα χρόνια μετά δε λέει να φύγει. Έτσι είναι η γεύση της ήττας...

Μάκης Πολλάτος

Δέκα χρόνια μετά, γιατί άραγε η κρίση των Ιμίων παραμένει ακόμη συγκλονιστικά επίκαιρη; Σ' αυτό το ερώτημα εκλήθην να απαντήσω πρώτ' απ' όλα, όταν ο Φώτης Αντωνόπουλος μου πρότεινε να γράψω αυτό το κομμάτι.

Τα ερωτήματα έρχονταν καταγιστικά. Πώς εξηγείται ότι, κάθε φορά που συμβαίνει κάποιο ατύχημα, που σημειώνεται κάποια «αστοχία» στις Ένοπλες Δυνάμεις, συλλογιζόμαστε ότι δεν «έχουμε μάθει τίποτα από τα Ίμια»; Οι Έλληνες πολίτες, που από το 1996 έχουν ξοδέψει ασύλληπτα χρήματα για την αμυντική θωράκιση της χώρας -στην πραγματικότητα για την αγορά οπλικών συστημάτων- είναι σε θέση να ισχυριστούν ότι είναι ασφαλέστεροι; Περιφρουρούνται αποτελεσματικότερα τα εθνικά κυριαρχικά δικαιώματα; Τι έχει συμβεί τα τελευταία χρόνια με την τουρκική προκλητικότητα; Έχουν αποθρασυνθεί οι Τούρκοι ή μήπως (στο πλαίσιο της πορείας σύγκλισης προς την Ε.Ε.) έχουν ευθυγραμμιστεί προς το νεφελώδες «ευρωπαϊκό κεκτημένο»;

Σύμφωνα με βαρύγδουπες επίσημες ανακοινώσεις της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας, οι Ένοπλες Δυνάμεις έχουν γίνει μικρότερες, περισσότερο ευέλικτες, έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη ισχύ πυρός και είναι ικανές να μετακινηθούν στα «θερμά σημεία» της επικράτειας μέσα σε πολύ λίγο χρόνο. Έχουν υλοποιηθεί οι εξαγγελίες αυτές ή περιμένουν σχέδια επί χάρτου; Η δομή οργάνωσης, το «επίπεδο λειτουργίας» και η επιχειρησιακή τακτική του στρατού είναι καλύτερη ή μήπως αρκούμαστε να βανκαλιζόμαστε ότι η περίφημη «διακλαδικότητα» έχει βελτιώσει τις δομές και έχει μεταβάλλει τις υπνωτισμένες συνειδήσεις;

Ο πραγματικός αριθμός αξιωματικών, υπαξιωματικών (όλων των ειδών...) και οπλιτών θητείας δικαιολογεί τα τόσα στρατόπεδα που ανοιγοκλείνουν αναλόγως της διάθεσης προσώπων και κομματαρχών; Έχει αλλάξει κάτι στη δυνατότητα επικοινωνιών μεταξύ των στρατιωτικών μονάδων; Η μήπως στο επόμενο επεισόδιο οι διοικητές μονάδων και σχηματισμών θα μιλάνε πάλι με τα κινητά τους και θα εύχονται να μην τους ακούει κάποιος «μεγάλος αδελφός»; Είναι πραγματικά αξιόμαχο το στράτευμα; Έχει βελτιωθεί η ποιότητα των Ειδικών Δυνάμεων του στρατού; Μη σπεύσετε να χαρακτηρίσετε τα ερωτήματα αυτά σα ρητορικά. Εμείς δε θα επιχειρήσουμε να τα απαντήσουμε χωρίς κόπο, απλά και μόνο διότι θεωρούμε ότι τα ζητήματα αυτά είναι υπόθεση όλων. Υπάρχει συλλογική ευθύνη. Η άμυνα και ασφάλεια της χώρας δεν προσφέρεται για εντυπωσιασμό.

Στο πλαίσιο αυτό, έχουμε βελτιωθεί ακόμη και εμείς οι δημοσιογράφοι; Ή μήπως στην επόμενη κρίση (ο μη γένοιτο) θα έχουμε «μία από τα ίδια»; Θα δείχνουμε πάλι ευαίσθητα δεδομένα αποδεικνύοντας ότι μας κυβερνά ένα κράτος «περιορισμένης ευθύνης»; Εάν τα πράγματα που μας πληγώνουν δε συζητηθούν σε όλο το εύρος τους με ειλικρίνεια, μάλλον ο κύκλος των χαμένων ευκαιριών θα συνεχιστεί και κάθε επόμενη μελλοντική κρίση θα είναι χειρότερη από την προηγούμενη...

Ίσως το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να δώσουμε τα ερεθίσματα για να σκεφτούμε όλοι. Ξεκινώντας από την αυτοκριτική των πολιτικών που λησμόνησαν ή σνόμπαραν ότι ο ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ της ΚΡΙΣΗΣ δε γίνεται από τα γραφεία, αλλά από το ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, διότι μόνον εκεί μπορούν να έχουν πραγματική εικόνα του πεδίου αντιπαράθεσης. Για να μη μιλήσουμε για την πολιτική ηγεσία που παρακολουθούσε «Αθλητική Κυριακή» στην τηλεόραση και σα να βρισκόταν αλλού ρωτούσε τους επιτελείς: «δηλαδή μπορεί να έχουμε νεκρούς»; Και θέλουμε να ξεχάσουμε τους υπουργούς που δικαιολογούνταν ότι δεν είναι δική τους δουλειά να γνωρίζουν τους κανόνες εμπλοκής (δηλαδή ποιος έπρεπε να τους γνωρίζει, η κυρά Καλλιόπη της γειτονιάς;). Και μην πιάσουμε τους στρατηγούς που τις κρίσιμες ώρες ζητούσαν τη βοήθεια του Κυρίου...

Δέκα χρόνια μετά, είναι πλέον σαφές ότι η κρίση των Ιμίων αποτέλεσε την αφετηρία για μία σειρά αρνητικών εξελίξεων ή ακόμη και υποχωρήσεων της Ελλάδος έναντι της Τουρκίας.

Από τη συμφωνία της Μαδρίτης, όπου η ελληνική κυβέρνηση αναγνώρισε για πρώτη φορά επισήμως «ζωτικά συμφέροντα της Τουρκίας στο Αιγαίο», μέχρι το «απολεσθέν σύμφωνο» περί επίλυσης συνοριακών διαφορών και συναφών θεμάτων. Διότι αυτή είναι η πραγματικότητα. Με τις παραβιάσεις και την αναθεωρητική τακτική τους, οι Τούρκοι έχουν διευρύνει την ατζέντα. Επιτέλους, ας βρεθεί κάποιος από τους υπεύθυνους για να πει στους πολίτες αυτής της χώρας ότι στις διερευνητικές συζητήσεις με την Τουρκία έχουν τεθεί και άλλα ζητήματα πέραν της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας.

Η πραγματικότητα είναι πολύ πιο σύνθετη. Η επίλυση της εκκρεμότητας με την υφαλοκρηπίδα (όποτε και αν προωθηθεί από την ελληνική πλευρά), θα συμπαρασύρει και άλλα συναφή θέματα.

Αρχικώς, αυτό της αιγιαλίτιδας ζώνης, βάσει της οποίας θα κληθεί να αποφανθεί το Διεθνές Δικαστήριο. Και, αφού προσδιοριστούν τα όρια της αιγιαλίτιδας ζώνης, δηλαδή των χωρικών υδάτων (όπου η Ελλάδα έχει συντριπτικό πλεονέκτημα, αφού δύναται να επεκτείνει το εύρος της από τα 6 στα 12 ναυτικά μίλια), είναι αναπόφευκτο να συζητηθεί και το ζήτημα του εθνικού εναέριου χώρου. Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, τα δύο όρια, αιγιαλίτιδας ζώνης και εθνικού εναέριου χώρου, θα πρέπει να ταυτίζονται, να συμπίπτουν.

Αυτά προκύπτουν από το Διεθνές Δίκαιο και τους κανόνες του, που πρώτοι εμείς επικαλούμαστε, όταν πρόκειται για το Κυπριακό. Δυστυχώς, η πραγματικότητα δεν είναι πάντα ανώδυνη. Και όσοι ισχυρίζονται ότι «δε διαπραγματευόμαστε, δεν παραχωρούμε κυριαρχικά

μας δικαιώματα στο Διεθνές Δικαστήριο», θα πρέπει να γνωρίζουν ότι το πάγωμα των διαφορών, η «μη λύση» είναι πιο επικίνδυνη και σε βάθος χρόνου εξυπηρετεί πάντοτε τον ισχυρότερο.

Μάλλον πρέπει να αναλάβουμε τις ευθύνες μας όλοι και πρώτοι όλων οι πολιτικοί και οι στρατιωτικοί που σκέφτονται με ρεαλιστικούς και όχι όρους ψηφοθηρικούς ή έχουν στο μυαλό μόνο την προαγωγή τους στα ύπατα αξιώματα.

Όταν όλοι αναγνωρίζουμε ότι είναι παράλογο να προωθήσουμε την επίλυση «των ελληνοτουρκικών προβλημάτων ή εκκρεμοτήτων» με την προσφυγή στα όπλα, δηλαδή μέσω μιας πολεμικής αναμέτρησης θα πρέπει να θυμόμαστε ότι η Τουρκία διατηρεί την απειλή πολέμου-casus belli εναντίον της Ελλάδος.

Λευτέρης Τουτζόγλου, Χρήστος Χουπάς

Ο Ιανουάριος του 1996 ήταν ένας καυτός μήνας για την Ελλάδα, και για τη νεοσυσταθείσα κυβέρνηση του Κων/νου Σημίτη, η οποία κλήθηκε να λύσει το μεγάλο πρόβλημα μίας ακόμα αφηνιδιαστικής ενέργειας της Τουρκίας στο Αιγαίο.

Το σύμπλεγμα των βραχονησίδων Ίμια βρίσκεται στο νοτιοανατολικό Αιγαίο κοντά στη νήσο Κάλυμνο. Το όλο θέμα δημιουργήθηκε από την κυβέρνηση της Τουρκίας και κυρίως από την υπηρεσιακή πρωθυπουργό Τανσού Τσιλέρ για να μπορέσει να κερδίσει με ένα τέτοιο επεκτατικό τρόπο την ψήφο του Τουρκικού λαού εν' όψη των επικείμενων εκλογών στη γειτονική χώρα.

Στα μέσα του Ιανουαρίου του 1996, Τουρκικό εμπορικό πλοίο προσαράζει λόγω βλάβης σε μία από τις νήσους του συμπλέγματος Ίμια. Το Ελληνικό λιμενικό σώμα δέχεται σήμα και σπεύδει να βοηθήσει το Τουρκικό πλοίο, όμως ο κυβερνήτης απαγορεύει στο λιμενικό να επέμβει με την αιτιολογία ότι τα ύδατα που βρίσκονται οι βραχονησίδες είναι Τουρκικά. Το τουρκικό πλοίο επικοινωνεί με την εταιρεία στην οποία ανήκει και αυτή βεβαιώνει τον κυβερνήτη ότι βρίσκεται στα Ελληνικά χωρικά ύδατα. Έπειτα από αυτό, το λιμενικό σώμα βοηθάει με ρυμουλκό το πλοίο να φτάσει σε ένα λιμάνι της Τουρκίας.

Θορυβημένοι από το συμβάν οι κάτοικοι της Καλύμνου αποφασίζουν να βάλουν μία Ελληνική σημαία στη βραχονησίδα. Πράγματι την επόμενη μέρα ο δήμαρχος του νησιού φτάνει στο σημείο με βάρκα για να εγκαταστήσει μία Ελληνική σημαία με μικρό ξύλινο ιστίο και δένει το κοντάρι της σημαίας με σχοινί. Αυτό όμως, έδωσε στους Τούρκους την αφορμή δημιουργίας επεισοδίου.

Στα τέλη του Ιανουαρίου, μία ομάδα Τούρκων φερόμενων ως δημοσιογράφων της Τουρκικής εφημερίδας HURİYET κατεβαίνει παραβιάζοντας τον εναέριο χώρο της Ελλάδας με

ελικόπτερο. Οι "δημοσιογράφοι" με κάμερα αποθανατίζουν το γεγονός της υποστολής της Ελληνικής σημαίας και της αντικατάστασής της με Τουρκική.

Αμέσως δημιουργείτε μείζον ζήτημα το οποίο επιφέρει μία σειρά συσκέψεων στο πεντάγωνο, μεταξύ του υπουργείου Εθνικής αμύνης και το υπουργείο Εξωτερικών. Το γεγονός αυτό, προξένησε επίσης το ενδιαφέρον του Λευκού Οίκου λόγω οικονομικών συμφερόντων στην περιοχή (πετρέλαιο). Ο Τούρκικος τύπος και η κυβέρνηση αρχίζουν τις προκλήσεις κατά της Ελλάδας αμφισβητώντας την Ελληνικότητα των νησιών αυτών και τις συνθήκες με τις οποίες πάρθηκαν αυτές οι αποφάσεις. Όλα αυτά αποσκοπούν στον εξαναγκασμό της Ελλάδας να καθίσει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με την Τουρκία, πράγμα που αρνείται ρητά η Ελληνική κυβέρνηση. Λίγες μέρες μετά ο δήμαρχος της Καλύμνου πηγαίνει στην Ίμια και τοποθετεί μία πολύ μεγαλύτερη Ελληνική σημαία. Αυτό δημιούργησε στην Τουρκία εθνικιστικό παροξυσμό και πλέον η Τουρκία κατηγορεί την Ελλάδα για ανοιχτή πρόκληση και την προειδοποιεί ότι αν δε βγει η σημαία θα δημιουργηθεί "θερμό" επεισόδιο.

Ο Στρατός και ο στόλος της Ελλάδας τίθενται σε κατάσταση υψηλής ετοιμότητας και στέλνονται μερικές φρεγάτες στην περιοχή μαζί με άνδρες των ειδικών δυνάμεων για να φυλάνε τη νήσο. Τουρκία και Ελλάδα τώρα βρίσκονται στα πρόθυρα πολέμου. το βράδυ εκείνης της ημέρας ήταν πολύ κρίσιμο για τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών.

Φρεγάτα αντιλαμβάνεται ύποπτες κινήσεις ενός Τουρκικού πλοίου το οποίο από αθέατη πλευρά διπλανής βραχονησίδα αφήνει Τούρκους κομάντος. Δίνεται αμέσως σήμα στη φρεγάτα Ναβαρίνο για εξακρίβωση της υποψίας. Αμέσως από τη φρεγάτα Ναβαρίνο φεύγει ελικόπτερο με 3 άνδρες με προορισμό το νησί που έγινε η Τουρκική απόβαση. Λίγη ώρα αργότερα το ελικόπτερο επιβεβαιώνει την πληροφορία, και μετά από λίγο καθώς επέστρεφε στη φρεγάτα το ελικόπτερο πέφτει κατά παράξενο τρόπο στη θάλασσα με αποτέλεσμα να σκοτωθούν και τα 3 μέλη του πληρώματος.

Παράλληλα η Αμερικάνικη κυβέρνηση υποδεικνύει στις δύο χώρες να συμβιβαστούν και να αποκλιμακωθεί η κρίση. Ουσιαστικά όμως διέταξαν την Ελλάδα να αποσύρει την ομάδα των Ο.Υ.Κ. μαζί με τη σημαία από τη βραχονησίδα. Η ομάδα των Ελλήνων στρατιωτών αποσύρεται απογοητευμένη μαζί με το εθνικό μας σύμβολο.

Η αποκλιμάκωση είχε επιτευχθεί. Στην Ελλάδα όμως επικρατεί κλίμα απογοήτευσης λόγω της φερόμενης ως "Τουρκικής νίκης". Τα τηλεοπτικά δίκτυα της Τουρκίας προβάλλουν την αποχώρηση των Ελλήνων στρατιωτών και των Τούρκων κομάντος με τις επιγραφές για τους πρώτους "Η Ελληνική υποχώρηση" και για τους δεύτερους "Τα λιοντάρια επιστρέφουν".

Αμέσως μετά η Τουρκική κυβέρνηση προσπαθεί να πείσει και την Ευρωπαϊκή Ένωση ότι τα νησιά αυτά τους ανήκουν, βρίσκουν όμως εμπόδια από την Ιταλία και αργότερα από την ηγεσία της Ε.Ε. οι οποίοι στηρίζουν τις Ελληνικές θέσεις. Η Τουρκία απειλούσε για νέο θερμό επεισόδιο αν η Ελλάδα έκανε άσκηση του δικαιώματός της για επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 μίλια.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός Κ. Σημίτης εκπλήσσει τη Βουλή με τις δημόσιες ευχαριστίες για την Αμερικανική μεσολάβηση, δημιουργώντας θύελλα αντιδράσεων. Ο Τούρκικος τύπος οργιάζει κατά της Ελλάδας με επεκτατικούς και εθνικιστικούς τίτλους. Το ζήτημα όμως δεν τελειώνει εκεί. Η Τουρκία θα συνεχίσει τις προκλήσεις με παραβιάσεις του εναέριου χώρου και των διεθνών υδάτων.

Ο Ελληνικός λαός απογοητευμένο και ξαφνιασμένος από τους χειρισμούς της νέας κυβέρνησης ζητάει να αποδοθούν ευθύνες και να αποπεμφθούν οι υπεύθυνοι. (www.diplomatia.gr)

- Άλλες εκδοχές

Ντόκος Θάνος (Διευθυντής Ερευνών στο ΕΛΙΑΜΕΠ)

Στο ερώτημα «τι ή ποιος έφταιξε», η άποψή μας είναι ότι το βασικότερο σφάλμα ήταν η σπουδή (π.χ. έξοδος του Στόλου από το Ναύσταθμο, και μάλιστα υπό τις τηλεοπτικές κάμερες) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας να στρατιωτικοποιήσει την κρίση, κατά παράβαση βασικών αρχών χειρισμού κρίσεων και εν τέλει με τρόπο αναποτελεσματικό (π.χ. μη-φρούρηση δεύτερης βραχονησίδας, περιορισμένη δυνατότητα μεταφοράς ενισχύσεων, κλπ.). Είναι σαφές ότι ενώ η πολιτική ηγεσία ήταν αποφασισμένη να αποφύγει μια πολεμική σύγκρουση, στις Ένοπλες Δυνάμεις είχε δημιουργηθεί νοοτροπία κλιμάκωσης και προετοιμασίας για επιχειρήσεις. Ποιος όμως είχε επιτρέψει τη δημιουργία τέτοιου κλίματος στα Γενικά Επιτελεία;

Όσον αφορά στην πολιτική διαχείριση της κρίσης, η μέθοδος επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης με τις ΗΠΑ, που διεξαγόταν μέσω τριών παράλληλων και σχεδόν ισότιμων διαύλων επικοινωνίας: του Έλληνα πρωθυπουργού με τον Αμερικανό πρόεδρο, των υπουργών Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας με τους Αμερικανούς ομολόγους τους, δύσκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αποτελεσματική, με δεδομένες μάλιστα τις λεπτές ισορροπίες στις σχέσεις των κορυφαίων στελεχών της τότε κυβέρνησης.

Η έλλειψη γνώσεων και εμπειρίας της πολιτικής ηγεσίας, τόσο όσον αφορά στις βασικές αρχές χειρισμού κρίσεων όσο και τους Κανόνες Εμπλοκής αποτελεί σημαντικό πρόβλημα. Η διαπίστωση αυτή ισχύει όχι μόνο για την τότε κυβέρνηση, αλλά και για τον ελληνικό πολιτικό κόσμο γενικότερα. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ, η τακτική συμμετοχή κορυφαίων κυβερνητικών στελεχών σε «ασκήσεις διαχείρισης κρίσεων» αποτελεί πάγια πρακτική.

Επίσης, η κρίση κατέδειξε με αρκετά δραματικό τρόπο τη μεγάλη δύναμη των ΜΜΕ, καθώς και την ανεύθυνη και επικίνδυνη στάση ορισμένων τηλεοπτικών καναλιών στην Ελλάδα (η διαπίστωση αυτή ισχύει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό για την Τουρκία).

Εκφράστηκε η άποψη ότι έγινε λανθασμένη επιλογή χώρου για το συντονισμό της κρίσης (μια αίθουσα της Βουλής αντί για το Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων (ΕΘΚΕΠΙΧ) στο Υπουργείο

Εθνικής Άμυνας, το οποίο είναι εξοπλισμένο με σύγχρονα τηλεπικοινωνιακά μέσα. Εφόσον, όμως, η κυβέρνηση είχε καταλήξει στην επιλογή της αποκλιμάκωσης, ο χειρισμός της κρίσης από το ΕΘΚΕΠΠΧ θα μετέδιδε λανθασμένο μήνυμα στην άλλη πλευρά. Μόνο εάν ετίθετο ζήτημα στρατιωτικής σύγκρουσης, θα έπρεπε να μεταφερθούν άμεσα οι συνεδριάσεις των αρμόδιων κυβερνητικών οργάνων στο χώρο του ΕΘΚΕΠΠΧ. Από την άλλη πλευρά, βεβαίως, θα πρέπει να υπάρχει ο κατάλληλος χώρος, εκτός Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και πλησίον ή εντός του μεγάρου Μαξίμου, που θα ήταν εφοδιασμένος με τον απαραίτητο εξοπλισμό για να δέχεται εικόνα από τα διάφορα κέντρα επιχειρήσεων όλων των εμπλεκόμενων φορέων και να μεταδίδει με αποτελεσματικότητα και ασφάλεια εντολές της πολιτικής ηγεσίας προς όλα τα υφιστάμενα (και εμπλεκόμενα στη διαχείριση της κρίσης) κλιμάκια.

Τέλος, η κρίση κατέδειξε ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις είχαν περιορισμένες τεχνολογικές δυνατότητες στον τομέα των Ειδικών Δυνάμεων (σκόπιμη αποδυνάμωση λόγω «βεβαρημένου παρελθόντος»). Επρόκειτο βεβαίως για μια αντίληψη ξεπερασμένη και επικίνδυνη, αφού οι ιδιαιτερότητες του θεάτρου επιχειρήσεων του Αιγαίου, αλλά και το διεθνές περιβάλλον ασφαλείας, επιβάλλουν την ύπαρξη αξιόμαχων Ειδικών Δυνάμεων. Και ενώ έχουν γίνει σχετικά βήματα προόδου, παράλληλα συνεχίζουμε να ζοδεύουμε χρήματα --που δεν μας περισσεύουν-- για άρματα μάχης, προετοιμαζόμενοι για πόλεμο του περασμένου αιώνα.

Όλα τα ανωτέρω θα μπορούσαν να αποτελούν μια συζήτηση ιστορικού χαρακτήρα, αν η Ελλάδα δεν βρισκόταν σε μια περιοχή όπου οι κρίσεις δεν είναι δα και εξαιρετικά σπάνιο φαινόμενο. Διδαχθήκαμε από τα Ίμια έτσι ώστε να διαχειριστούμε αποτελεσματικότερα την επόμενη κρίση (που δεν θα είναι υποχρεωτικά στρατιωτικής φύσης); Σε θεσμικό επίπεδο η απάντηση είναι κατηγορηματικά όχι αφού η Μικτή Μονάδα Διαχείρισης Κρίσεων του ΥΠΕΞ (που θεσμοθετήθηκε μετά τα Ίμια) απλώς δεν λειτουργεί, ενώ εξακολουθεί να μην υφίσταται Εθνικό Κέντρο Διαχείρισης Κρίσεων (με εξαίρεση το *ad hoc* συντονιστικό όργανο που λειτούργησε πριν και κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων).

Η θεματική ατζέντα των κρίσεων του μέλλοντος αφορά σε ένα εξαιρετικά ευρύ φάσμα πιθανών προβλημάτων που μπορεί να προέρχονται από πολιτική, οικονομική, κοινωνική --ακόμα και περιβαλλοντική-- αστάθεια στο εγγύς της Ελλάδας περιβάλλον, όσο και στο εσωτερικό της χώρας.

Η ταχύτητα των εξελίξεων και η ανάγκη για άμεση αντίδραση σε περιπτώσεις κρίσεων καθιστούν αναγκαία την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία ενός κεντρικού --και ευέλικτου-- μηχανισμού χειρισμού κρίσεων, με άμεση πρόσβαση σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς τόσο σε επίπεδο χειριστών όσο και σε επίπεδο πολιτικής ηγεσίας και με βασικές αποστολές τον έγκαιρο εντοπισμό μιας κρίσης, την επεξεργασία σεναρίων αντίδρασης και τον αποτελεσματικό συντονισμό των εμπλεκόμενων υπηρεσιών.

Το υπάρχον θεσμικό σύστημα εθνικής ασφαλείας χαρακτηρίζεται από μια σειρά ελλείψεων και δυσλειτουργιών. Η δημιουργία του ΚΥΣΕΑ αναμφίβολα βελτίωσε, μέχρι ένα βαθμό, το

συντονισμό των κυβερνητικών φορέων, αλλά σε καμία περίπτωση δεν κατάφερε να επιλύσει πραγματικά το πρόβλημα. Πιο συγκεκριμένα, τα μεγάλα χρονικά διαστήματα που μπορεί να μεσολαβήσουν μεταξύ συνεδριάσεων και η πλήρης απουσία υποστηρικτικού μηχανισμού δεν επιτρέπουν στο ΚΥΣΕΑ να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη χάραξη στρατηγικής και στο χειρισμό κρίσεων.

Κατά συνέπεια, θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμη η σύσταση ενός ολιγομελούς επιτελικού οργάνου (το οποίο είχε προταθεί από το Πρωθυπουργικό γραφείο λίγο μετά τα Ίμια για να αντιμετωπιστεί αρνητικά από τα συναρμόδια υπουργεία με μια σπάνια για την εποχή εκείνη συναίνεση διότι θεώρησαν ότι θα τους αφαιρούσε αρμοδιότητες) το οποίο θα είναι ικανό να υποστηρίξει το έργο του Πρωθυπουργού και του ΚΥΣΕΑ σε θέματα στρατηγικού σχεδιασμού και διαχείρισης κρίσεων. (Ντόκος, Θάνος, 2005, Κρίση στα Ίμια, ΤΟ ΒΗΜΑ, http://www.eliamep.gr/eliamep/content/home/media/opinions/2005/imia_crisis/el/)

Η εκδοχή Αρσένη για τα Ίμια

Διαφορετική εκτίμηση για τις ευθύνες τη βραδιά της κρίσης στα Ίμια από εκείνη που αναφέρει στο βιβλίο του ο τέως Πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης, διατυπώνει ο τότε υπουργός Εθνικής Άμυνας Γεράσιμος Αρσένης, σε συνέντευξη που παραχώρησε στην «Καθημερινή της Κυριακής».

Ο κ. Αρσένης θεωρεί ότι η ευθύνη ήταν πολιτική, κατά κύριο λόγο, χωρίς να απαλλάσσει, πλήρως, των ευθυνών της, την τότε στρατιωτική ηγεσία. Κατά τον κ. Αρσένη η ευθύνη βαρραίνει τον Πρωθυπουργό, τον υπουργό Άμυνας (δηλαδή τον ίδιο) και τα άλλα μέλη του ΚΥΣΕΑ που είχαν την ευθύνη του χειρισμού της κρίσης. Και τονίζει ότι «πρέπει επιτέλους να μάθουμε να αναλαμβάνουμε με γενναιότητα τις ευθύνες μας».

Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο υπουργός Άμυνας η κρίση των Ίμίων όδευε σε «πολιτική λύση» και πρόσθεσε ότι «το πλαίσιο της λύσης είχε, φαίνεται, συζητηθεί μία-δύο μέρες πριν» και «είχε διαμορφωθεί πριν από την κατάληψη της δεύτερης βραχονησίδας», ενώ εκτιμά ότι σε αυτό το πλαίσιο έγινε η συμφωνία Χόλμπρουκ- Πάγκαλου. Και σημειώνει ότι, ενώ ήταν σε εξέλιξη οι διαπραγματεύσεις, για την επίτευξη πολιτικής λύσης, δεν είχε εξασφαλιστεί η αποχή από κάθε είδους στρατιωτική ενέργεια των αντιμαχόμενων μερών.

Αναφερόμενος στην εκδοχή του κ. Σημίτη για την κρίση στα Ίμια, ο κ. Αρσένης τονίζει ότι ο τέως Πρωθυπουργός «παραθέτει επιλεκτικά πολλά στοιχεία», τα οποία, όμως, δέχεται ότι «κατά κανόνα είναι ακριβή» και οι ανακρίβειες που εμπεριέχονται στο βιβλίο δεν είναι ηθελημένες.

Διαψεύδει τον κ. Σημίτη ότι πληροφορήθηκε την πτώση του ελικοπτέρου στις 7 το πρωί από την τηλεόραση, αλλά στις 6 το πρωί από τον ίδιο μέσω του τριψήφιου υπουργικού τηλεφώνου. Επικρίνει εξάλλου τον τέως Πρωθυπουργό για τη μη αποδοχή της πρότασης να μεταφερθεί η σύσκεψη του ΚΥΣΕΑ στο υπουργείο Άμυνας, καθώς και ότι «δεν ενέκρινε κανόνες εμπλοκής από το ΚΥΣΕΑ».

http://www.bbc.co.uk/greek/domesticnews/story/2005/11/051113_arsen_is_imia.shtml

Πτώση ή κατάρριψη; πιθανά σενάρια

Ο τότε υπουργός Εθνικής Αμύνης, κος Γ. Αρσένης, απέδωσε την πτώση του ελικοπτέρου στο φαινόμενο vertigo, δηλαδή την απώλεια προσανατολισμού του πιλότου, λόγω του σκότους και των καιρικών συνθηκών. Σημειώνεται ότι τα ελικόπτερα αυτού του τύπου δεν είναι κατασκευασμένα για νυκτερινές πτήσεις:

«Εμείς στείλαμε, αν και νύχτα, το μοιραίο ελικόπτερο να ανιχνεύσει αυτόν τον βράχο. Ήταν περίπου κατά τις 5.30 π.μ. που εντόπισε (το ελικόπτερο) με τους δικούς του προβολείς δέκα περίπου άτομα σ αυτόν το βράχο. Μας πέρασε αυτό το μήνυμα και επιστρέφοντας στη φρεγάτα ο πιλότος ζαλίστηκε και το ελικόπτερο έπεσε στη θάλασσα και χάσαμε τρεις θαυμασίους αξιωματικούς στην εκτέλεση του καθήκοντος, δήλωσε ο Γ. Αρσένης.

Η πτώση του ελικοπτέρου, οι συνεχείς καταγγελίες συγγενών των νεκρών αξιωματικών, σε συνδυασμό με την επιμονή του υπουργείου Εθνικής Αμύνης να μην παρουσιάσει τα συντρίμια του ελικοπτέρου, ερέθισε τη δυσπιστία της κοινής γνώμης και πυροδότησε μία σειρά από σενάρια:

Στη 1 Φεβρουαρίου 1996 η εφημερίδα «Απογευματινή» αποκαλύπτει εμπιστευτικό σήμα του πιλότου του ελικοπτέρου που έστειλε στις 4.49 τα ξημερώματα της 31ης Ιανουαρίου. Ο πιλότος ανέφερε κατά λέξη προς τη φρεγάτα «Ναυαρίνο»: «Έχω ένδειξη master caution (γενική ηλεκτρονική βλάβη), emergency (κίνδυνος)».

Σύμφωνα με τους ειδικούς, η ένδειξη master caution σημαίνει ότι είτε το ελικόπτερο δέχεται ηλεκτρονική παρεμβολή, είτε ότι υπάρχει μηχανική βλάβη, οπότε και ανάβει το αντίστοιχο λαμπάκι. Αμέσως μετά, όμως, ο πιλότος προσθέτει: «αλλά το λαμπάκι δε δείχνει τίποτε».

Το δημοσίευμα αυτό, το οποίο όσο γνωρίζουμε δεν έχει διαψευσθεί, ενίσχυσε τις φήμες περί ηλεκτρονικής παρεμβολής που οδήγησε το ελικόπτερο στο βυθό της θάλασσας. Όμως οι συσκευές ηλεκτρονικού πολέμου των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων δεν κατέγραψαν ουδεμία παρεμβολή, ούτε και υπήρξε άλλο στοιχείο που να συνηγορεί σε αυτήν την εκδοχή.

Ένα δεύτερο σενάριο αναφέρει ότι το ελικόπτερο κατερρίφθη κατά λάθος από ελληνικά πυρά, όταν ο πιλότος άθελά του το οδήγησε εντός ακτίνας δράσης των αυτοματοποιημένων πυροβόλων «Φάλαγξ», που διαθέτουν οι φρεγάτες του Πολεμικού Ναυτικού. Τα πυροβόλα αυτά ενεργοποιούνται αυτόματα, όταν ένα ιπτάμενο αντικείμενο (π.χ. πύραυλος) πλησιάζει σε μία ορισμένη απόσταση μία φρεγάτα.

Ωστόσο, δεν υπάρχει καμία ένδειξη που να επιβεβαιώνει αυτήν την εκδοχή, εκτός, όπως υποστηρίζουν ορισμένοι, από την επιμονή όλων των υπουργών Αμύνης να μη δοθούν στη δημοσιότητα ευκρινείς φωτογραφίες των συντριμμιών του ελικοπτέρου.

Το κυρίαρχο, όμως, σενάριο παραμένει αυτό της κατάρριψης του ελικοπτέρου από τους Τούρκους καταδρομείς που βρίσκονταν στο νησί. Την άποψη αυτή ενίσχυσαν οι εικόνες που μεταδόθηκαν μετά την ανάσυρση του ελικοπτέρου από το βυθό, που έδειχναν μία σειρά οπών στο κυρίως σώμα του σκάφους.

Σύμφωνα με την εξήγηση που δόθηκε, επρόκειτο για υποδοχείς μπουλονιών τα οποία έσπασαν κατά την πρόσκρουση του ελικοπτέρου στο νερό.

(<http://www.elliniko-fenomeno.gr/?p=2930>)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο όρος «διαχείριση κρίσεων» έγινε ιδιαίτερα γνωστός τον 20^ο αιώνα στο δυτικό κόσμο και σημάδεψε τον κόσμο του μανάτζμεντ και όχι μόνο. Πολύ γρήγορα διαπιστώθηκε πως εκφάνσεις του άγγιξαν και άλλες πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας σε ατομικό και κυρίως σε συλλογικό επίπεδο. Εξάλλου η ανατροπή της ισχύουσας κατάστασης της σταθερότητας είναι κάτι που προβληματίζει τον σύγχρονο άνθρωπο. Η διατήρηση των κεκτημένων είναι κυρίως το πρώτο μέλημά του.

Αρκετοί μελετητές- επιστήμονες ασχολήθηκαν σε βάθος με αυτό το αντικείμενο. Η αντιμετώπιση κάθε φαινομένου εξαρτάται από την αρτιότερη μελέτη και ανάλυση του. Ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών και των φάσεων της κρίσης εξυπηρετεί στην ταχύτερη πρόγνωση της και διαχείρισή της. Είναι αρκετά τα ερωτήματα που γεννώνται κατά το ξέσπασμα της κρίσης και μια σειρά στρατηγικών απαντήσεων που οι ειδικοί έχουν δώσει. Το κύριο βάρος της ευθύνης της αντιμετώπισης πέφτει στην επιλογή των προσώπων- διαχειριστών της. Οι μανάτζερ κρίσης και το αποτελεσματικό δυναμικό τους οφείλουν να δράσουν μέσα στο πρώτο 24ωρο για να εξαλείψουν τις παρενέργειες του αιφνιδιασμού. Καταλυτικοί παράγοντες είναι η κουλτούρα του οργανισμού- θεσμού που αντιμετωπίζει την κρίση καθώς και η διαχείριση των φημών που οργιάζουν τις πρώτες ώρες του ξεσπάσματος της και που δημιουργούν τις πρώτες εντυπώσεις.

Σε αυτό το τομέα των εντυπώσεων έγκειται και η ψυχολογική και κοινωνικοπολιτική διάσταση της κρίσης την οποία οφείλουν να λάβουν σοβαρά υπόψιν οι κυβερνώντες και να αναπτύξουν σχέδια άμεσης αντιμετώπισης. Η πρακτική εμπειρία και η θεωρητική γνώση έχει εμπλουτίσει τις προσφερόμενες στρατηγικές αντιμετώπισης. Ειδικότερα στο πολιτικοστρατιωτικό πεδίο οι διαχειριστές έχουν στη διάθεσή τους σειρά μοντέλων στρατηγικής.

Πέραν όμως από τους παραπάνω παράγοντες καθοριστικό ρόλο σε μια κρίση παίζουν και τα ΜΜΕ. Πολλές φορές η εξωτερική πολιτική διαμορφώνεται μέσα από τα δημοσιεύματα του Τύπου και τα ρεπορτάζ της τηλεόρασης. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της άμεσης σχέσης των ΜΜΕ με την κοινή γνώμη και το μεγάλο βαθμό επιρροής των πρώτων σε αυτήν.

Η Κρίση των Ιμίων αποτελεί για την Ελλάδα χαρακτηριστικό παράδειγμα ελλείμματος στη διαχείριση μιας εθνικής κρίσης. Ήταν η πρώτη δοκιμασία κρίσης με αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας σε ελληνικό έδαφος στη νεότερη ιστορία. Αποτέλεσε το πιο θερμό επεισόδιο στις σχέσεις με τη γείτονα χώρα και πυροδότησε εξελίξεις σε πολιτικό και διπλωματικό πεδίο που ταλανίζουν τις δύο χώρες έως σήμερα. Η αμφισβήτηση του status quo από τους Τούρκους αποτέλεσε μεγάλο πλήγμα για την ελληνική πολιτική ζωή. Αξιοσημείωτο

όμως στοιχείο είναι και οι πολιτικές συγκυρίες στην Ελλάδα. Το περιστατικό των Ιμίων βρήκε μία αδύναμη κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Σημίτη λίγων μόνο ημερών. Οι Τούρκοι εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο αυτήν την πολιτική συγκυρία. Η ασυνεννοησία και η έλλειψη συντονισμού ήταν ορατή από το πρώτο λεπτό του επεισοδίου.

Αυτό που διακρίνει ίσως αυτήν την κρίση από κάποια άλλη είναι η άμεση παρέμβαση σε αυτή των ΜΜΕ ως κύριων μετεχόντων και όχι μόνο ως παράγοντα διαμόρφωσης κοινής γνώμης. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως οι πρωταγωνιστές- δημιουργοί της κρίσης ήταν δύο Τούρκοι δημοσιογράφοι που με την παρουσία του τηλεοπτικού φακού υποστύλωσαν την ελληνική σημαία από ελληνική βραχονησίδα βάζοντας νέους όρους στο Αιγαίο και εισάγοντας για πρώτη φορά το καθεστώς των «γκρίζων ζωνών». Έτσι διαπιστώνεται και ένας άλλος ρόλος των ΜΜΕ ως δημιουργοί των κρίσεων.

Το διπλωματικό παρασκήνιο και οι διαβουλεύσεις που έβγαιναν στη δημοσιότητα εξέθεταν ακόμα περισσότερο την ελληνική πολιτική ηγεσία. Και δεν είναι κρυφό πως στιγμαία η Ελλάδα ένιωσε τη σπίθα του πολέμου να την απειλεί όταν τέθηκε ζήτημα casus belli. Όμως η ψυχραιμία επικράτησε και η ειρήνη διασφαλίστηκε.

Τι συνέβη όμως με την κοινή γνώμη στο εσωτερικό των δύο χωρών και πώς η κρίση αυτή παρουσιάστηκε; Σε παρόμοιες περιόδους έχουμε έξαρση εθνικιστικών φαινομένων. Τα στερεότυπα αιώνων αναπαράγονται και ο φόβος αποτελεί την κινητήρι δύναμη για την εχθρική στάση στη γείτονα χώρα. Και όταν σε αυτό το σκηνικό προστίθεται και η πτώση – τυχαία ή μη- ενός στρατιωτικού ελικοπτερού τότε το εθνικό αίσθημα πλημμυρίζει με μίσος. Μελέτες στα δημοσιεύματα της εποχής δείχνουν πως οι Έλληνες σε μεγάλο ποσοστό αντιμετώπισαν το επεισόδιο ως εθνική ήττα και αποδοκίμασαν τους κυβερνητικούς χειρισμούς. Τονίστηκε επίσης και ο επεκτατικός χαρακτήρας της Τουρκίας. Αλλά και από την άλλη πλευρά το επεισόδιο παρουσιάστηκε στην κοινή γνώμη από την άλλη όψη του νομίσματος. Μέσα από τα άρθρα και τα ρεπορτάζ συνδυαζόταν το Κυπριακό ζήτημα και το πακέτο προβλημάτων του Αιγαίου με την ενδεχόμενη αύξηση των ελληνικών ναυτικών μιλίων από 6 σε 12 και τις όποιες παρενέργειες θα είχε αυτό στην πολιτική ζωή της Τουρκίας. Σίγουρα όσα γράφτηκαν και προβλήθηκαν δεν αποτύπωσαν την κατάσταση επακριβώς. Δεν πρέπει να αγνοούμε πως οι κρίσεις σε εθνικά θέματα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες με παράπλευρες συνέπειες σε πολλούς τομείς της ζωής της χώρας. Αυτοί που συμμετείχαν στην κρίση από κάποιο πόστο σίγουρα γνωρίζουν και περισσότερες αθέατες λεπτομέρειες. Στρατιωτικοί και πολιτικοί δεν μιλούν εύκολα για τη συμμετοχή τους στη διαχείριση μιας εθνικής κρίσης. Όμως οι δημοσιογράφοι είναι αυτοί που την καταγράφουν και βιώνουν τη γοητεία της πρώτης στιγμής και όλο το παρασκήνιο διαχείρισης της. Έτσι οι μαρτυρίες τους στο βαθμό που υποκειμενικά θεωρούνται αξιόπιστες δίνουν ένα στίγμα για το έλλειμμα της επικοινωνιακής διαχείρισης.

Η παρούσα εργασία προσπάθησε να αποτυπώσει όσο το δυνατόν πιο σφαιρικά την κρίση των Ιμίων του 1996 στηριζόμενη τόσο σε θεωρητικό επίπεδο από τις θεωρητικές προσεγγίσεις συγγραφέων για το θέμα και ερευνών όσο και σε μαρτυρίες και απόψεις μετεχόντων από τον κόσμο των ΜΜΕ.

Σύμφωνα με τα παραπάνω αυτό που διαπιστώθηκε από την ελληνική πλευρά είναι η έλλειψη ενός σχεδίου άμεσης αντιμετώπισης εθνικής κρίσης. Σε αυτό τον τομέα η Ελλάδα οφείλει να επενδύσει περισσότερο και παρότι έχουν περάσει 12 χρόνια από το επεισόδιο, ο φόβος της απροετοίμαστης αντίδρασης ακόμα υπάρχει. Προς αυτόν τον τομέα πρέπει να συνεργαστούν φορείς της πολιτικής εξουσίας και άνθρωποι της Επικοινωνίας. Μόνο ο συνδυασμός των δυνάμεων μπορεί να ωφελήσει το εθνικό καλό.

Ένα άλλο στοιχείο που προκύπτει από την κρίση των Ιμίων είναι το κατά πόσο οι Έλληνες έχουν την κατάλληλη παιδεία να αντιμετωπίσουν τέτοιες καταστάσεις. Η αναπαραγωγή των στερεοτύπων άλλης εποχής δεν προάγει την ελπιδοφόρα πορεία της χώρας. Σε αυτό μπορούν να βοηθήσουν οι άνθρωποι των γραμμάτων που με την παντοειδή συμβολή τους θα αλλάξουν την νοοτροπία αυτή. Σε αυτήν την οδό καλό θα ήταν να στραφεί και η εκπαίδευση. Η ανατροφή ανθρώπων με γνώση των κεκτημένων τους άλλα και ανοιχτούς ορίζοντες θα διασφαλίσει την ειρήνη στο μέλλον.

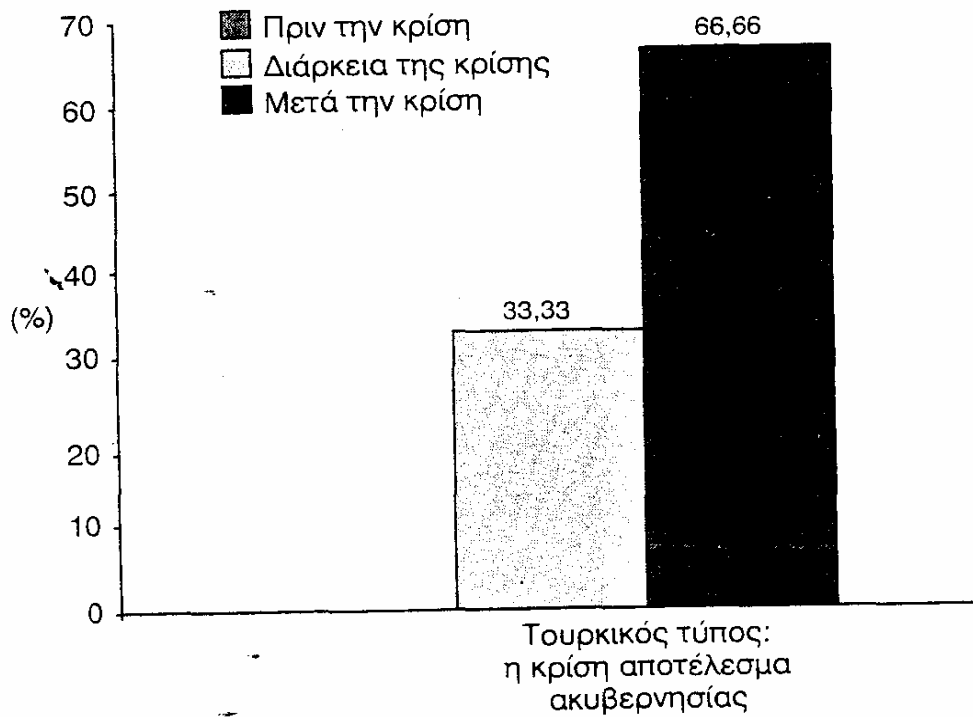
Σίγουρα το πεδίο της διαχείρισης κρίσεων είναι αρκετά ευρύ και ιδίως σε θέματα εθνικής ασφάλειας. Προσπάθεια της συγγραφέως είναι η αποτύπωση κάποιων παραμέτρων που θα οδηγήσουν σε περαιτέρω μελέτη του θέματος από άλλους ερευνητές στα πεδία των σχεδίων αντιμετώπισης της κρίσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΗΓΗ : Γιαλλουρίδης, Χριστόδουλος, Κ., Ελληνοτουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια, η οπτική του Τύπου, Παράρτημα

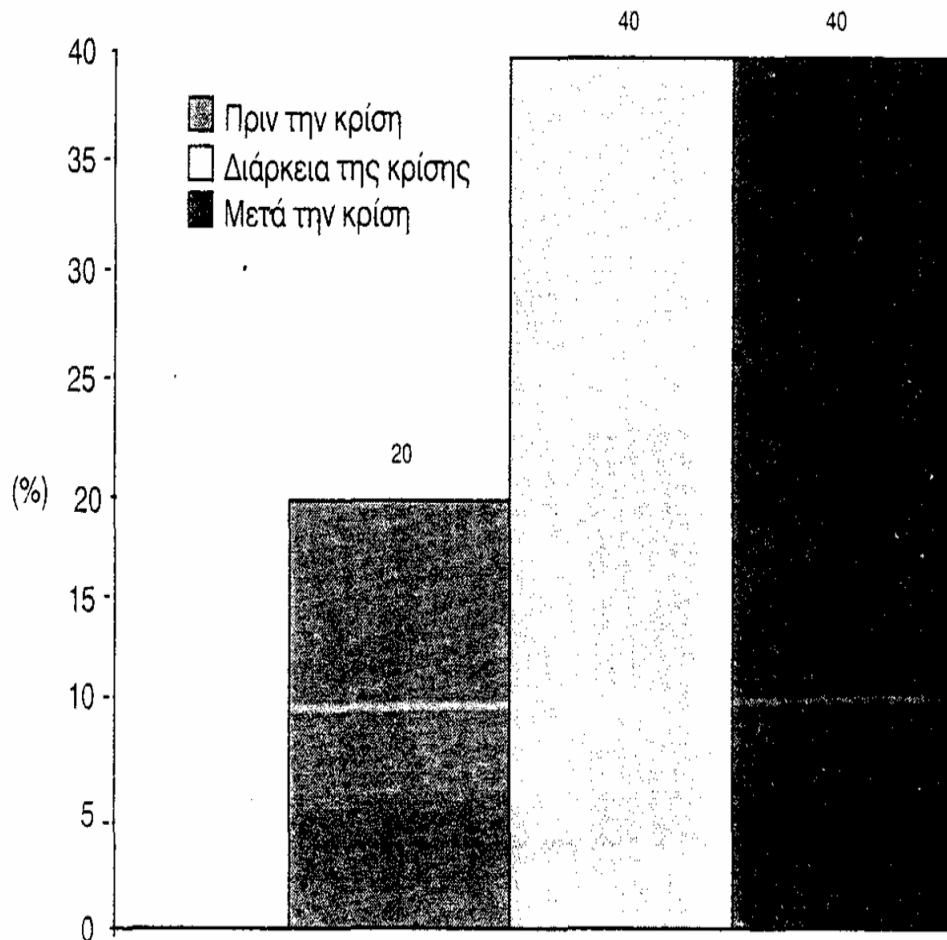
ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Θετικά στοιχεία για τους Τούρκους στον «Ελεύθερο τύπο» στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

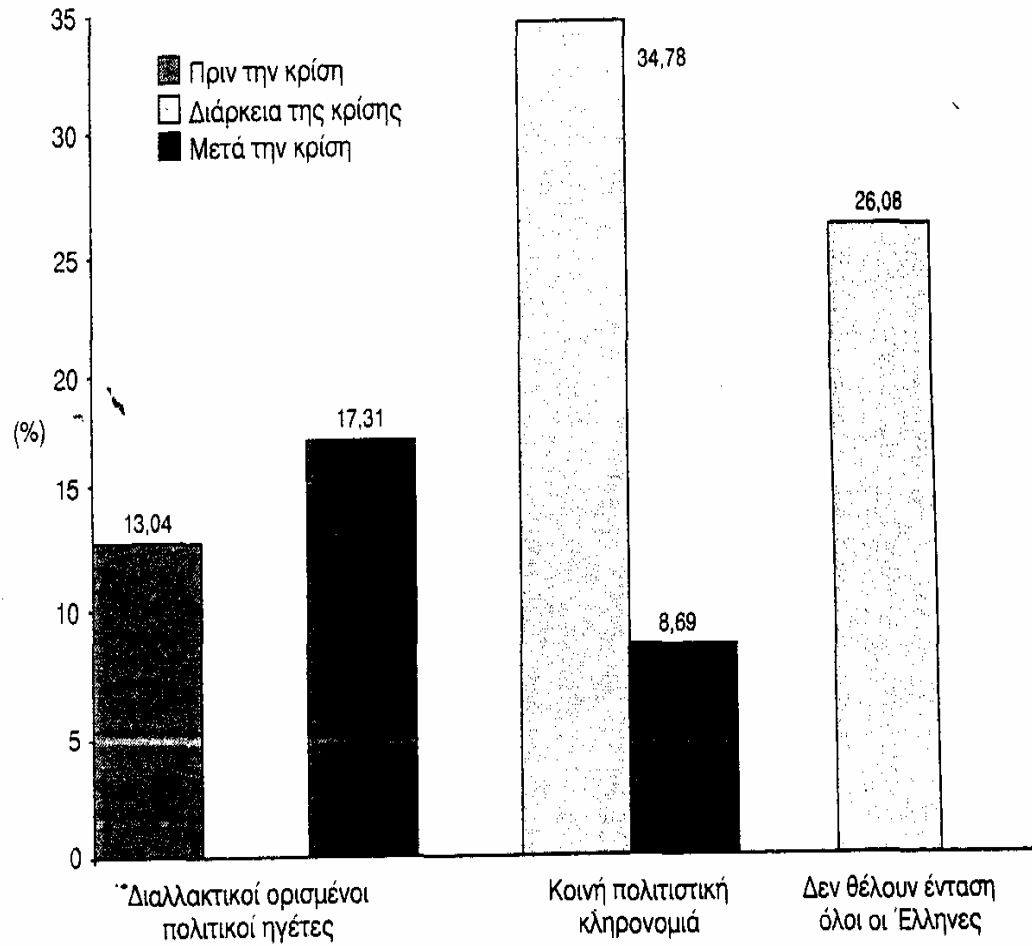
Θετικά στοιχεία για τους Τούρκους στην «Ελευθεροτυπία»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

Τουρκικός τύπος: η κρίση
αποτέλεσμα ακυβερνησίας

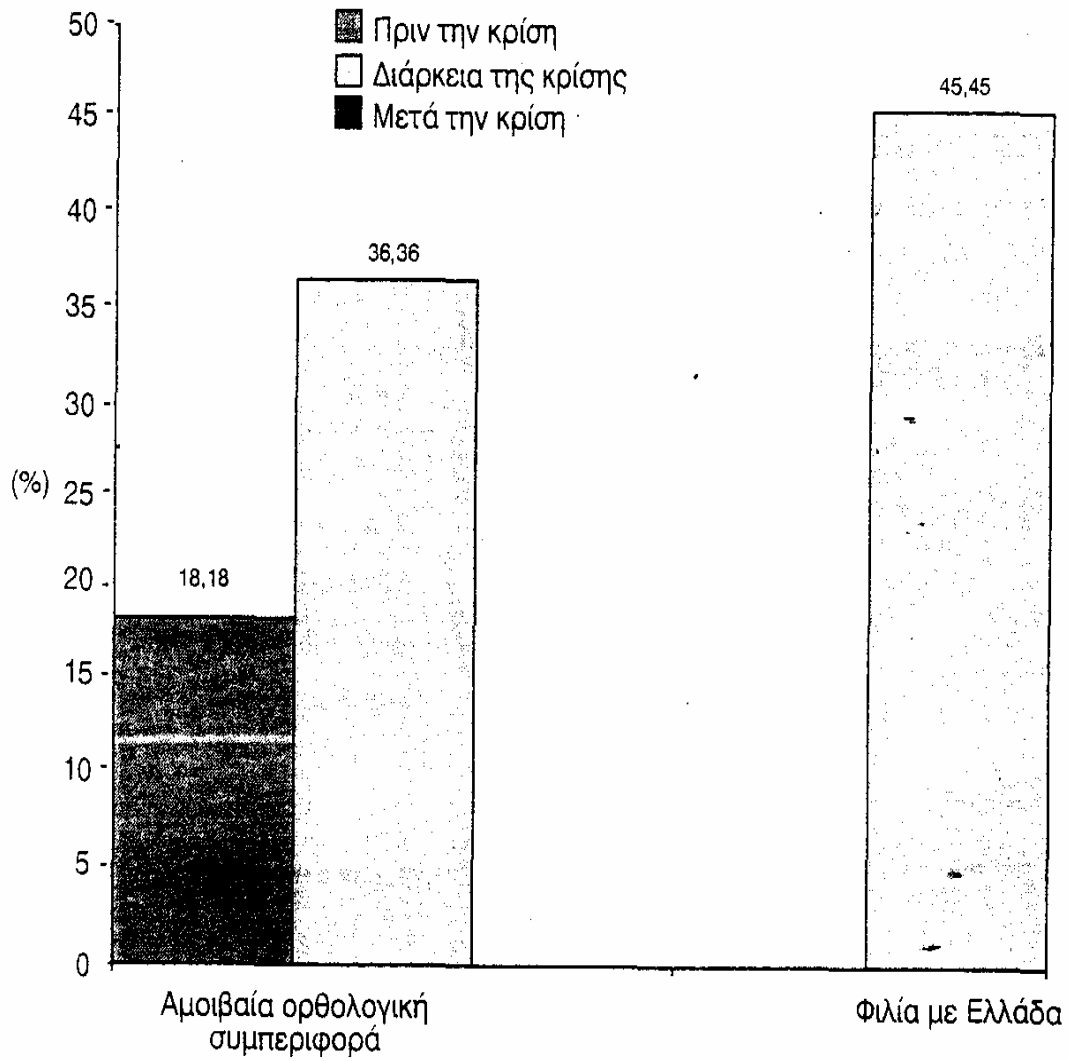
ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Θετικά στοιχεία για τους Έλληνες στην «Milliyet»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

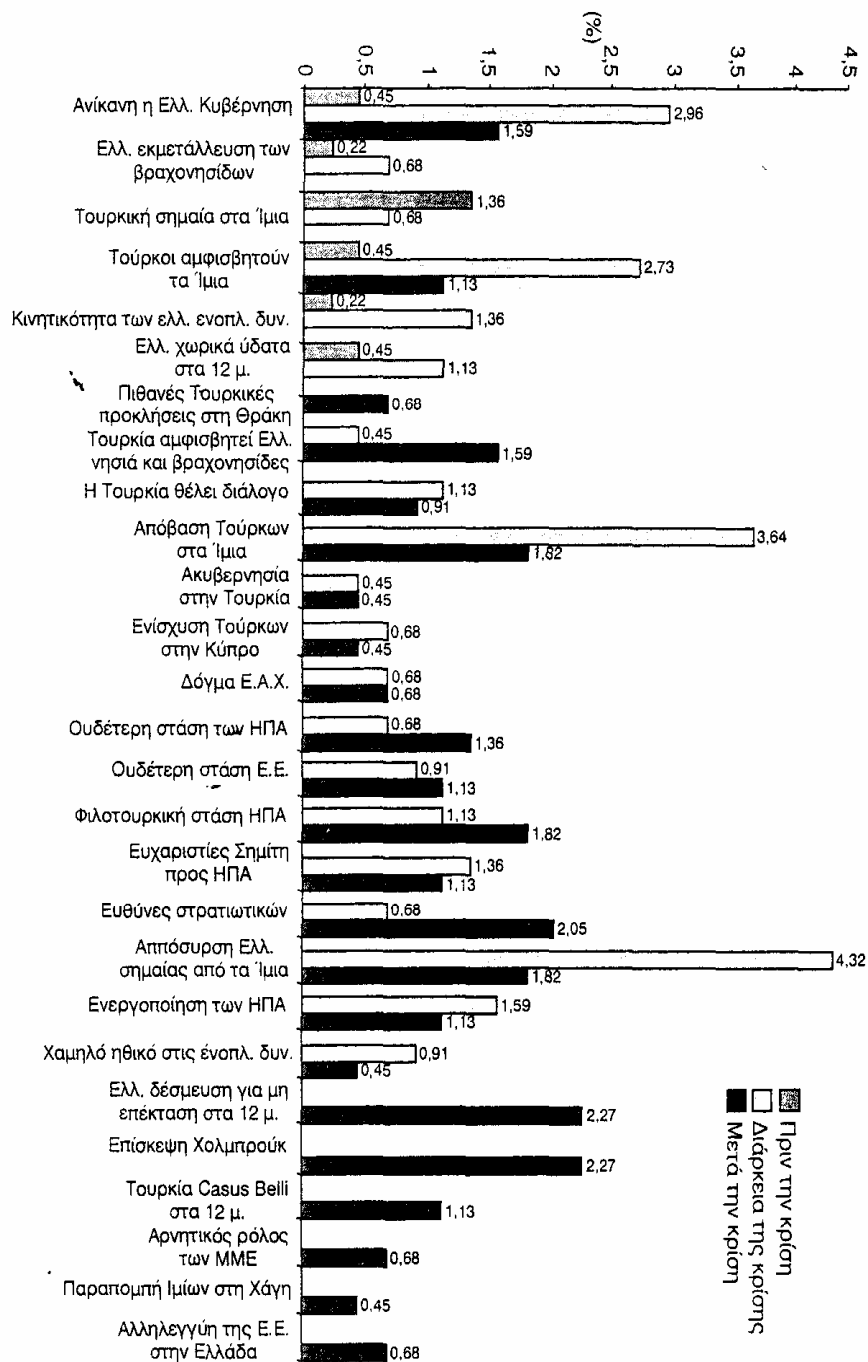
ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Θετικά στοιχεία για τους Έλληνες στην «Cumhuriyet»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

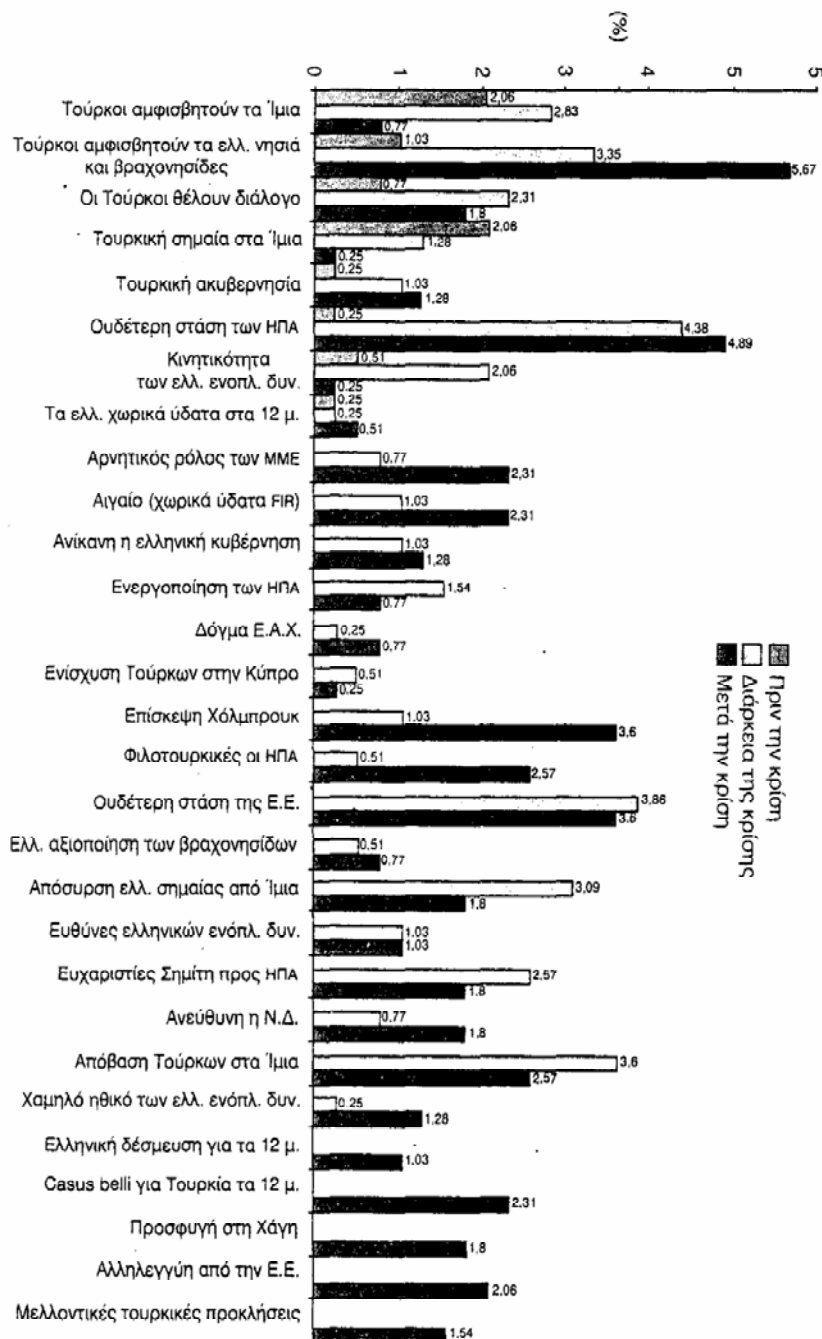
ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Θεματολογία στον «Ελεύθερο τύπο»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

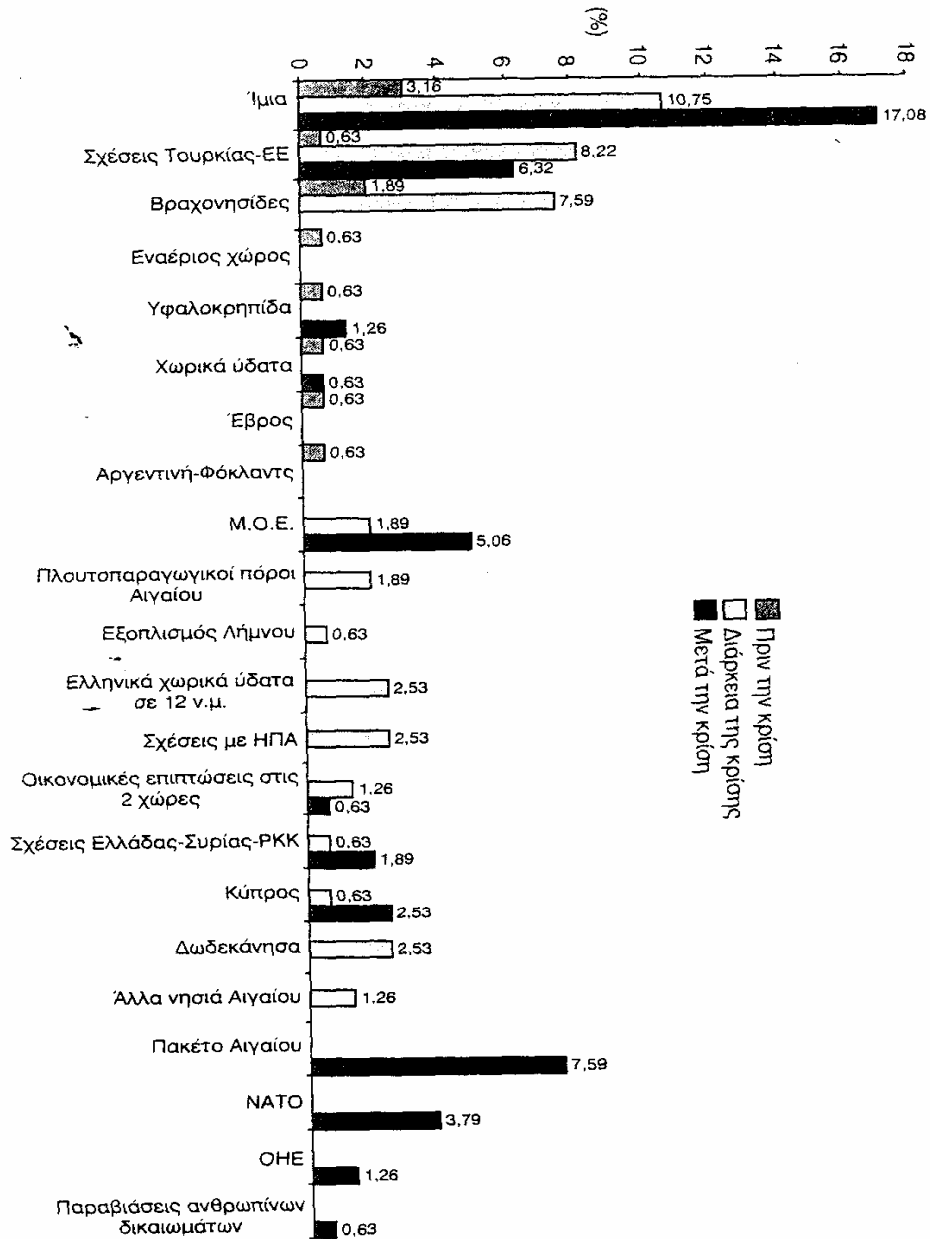
ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Θεματολογία στην «Ελευθεροτυπία»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

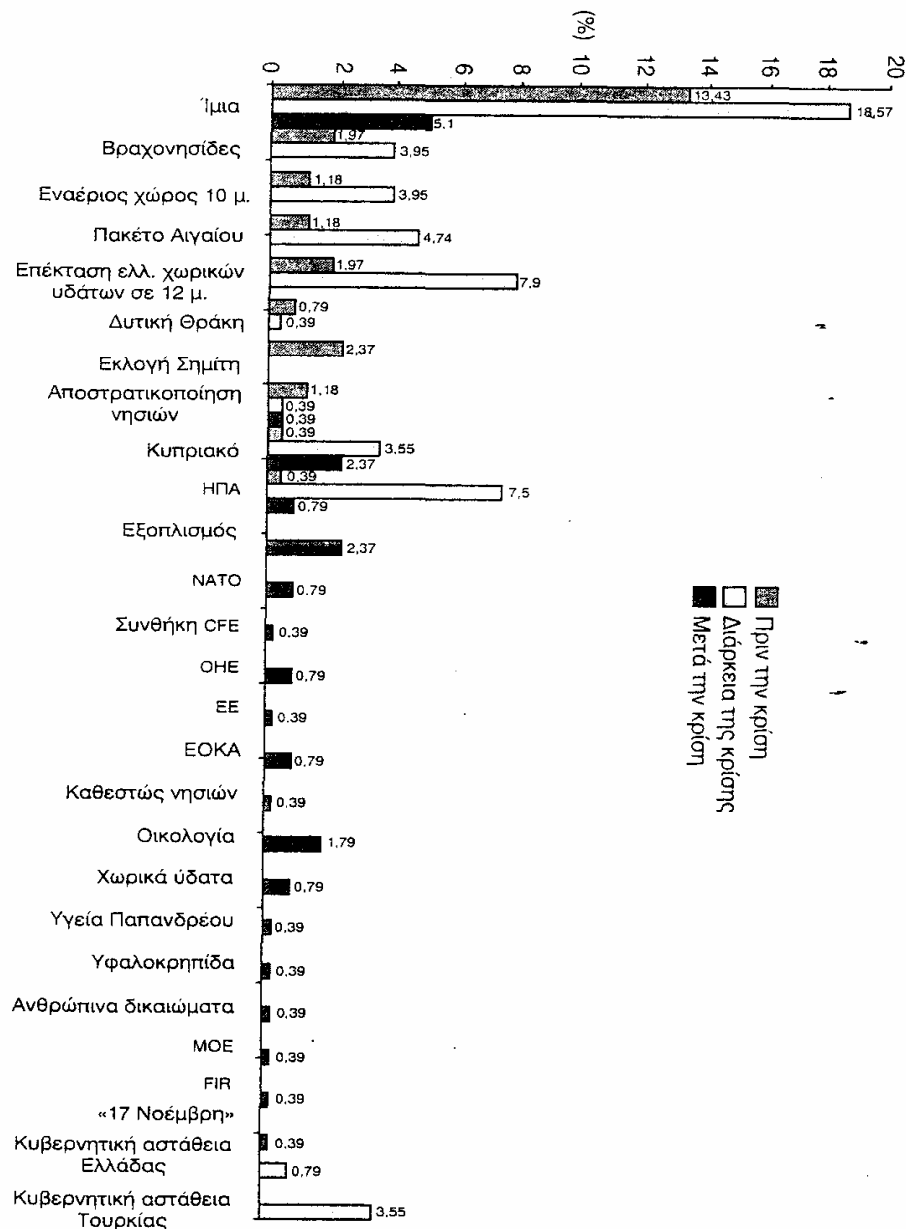
ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Θεματολογία στην «Milliyet»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

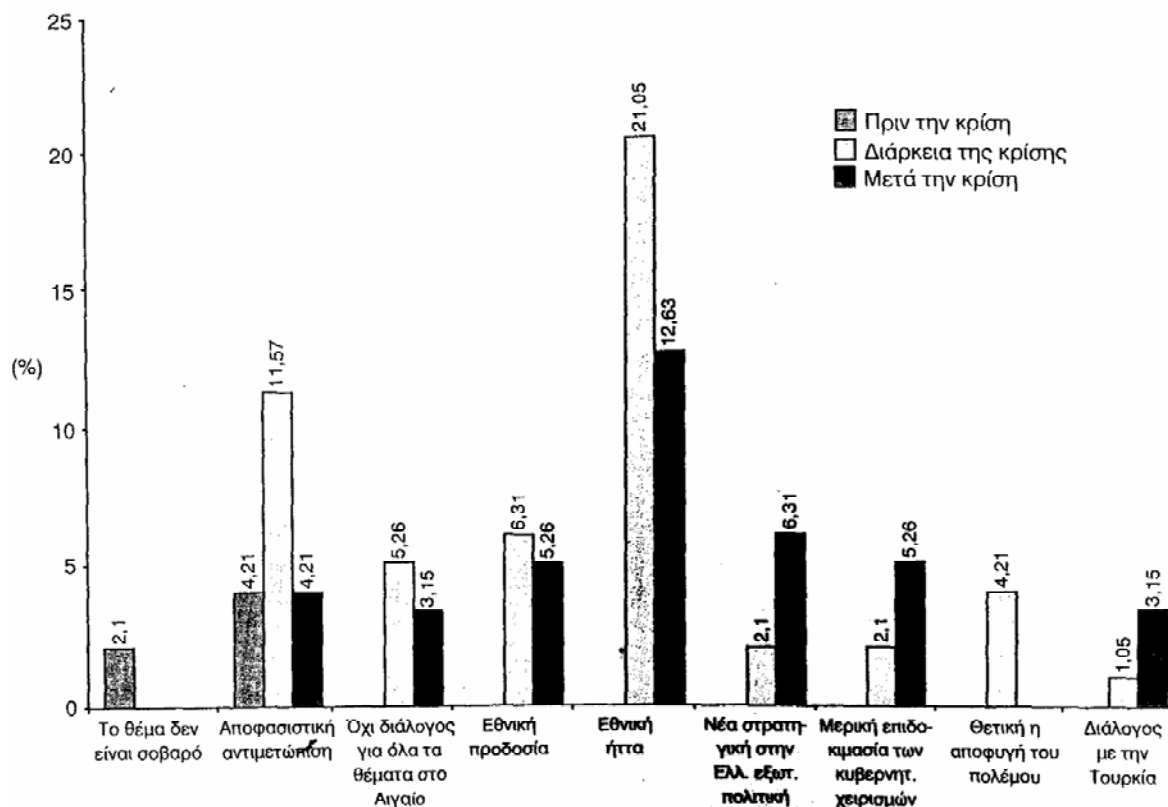
ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Θεματολογία στην «Cumhuriyet»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

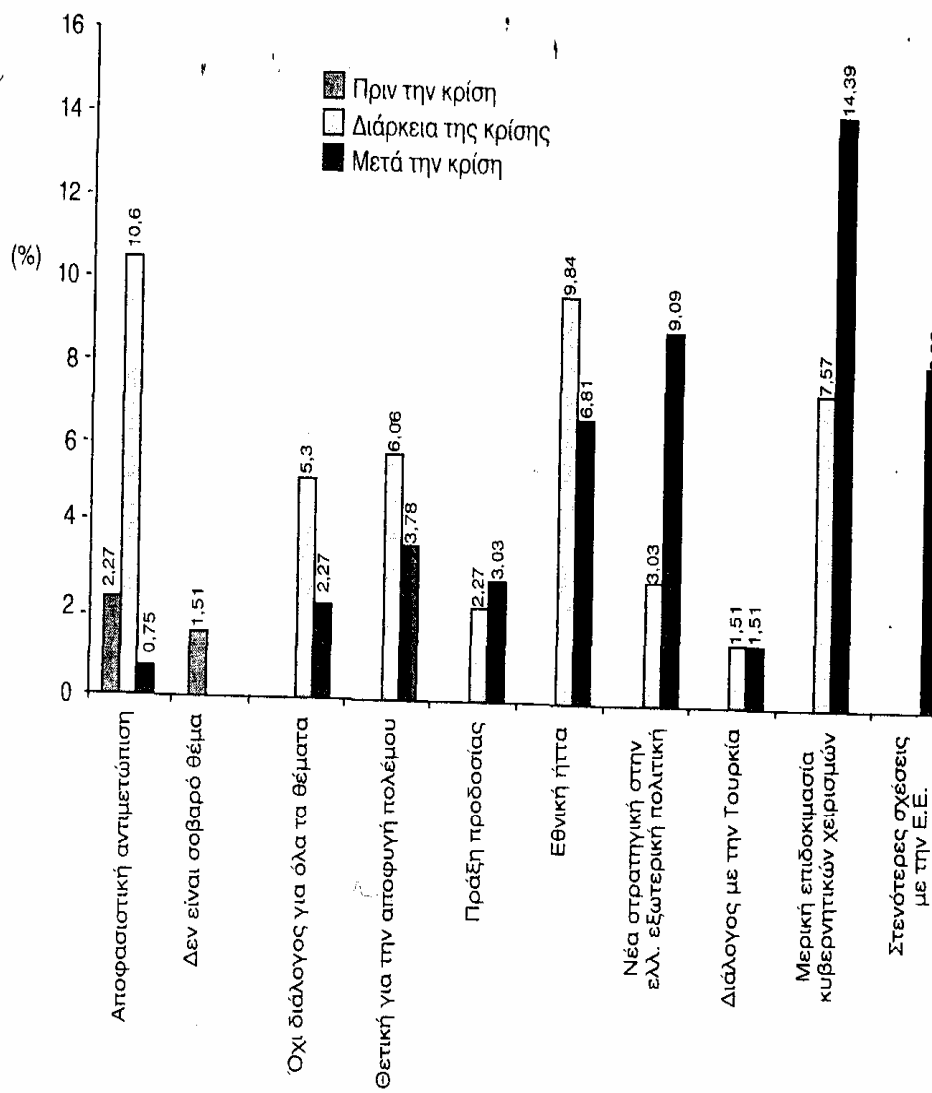
ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Ελληνικές αντιδράσεις στον «Ελεύθερο Τύπο» για την υπέρβαση της ελληνοτουρκικής κρίσης του 1996

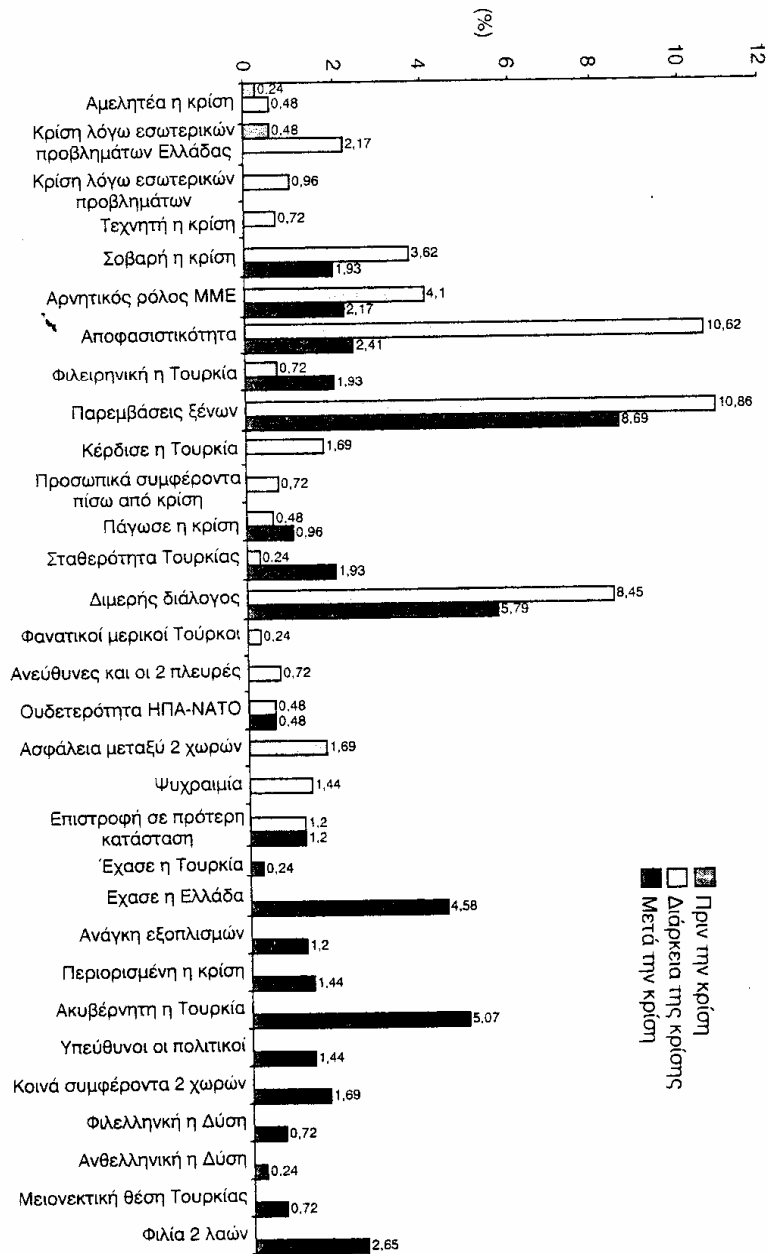
ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Ελληνικές αντιδράσεις στην «Ελευθεροτυπία» για την υπέρβαση της ελληνοτουρκικής κρίσης

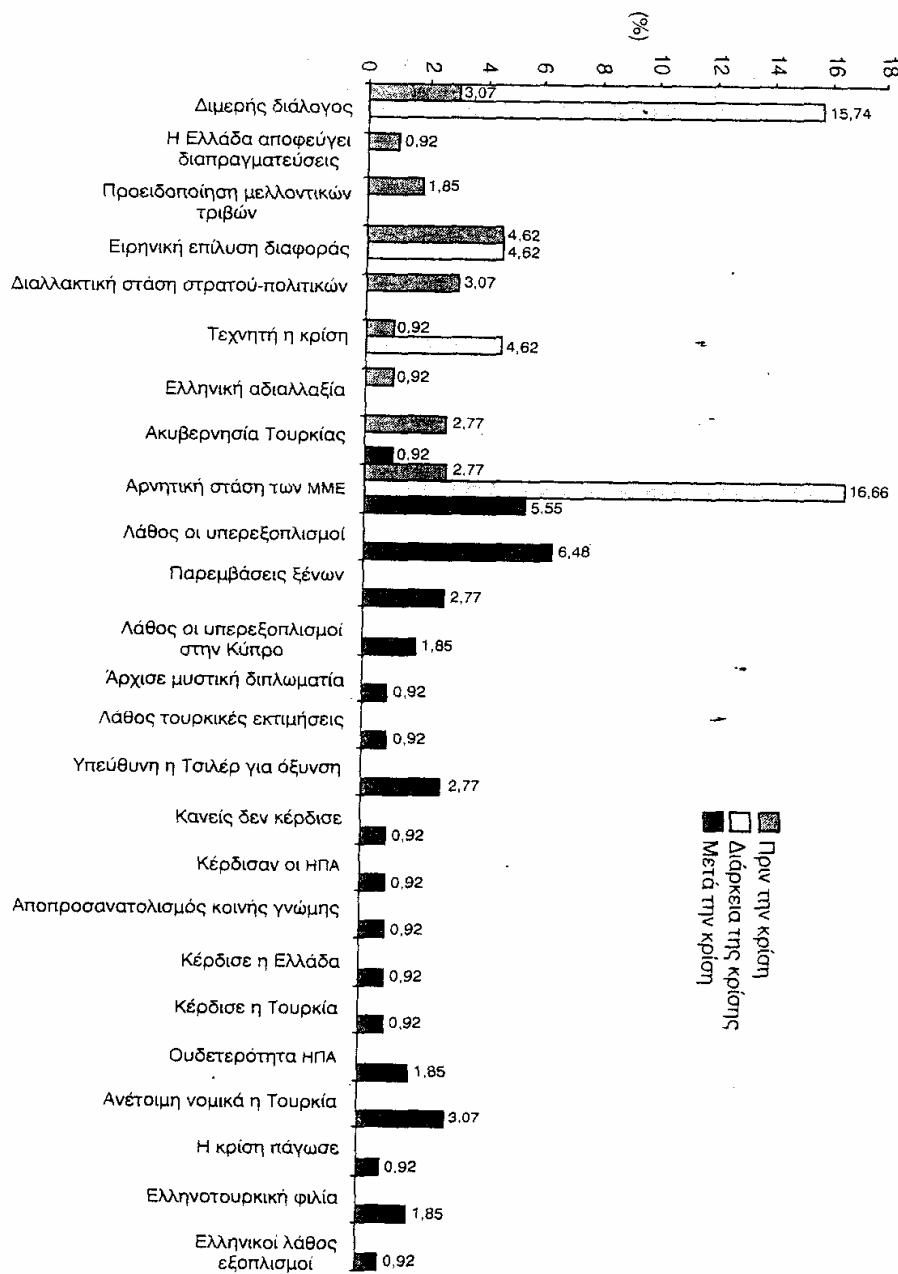
ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Τουρκικές αντιδράσεις στην «Milliyet»
στην υπέρβαση της ελληνο-τουρκικής κρίσης του 1996

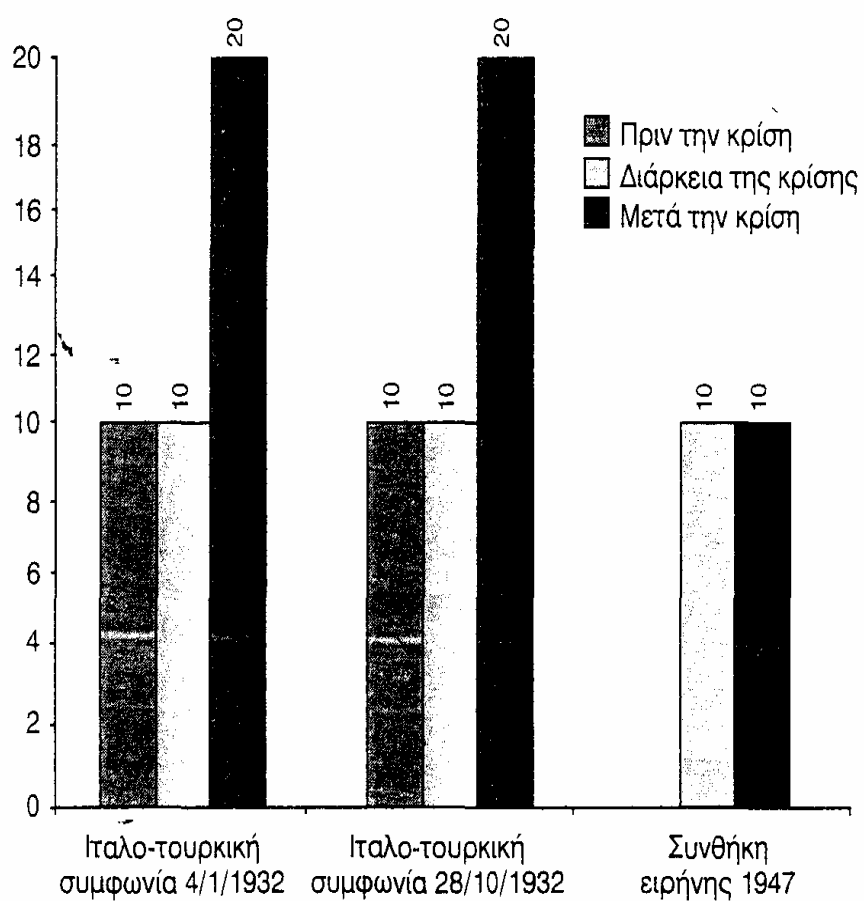
ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Τουρκικές αντιδράσεις στην «Cumhuriyet»
για την υπέρβαση της ελληνο-τουρκικής κρίσης του 1996

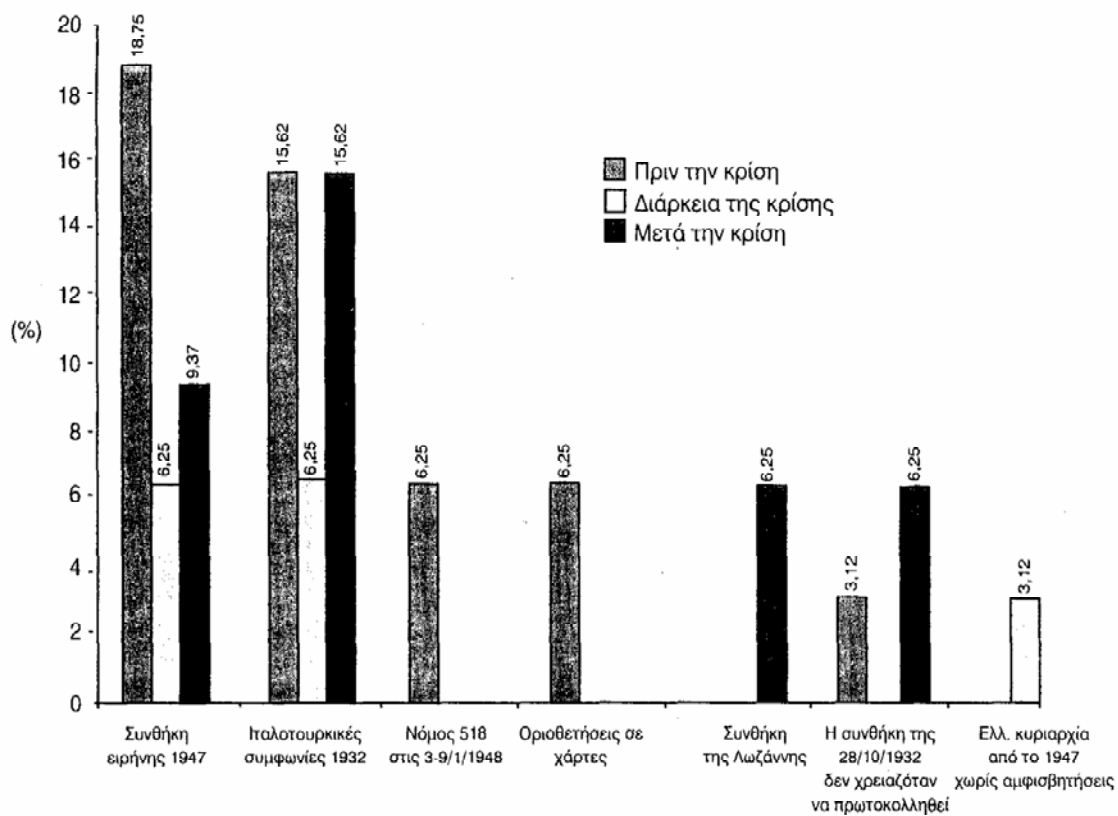
ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Ελληνική επιχειρηματολογία στον «Ελεύθερο τύπο»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

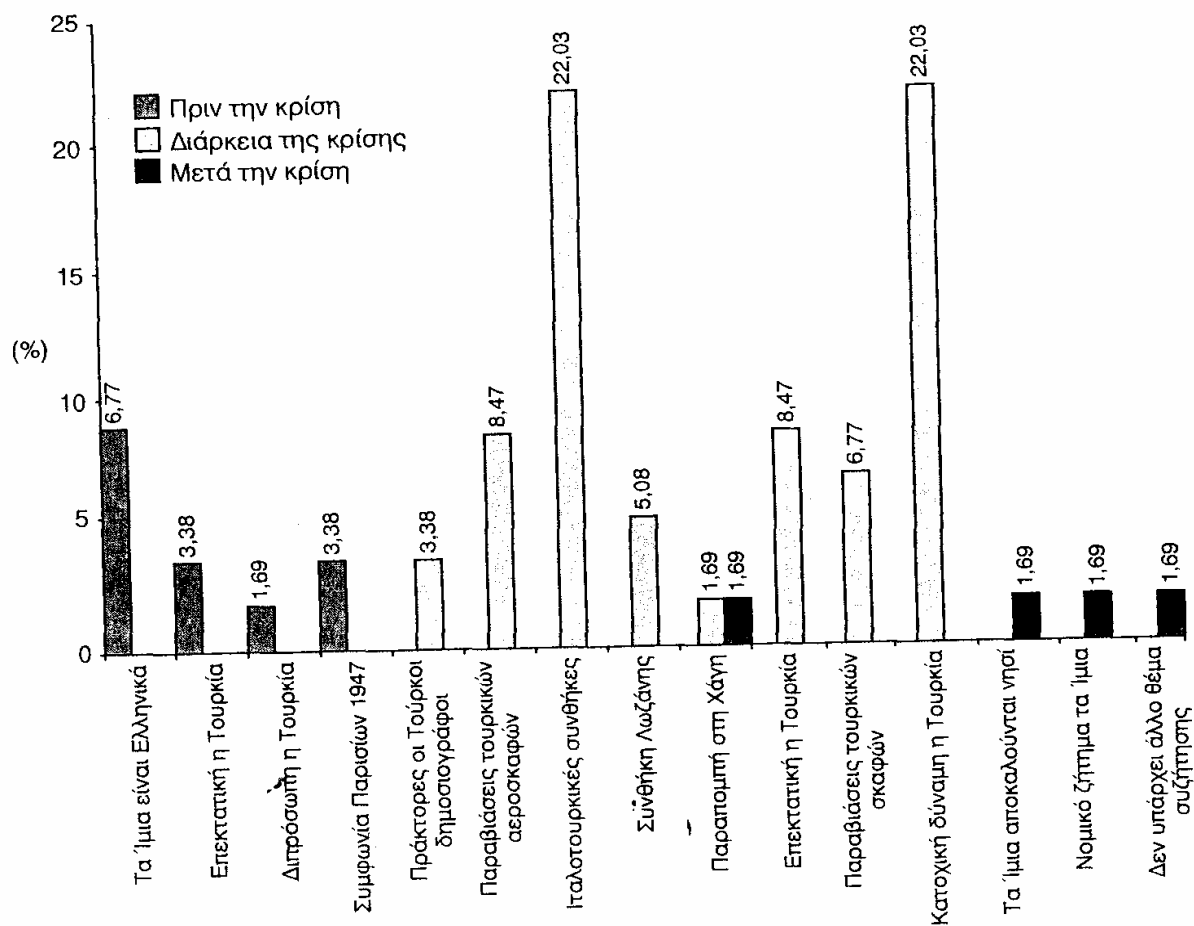
ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Ελληνική επιχειρηματολογία στην «Ελευθεροτυπία» στην ελληνοτουρκική κρίση του 1996

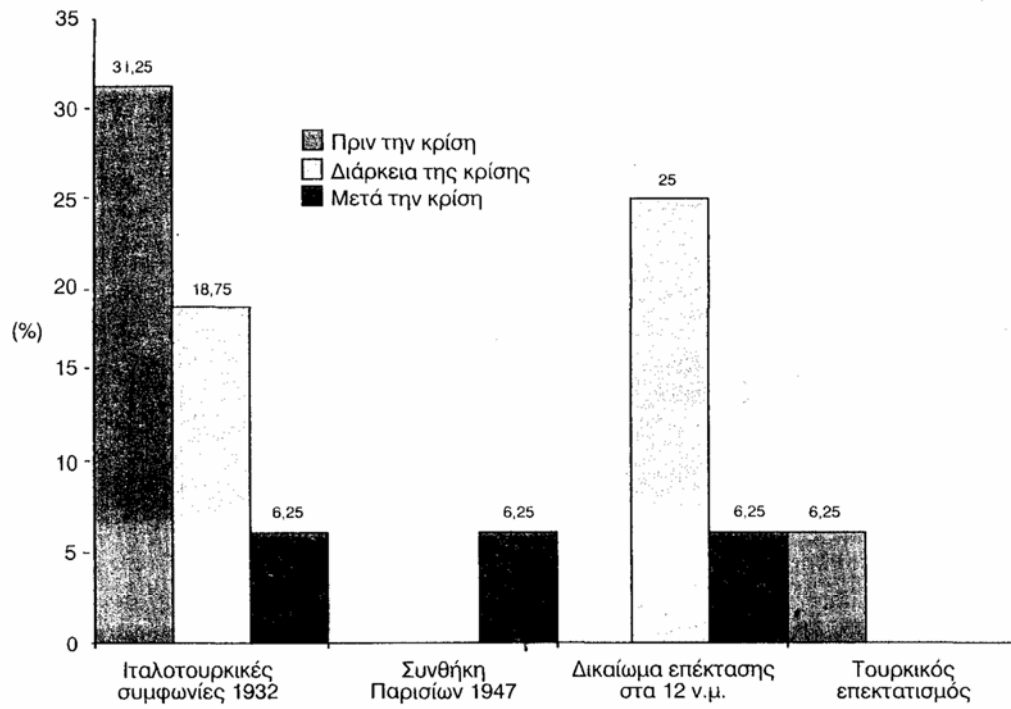

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

Ελληνική επιχειρηματολογία στην «Milliyet» στην ελληνοτουρκική κρίση του 1996

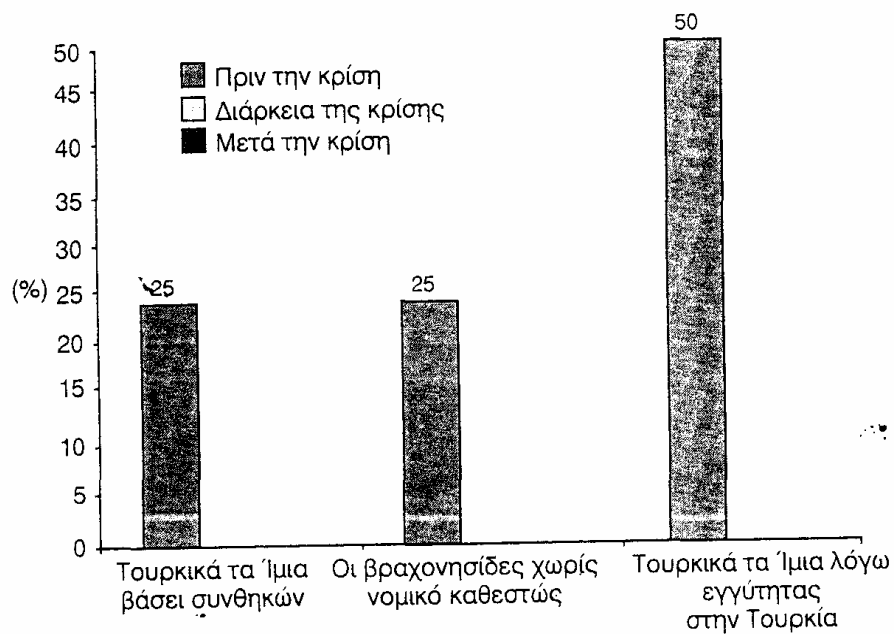

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

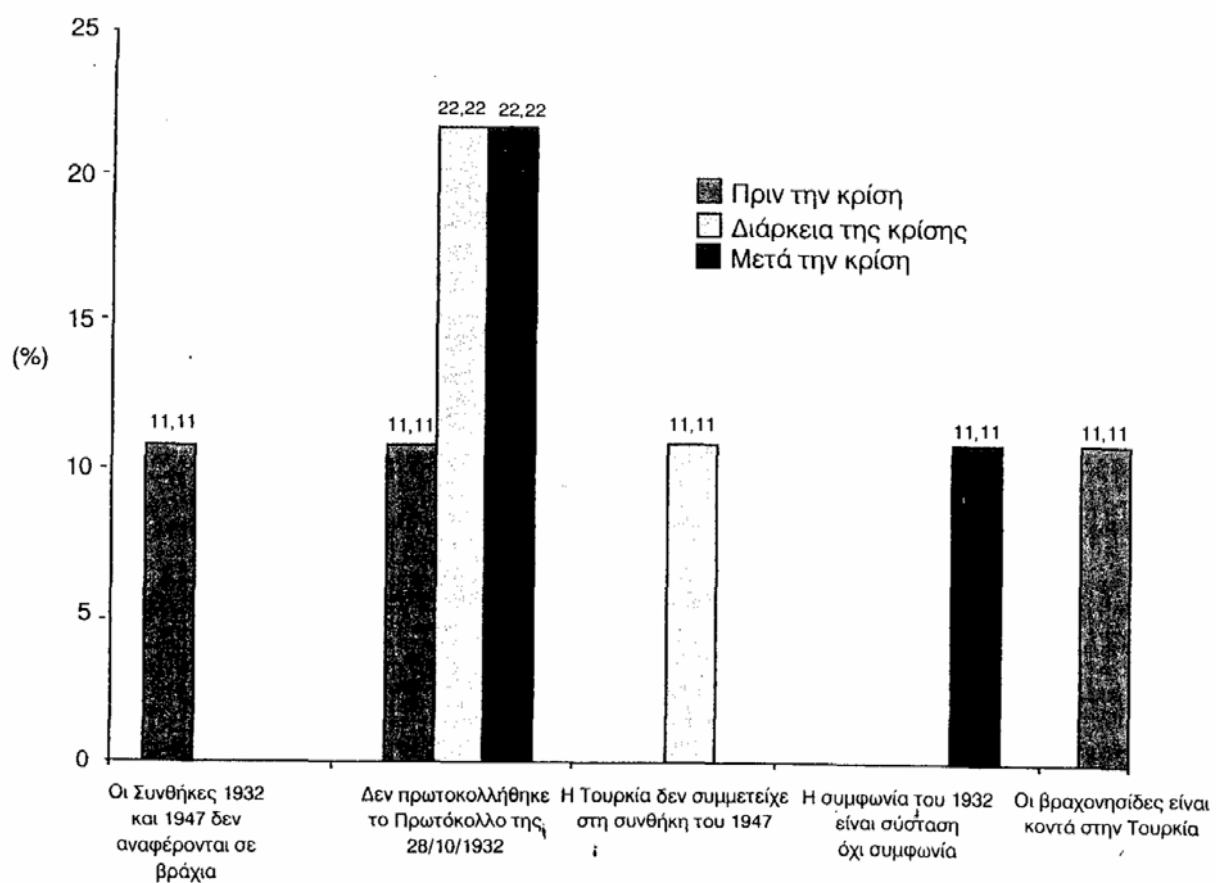
ΠΙΝΑΚΑΣ 17

Τουρκική επιχειρηματολογία στον «Ελεύθερο τύπο»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

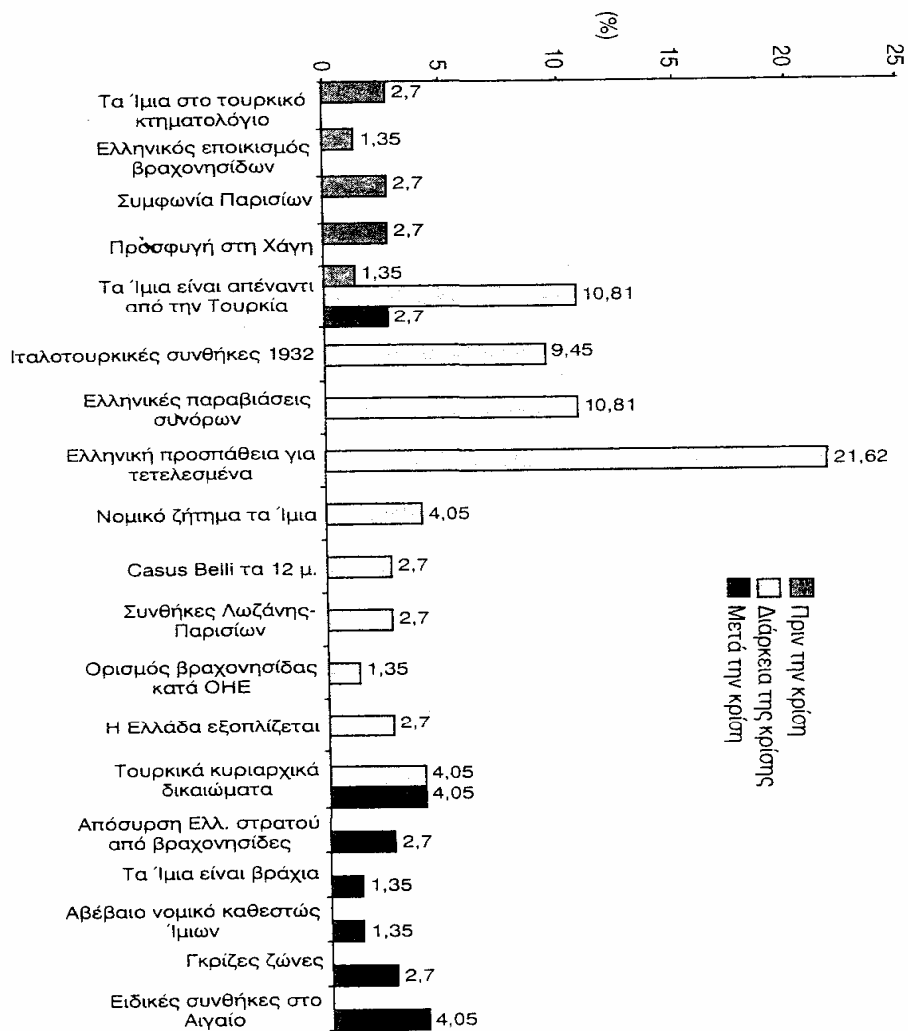
ΠΙΝΑΚΑΣ 18

Τουρκική επιχειρηματολογία στην «Ελευθεροτυπία» στην ελληνοτουρκική κρίση του 1996

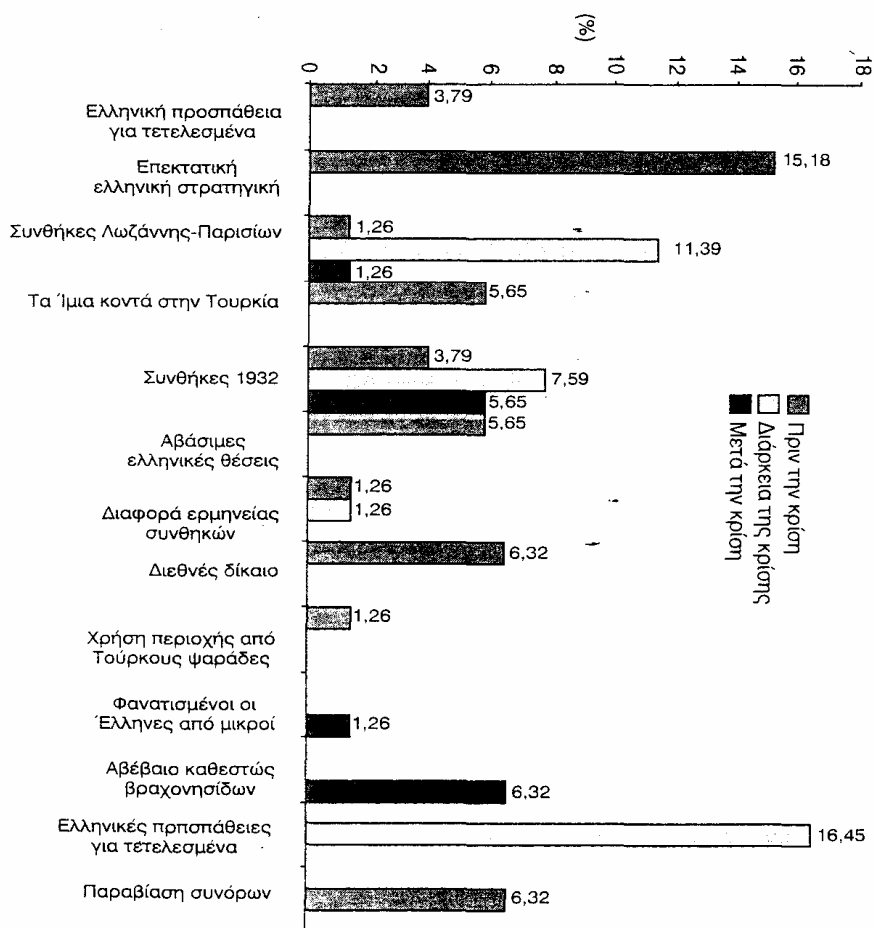
ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Τουρκική επιχειρηματολογία στην «Milliyet»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

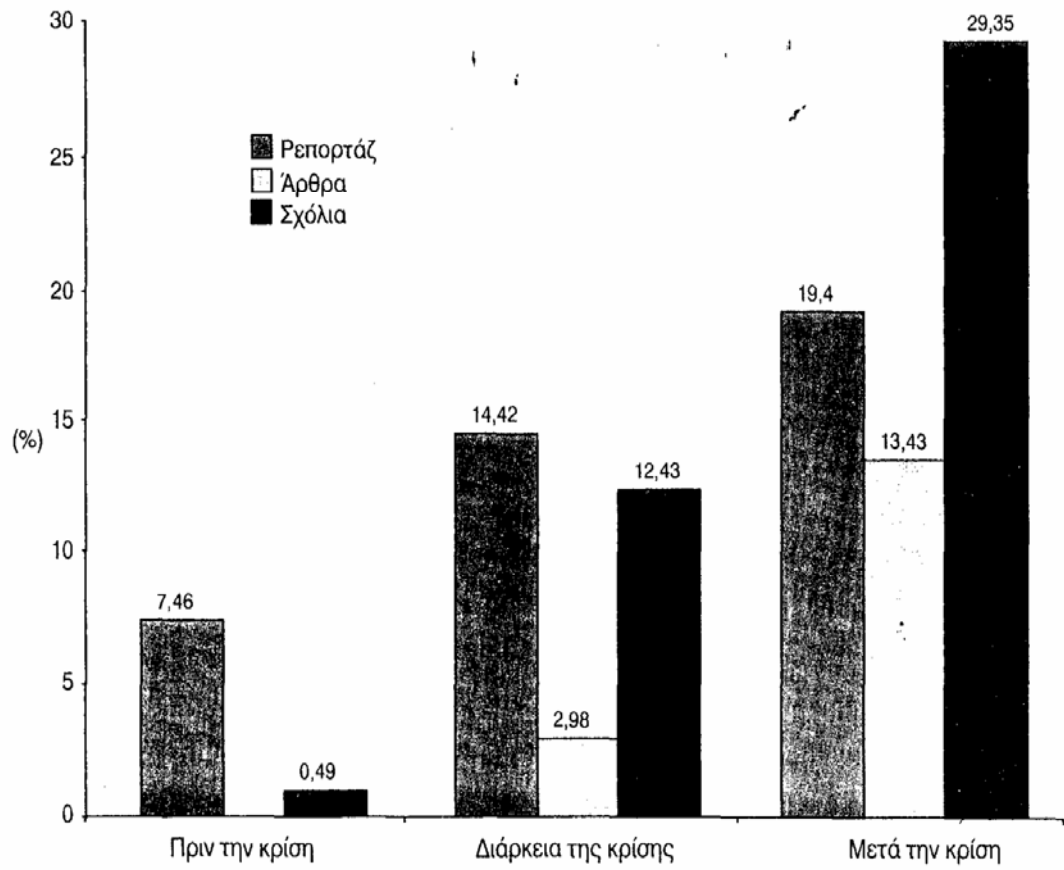

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

Τουρκική επιχειρηματολογία στην «Cumhuriyet»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

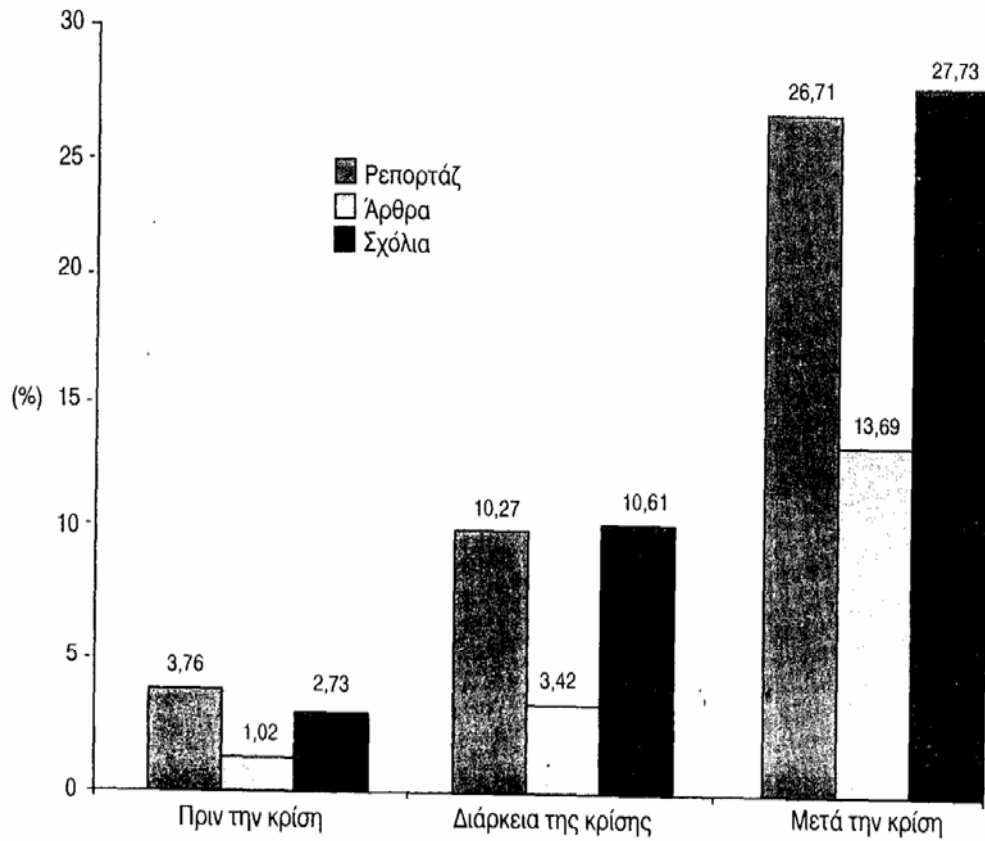

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

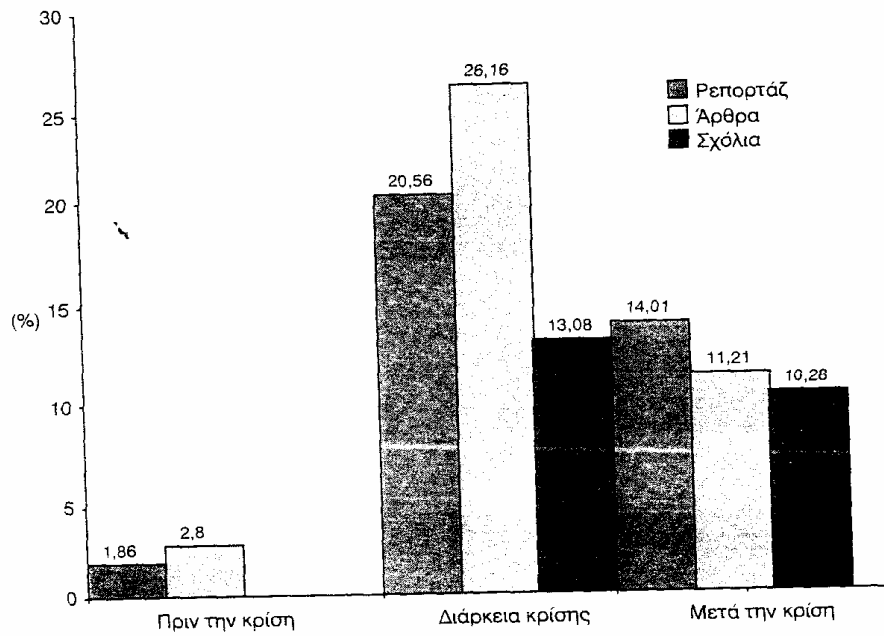
ΠΙΝΑΚΑΣ 22

Ρεπορτάζ, άρθρα και σχόλια στην «Ελευθεροτυπία» στην ελληνοτουρκική κρίση του 1996

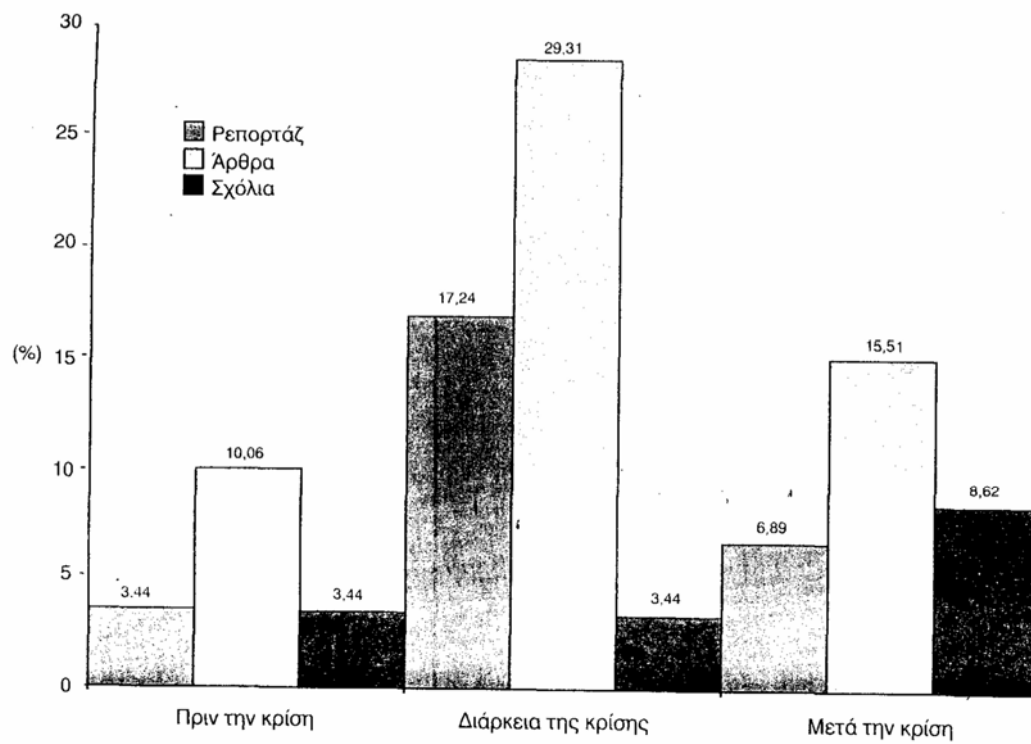
ΠΙΝΑΚΑΣ 23

Ρεπορτάζ, άρθρα και σχόλια στην «Milliyet»
στην ελληνο-τουρκική κρίση του 1996

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

Ρεπορτάζ, άρθρα και σχόλια στην «Cumhuriyet» στην ελληνοτουρκική κρίση του 1996

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baeyaert, Paul, 2005, communicating in crisis, Communicating European Research, Weber Shandwick Worldwide, σ.35.

Βενιζέλος, Ευάγγελος, Εξωτερική Πολιτική και ΜΜΕ, Ελληνική Εξωτερική Πολιτική- Εσωτερικές και Διεθνείς Παράμετροι, 183-188

Βερέμης, Θάνος, 1999, Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453-1998, 162

Bland, Michael, 1998, communicating out of a crisis, Handling the Media, 27, 90

Burnett, John, J, 1998, A strategic approach to managing crises, Public Relations Review, vol 24, 480-481

Γιαλλουρίδης, Χριστόδουλος, Κ., 1997, Η ελληνοτουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια, η οπτική του Τύπου, 322-338, παράρτημα

Hadjidimos, Katerina, 1999, the role of the media in Greek- Turkish relations, 5-6, 9-10

Health, Robert, 1998, Dealing with the complete crisis- the crisis management shell structure, Pergamon, safety science, 139-140, 147

Kash, Toby, J & Darling, John, R, 1998, Crisis management: prevention, diagnosis and intervention, Leadership & Organization Development Journal, 185

King, Granville, 2002, Crisis Management & Team Effectiveness: A closer examination, Journal of Business Ethics, 237-239, 241-243

Κούρκουλας, Α, 1997, Μια κριτική Προσέγγιση του τουρκικού παράγοντα, 35-54

Learning, Thomas, 2003, Four crisis stages, Issues management and crisis management, κεφ 5, σελ 152-153

Μπλαβέρης, Λεωνίδας, Σ., 2006, Δέκα χρόνια μετά τα Ίμια, Απογευματινή, 28 Ιανουαρίου 2006, σελ 24

Ντόκος, Θάνος, 2005, Κρίση στα Ίμια, ΤΟ ΒΗΜΑ, http://www.eliamep.gr/eliamep/content/home/media/opinions/2005/ima_mia_crisis/el/

Ντούσκος, Πέτρος, Δ, 1996, Η Νέα Διεθνής Τάξη Πραγμάτων- η Ευρωπαϊκή Ένωση και το ζήτημα της εθνικής κυριαρχίας, Η κρίση στα Ίμια και η Νέα Τάξη στο Αιγαίο, 113-114

Ogrizek, Michel, Communicating in crisis

Pearson, Christine, M & Clair, Judith, A, 1998, Reframing Crisis Management, the academy of management review, vol 23, 61-65

Preble, John, F, 1997, integrating the crisis management perspective into the strategic management process, Journal of management studies, 786

Ρηγοπούλου, Ειρήνη, 2006, σημειώσεις-παραδόσεις μαθημάτων, Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο

Silva, Michael & McGann, Terry, 1995, overdrive managing in crisis-filled times, 59,122

Zacharopoulos, Thimios & Ullah, Naquib, 1993, The indexing hypothesis on foreign policy and the press: Editorials of the New York Times during the Gulf War, Φάκελος σημειώσεων Χρ. Γιαλλουρίδη, 11

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Crisis management & business continuity planning: a programme for business survival, September 2005 London Chamber of Commerce and Industry, p 2

The Art of Crisis Management, ask the Experts, Sunguard Availability Services)

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

http://www.bbc.co.uk/greek/domesticnews/story/2005/11/051113_arsenis_imia.shtml

www.diplomatia.gr

<http://www.elliniko-fenomeno.gr/?p=2930>

Μοσχούτης Ν,Γ,2002, Διαχείριση κρίσεων- στρατηγικές χειρισμού κρίσεων, www.poepls.gr/enimerwsi/ergasies2/htm

www.wikipedia.gr